

PROJEKTIRANJE UGRADBENIH RAČUNALNIH SUSTAVA

Materijali za predavanja

MODELIRANJE DIGITALNIH SUSTAVA

Zašto je potrebno modelirati digitalni sustav?

Krajnji cilj razvojnog rada

zaraditi novac \Leftrightarrow biti konkurentan na tržištu

Kako postići taj cilj?

- napraviti sustav koji dobro služi nekoj svrsi \Rightarrow *functionality*
- razviti sustav u što kraćem vremenu \Rightarrow *time to market*
- postići najveću moguću pouzdanost \Rightarrow *reliability*
- napraviti što manje grešaka \Rightarrow *debuging*
- po mogućnosti, prodati pojedine dijelove sustava više puta \Rightarrow *reuse*

Vrijeme razvoja posljednjih godina ima sve veću težinu; **short time to market**

Modeliranje digitalnih sustava pomoću jezika za opis sklopovlja omogućuje

- "brušenje" tehničkog zahtjeva
 - provjeru (simulacijom) da li sustav opisan tehničkim zahtjevom zadovoljava (u interakciji s okolinom)
 - djelomično automatiziranje pojedinih faza dizajna
 - verificiranje dizajna (npr. provjere kašnjenja razvijenog sklopa)
 - jednostavniju izradu dokumentacije
 - korištenje pojedinih podsustava u drugim projektima
-
- modeliranje je formalno
 - sustav se modelira hijerarhijski
- \Rightarrow smanjuje se broj detalja u pojedinim dijelovima razvoja (slično kao u jeziku C)

JEZICI ZA OPIS DIGITALNIH SUSTAVA

HDL → Hardware Description Language(s)

- služe za formalno modeliranje digitalnih sustava

Popularni jezici: VHDL, Verilog, System C, Abel

VHDL → VHSIC HDL

Very High Speed Integrated Circuits

Povijesni razvoj VHDL jezika

1981. - začetak VHDL-a u sklopu VHSIC programa USA-DoD

- nastalo zbog potrebe da standardizira opis sklopova, dokumentacija i verifikacija

1983. - počeo projekt izrade prve verzija VHDL jezika - IBM, TI i Intermetrics

1985. - gotova prva verzija VHDL jezika

1986. - IEEE (*The Institute of Electrical and Electronic Engineers*) počeo izradu standarda

1987. - IEEE Standard 1076-1987 => **VHDL87**

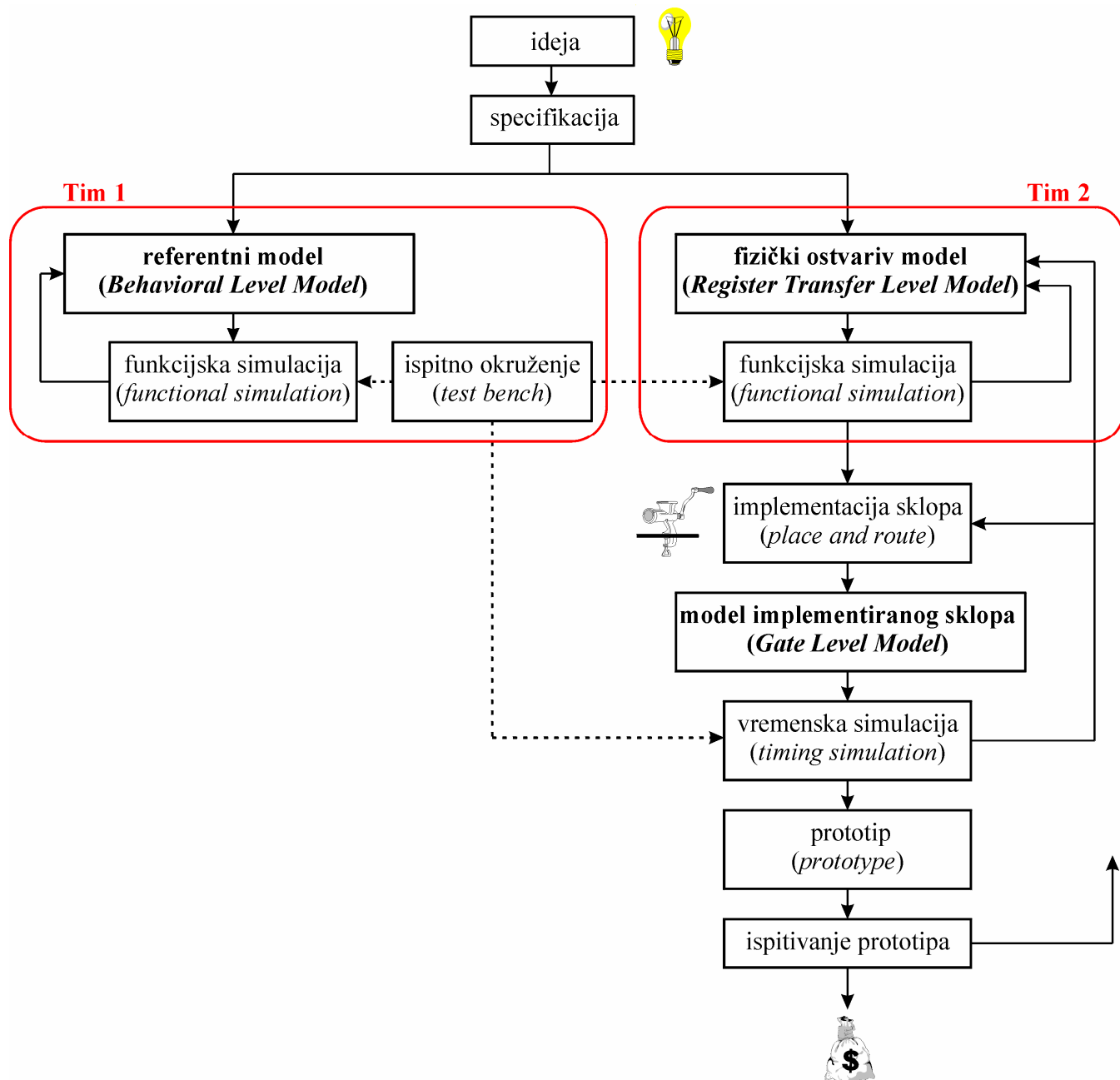
1988. - USA mil. std. 455 - traži od proizvođača ASIC komponenata VHDL

1993. - IEEE Standard 1174-1993 => **VHDL93**

itd.

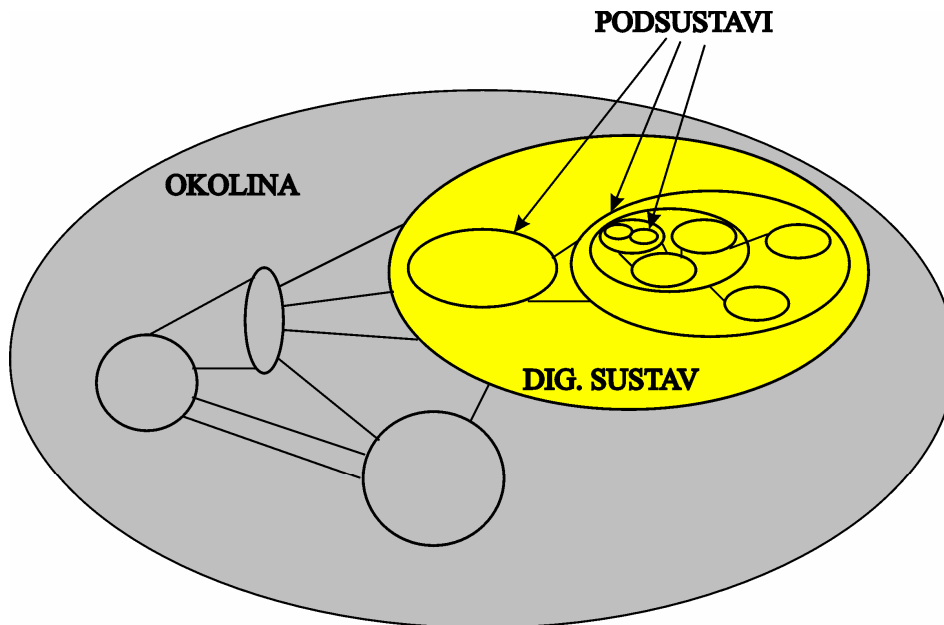
RAZVOJ DIGITALNIH SUSTAVA POMOĆU JEZIKA VHDL

- system levels design*

VHDL - OSNOVNI POJMOVI

Grada digitalnog sustava i njegova veza s okolinom

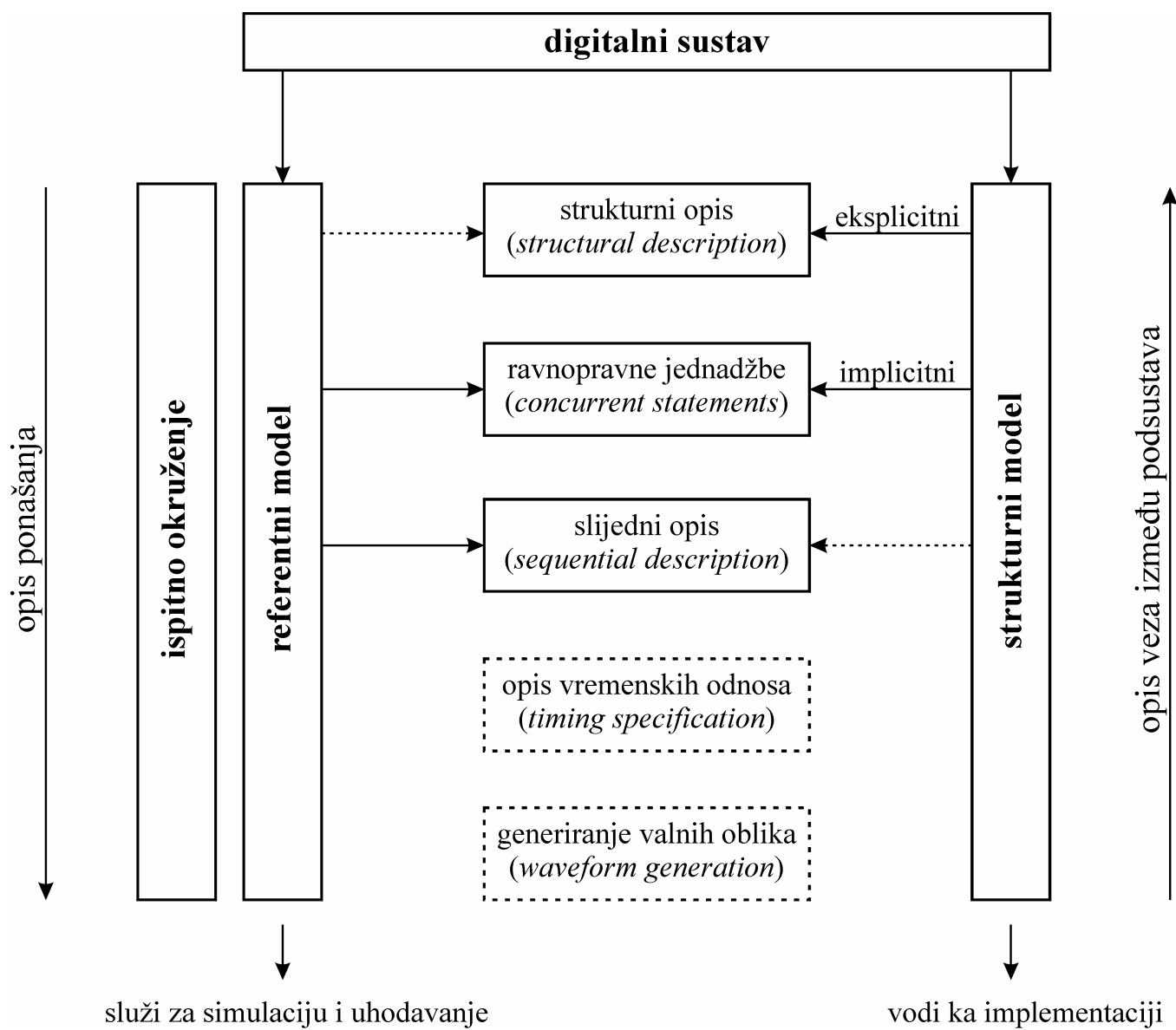
Primjer

- okolina => računalni sustav s mikrokontrolerom (RAM, ROM, izvor takta i dr.)
- digitalni sustav => mikrokontroler
- podsustavi => instrukcijski registar, programsko brojilo, itd.

Osnovni pojmovi

- entitet (*entity*) - apstraktni model sustava odnosno podsustava
- ispitno okruženje (*test bench*) - apstraktni model okoline
- za opis entiteta koriste se slijedeće cjeline (*design units*):
 - deklaracija entiteta (*entity declaration*)
 - arhitektura entiteta (*architecture body*)
 - deklaracija konfiguracije (*configuration declaration*)
 - deklaracija paketa (*package declaration*)
 - sadržaj paketa (*package body*)

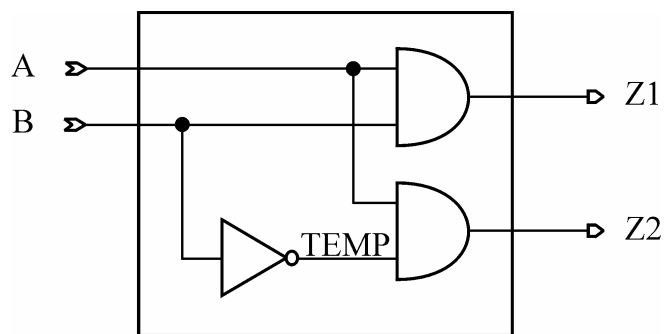
Ilustracija opisa digitalnog sustava

Osnovna građa datoteke koja sadrži VHDL model

- navođenje korištenih paketa
- deklaracija entiteta
- arhitektura entiteta

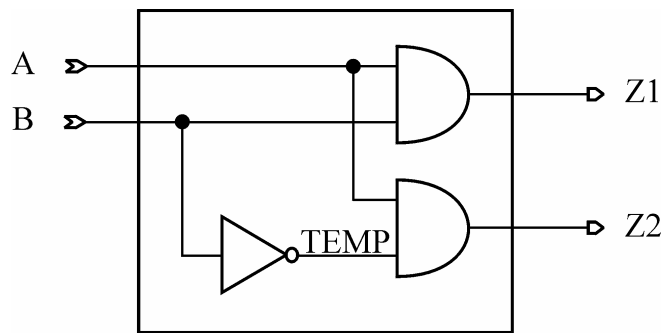
Primjer 1.

-- Deklaracija entiteta.

```
entity Selector is
  port ( A : in BIT;
         B : in BIT;
         Z1 : out BIT;
         Z2 : out BIT);
end Selector;
```

Primjer 2.

-- Primjer arhitekture koja koristi opis entiteta
 -- ravnopravnim jednadzbama.

architecture Arh2 of Selector is

 signal TEMP: BIT;

begin

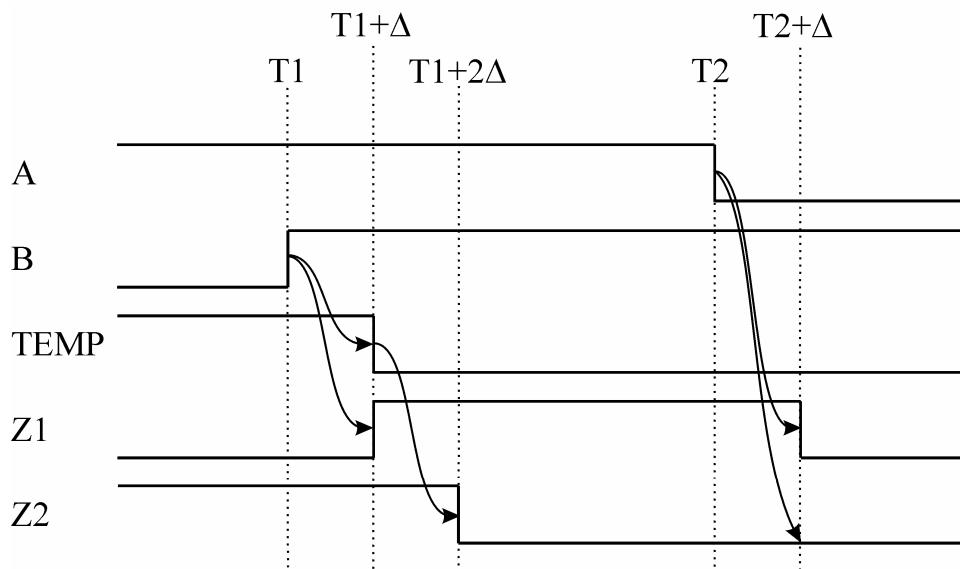
 -- ravnopravne jednadzbe (concurrent statements)

 TEMP <= not B;

 Z1 <= A and B;

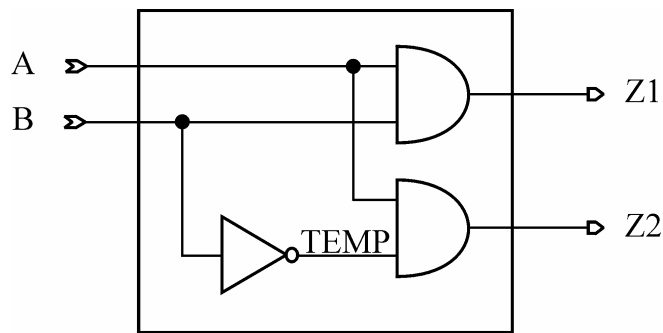
 Z2 <= A and TEMP;

end Arh2;

- sve jednadžbe predstavljaju signale
- pojedina jednadžba se "računa" onda kad se promijeni neki argument na njenoj desnoj strani
- izračunata izlazna vrijednost se dodjeljuje nakon vremena Δ (oznaka \leq)

Primjer 3.

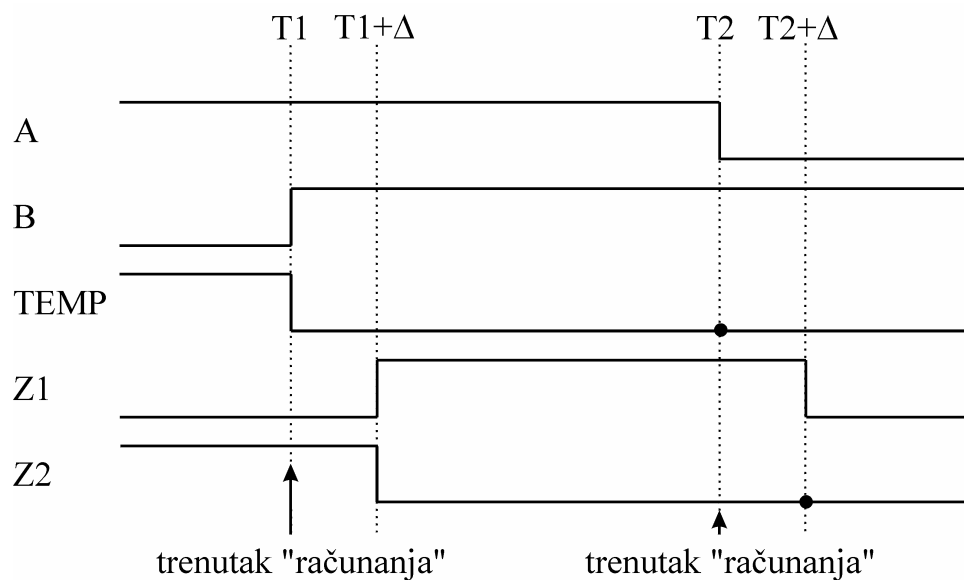
-- Primjer arhitekture koja koristi sekvencijalni opis entiteta.

```
architecture Arh3 of Selector is
```

```
begin
```

```
    process (A, B) is
        variable TEMP: BIT; -- deklaracija lokalne varijable
    begin -- pocetak procesa
        TEMP := not B;
        Z1 <= A and B;
        Z2 <= A and TEMP;
    end process; -- kraj procesa
```

```
end Arh3;
```


- kad se promijeni bilo koji argument procesa sve jednađbe se "računaju" u tom trenutku, redom kojim su napisane
- pritom se vrijednosti varijabli mijenjaju u trenutku promjene ($:=$), a signala nakon vremena Δ (\leq)

Primjer 4.

-- Primjer arhitekture koja koristi strukturni opis entiteta.

architecture Arh1 of Selector is

-- Deklaracija komponenata.

-- Ovdje su deklarirane koristene komponente s opisom njihovih
-- sučelja.

component INV
 port (A: in BIT; Z: out BIT);
end component;

component AND2
 port (X,Y: in BIT; Z: out BIT);
end component;

-- Specifikacija konfiguracije.

-- Za gore deklarirane komponente koriste se slijedeci entiteti:

for I1: INV
 use entity WORK.INV;

for A1,A2 : AND2
 use entity WORK.AND2;

signal TEMP: BIT;

begin

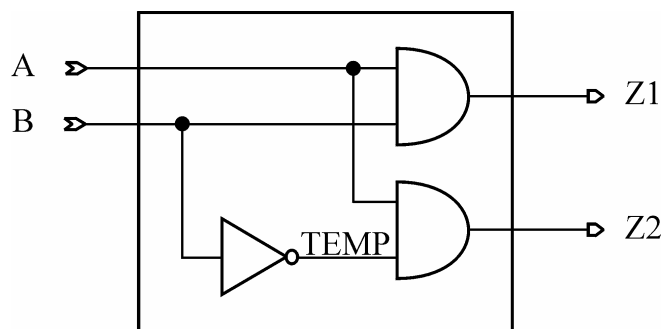
-- Formiranje liste spajanja (net-list):

I1: INV port map (B, TEMP);

A1: AND2 port map (A, B, Z1);

A2: AND2 port map (A, TEMP, Z2);

end Arh1;

ELEMENTI JEZIKA VHDL

Poznavanje jezika pokriva

- formalni dio
 - sučelje prema čovjeku
 - skup znakova (*character set*)
 - elementi jezika (*lexical elements*);
identifikatori, rezerviranje riječi itd.
 - sintaksa (*syntax*); gramatika jezika
 - semantika (*semantics*);
značenje pojedinih dijelova koda, tj. "ono što kod radi"
- primjena
 - => stvarno "kreativno" pisanje (modeliranje)

U daljnjem tekstu neće biti rađena ovako stroga podjela

=> primjeri

=> **VHDL93**

=> formalni aspekti i primjena bit će obrađivani paralelno

VHDL87 - nešto jednostavniji i danas se manje koristi

Komentari

počinje znakom "--" i završava krajem reda

Primjer 5.

```
-- ovo je komentar  
ovo nije komentar  
-- ovo je opet komentar
```

Identifikatori

Imena (identifikatori) sastoje se od

- slova (a-z, A-Z)
- brojeva, tj. znamenki (0-9)
- znaka "_"

Pri tome mora biti zadovoljeno

- ime mora početi slovom (a ne brojem ili znakom "_")
- ime ne smije završiti znakom "_"
- dva znaka "_" ne smiju doći u imenu neposredno jedan iza drugog
- kao ime ne smije biti upotrijebljena neka od rezerviranih riječi

Velika i mala slova se NE razlikuju.

Primjer 6.

```
-- pravilno nazvani identifikatori  
RESET    -- isto sto i reset ili ReSeT  
A  
Ulaz14  
privremena_memorija
```

Primjer 7.

```
-- NEpravilno nazvani identifikatori  
RESET#  
A_  
2Ulaz14  
privremena__memorija
```

Rezervirane riječi - ima ih 97 (VHDL93)

abs, access, after, alias, all, and, architecture, array, assert, attribute
begin, block, body, buffer, bus
case, component, configuration, constant
disconnect, downto
else, elsif, end, entity, exit
file, for, function
generate, generic, group, guarded
if, impure, in, inertial, inout, is
label, library, linkage, literal, loop
map, mod
nand, new, next, nor, not, null
of, on, open, or, others, out
package, port, postponed, procedure, process, pure
range, record, register, reject, rem, report, return, rol, ror
select, severity, signal, shared, sla, sll, sra, srl, subtype
then, to, transport, type
unaffected, units, until, use
variable
wait, when, while, with
xnor, xor

(Riječi koje nisu podcrtane uključene su u VHDL87)

Objekti

- objekt (*object*) - svaka jedinica opisana tipom i vrijednošću
- postoje 4 klase (*class*) objekata
 - konstante (*constants*)
 - varijable (*variables*)
 - signali (*signals*)
 - datoteke (*files*)

Konstante

Glavne značajke konstanti:

- u toku simulacije NE može se promijeniti vrijednost
- vrijednost se dodjeljuje prije početka simulacije

Deklaracija konstante:

```
-- deklaracija jedne konstante
constant ImeKonstante: TipKonstante:= VrijednostKonstante;

-- deklaracija više konstanti istog tipa i vrijednosti
constant ImeK1, ImeK2, ...: TipKonstante:= VrijednostKonstanti;
```

Primjer 8.

```
-- deklaracija pojedinačnih konstante
constant ADRESA: integer:= 256;
constant EUR2DEM: real:= 1.955830;
constant Pauza: time:= 12 ms; -- obavezno razmak ispred ms

-- deklaracija više konstanti istog tipa i vrijednosti
constant F1, F2: integer:= 2*ADRESA; -- vrijednost je izraz

-- deklaracija bez dodjeljivanja vrijednosti
constant REGISTAR1: integer; -- vidi slijedeca poglavlja
```

Variable

Glavne značajke varijabli:

- u toku simulacije može se promijeniti vrijednost
- vrijednost se može dodijeliti i prije početka simulacije

Deklaracija varijable:

```
-- deklaracija jedne varijable
variable ImeVarijable: TipVarijable:= VrijednostVarijable;

-- deklaracija više varijabli istog tipa i početne vrijednosti
variable ImeV1, ImeV2,...: TipVarijable:= VrijednostVarijable;
```

Primjer 9.

```
-- deklaracija pojedinačnih varijabli
variable BROJAC: integer:= 0;
variable Izlaz: real:= 123.4;
variable POCETAK_MJERENJA: time:= 0 us;

-- deklaracija više varijabli istog tipa i vrijednosti
variable Suma1, Suma2, Suma3: integer:= 0;

-- deklaracija bez dodjeljivanja početne vrijednosti
variable Pribrojnik1: integer;
variable C1,C2: bit;
```

- ako se izostavi **VrijednostVarijable**
⇒ uzima se predefiniрана vrijednost definirana u deklaraciji tipa

Promjena vrijednosti varijabli (*variable assignment*):

```
-- opci slucaj; labela služi za oznacavanje ove linije koda  
labela: ImeVariable:= VrijednostVarijable;  
  
-- uobicajeno; bez labele  
ImeVariable:= VrijednostVarijable;
```

- **VrijednostVarijable** je izraz

Primjer 10.

```
-- dodjela vrijednosti varijablama  
pocetak_primjera: Pribrojnik1 := 6;  
                   Suma1 := Pribrojnik1-45;  
                   C1 := not C2;
```

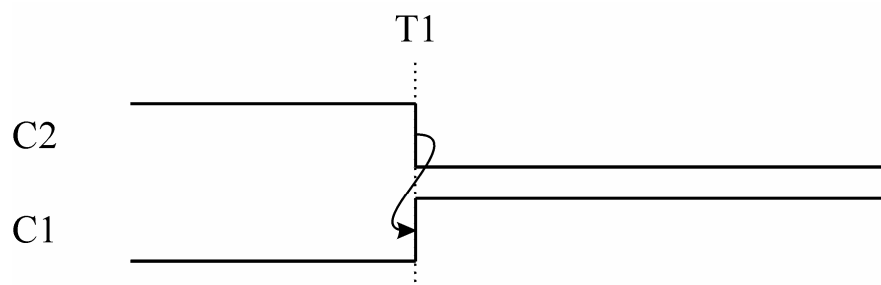
Uočiti

- za dodjeljivanje vrijednosti varijabli koristi se znak **:=**

Što će učiniti simulator?

- vrijednost varijable promijenit će se trenutno

C1 := not C2;

- simulator pamti samo trenutnu vrijednost varijable

Signali

Glavne značajke signala:

- sadrži sva prošla stanja i trenutno stanje
- predstavlja valni oblik
- dodjeljuje mu se **buduća** vrijednost
- tipična primjena \Rightarrow "žice u uređaju"

Deklaracija signala:

```
-- deklaracija jednog signala
signal ImeSignala: TipSignala:= PocetnoStanje;

-- deklaracija vise signala istog tipa i pocetne vrijednosti
signal Sig1, Sig2, Sig3: TipSignala:= PocetnoStanje;
```

Primjer 11.

```
-- deklaracija pojedinacnih signala
signal GlavniTakt: bit:= '0';
signal IZLAZ1: std_logic:= '1';
signal Operand1: integer:= 100;

-- deklaracija vise signala istog tipa i vrijednosti
signal Rx, Tx: bit:= '0';

-- deklaracija bez dodjeljivanja pocetne vrijednosti
signal Rx, Tx, S1, S2, S3, S4: bit;
signal GlavniTakt: bit;
```

- ako se izostavi **PocetnoStanje**
 \Rightarrow uzima se predefinirana vrijednost definirana u deklaraciji tipa

Promjena stanja signala (*signal assignment*):

```
-- opci slucaj; labela služi za označavanje ove linije koda  
labela: ImeSignala <= ValniOblik;
```

```
-- uobicajeno; bez labele  
ImeSignala <= ValniOblik;
```

- izraz određuje valni oblik signala nakon trenutka njegovog izvršavanja

Primjer 12.

```
-- dodjela stanja signalima  
pocetak_primjera: S2 <= not S1; -- podrazumijeva se after delta  
                  S3 <= S1 after 1 us;  
                  S4 <= '1', '0' after 1 us, '1' after 3 us;
```

Uočiti

- za dodjeljivanje stanja signalu koristi se znak <=
- za dodjeljivanje početnog stanja signalu koristi se znak :=

Što će učiniti simulator?

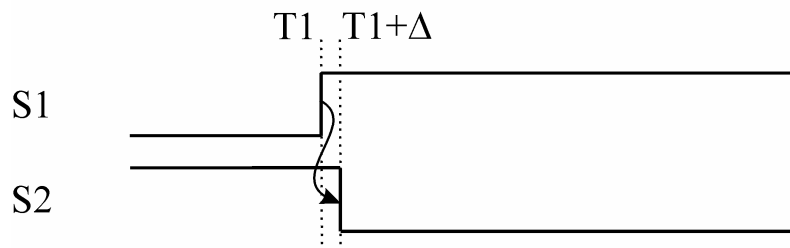
- početno stanje bit će dodijeljeno prije početka simulacije
- simulator pamti cijelu povijest signala
- vrijednost signala računa se u nekom određenom trenutku T1
- izrazom je određena "budućnost" signala nakon trenutka T1

Primjer 13.

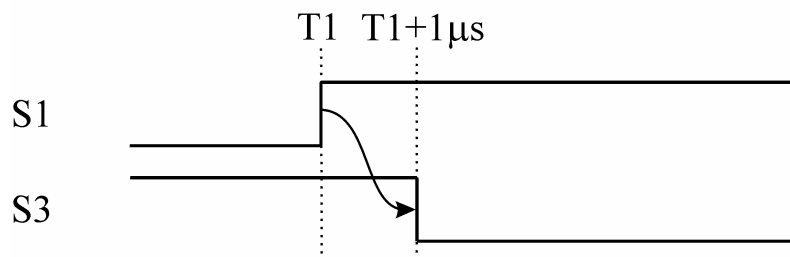
Slijedeći izrazi definiraju valni oblik signala nakon trenutka $T1$.

(Stanje prije trenutka $T1$ je pretpostavljeno.)

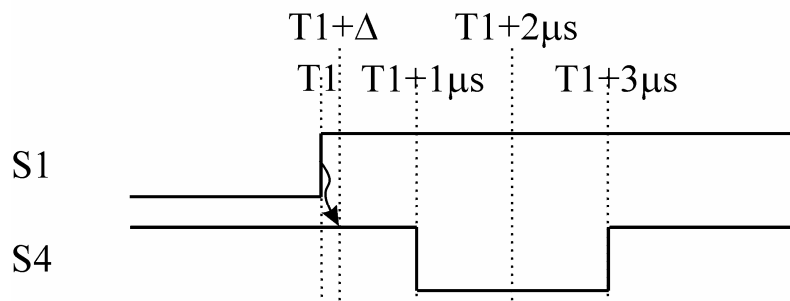
```
S2 <= not S1; -- izraz se racuna u  $T1$ , a S2 se postavlja u  $T1+\Delta$ 
```



```
S3 <= not S1 after 1 us; -- "not S1" se racuna u  $T1$ ,  
-- a S3 se postavlja u  $T1+1\mu s$ 
```



```
S4 <= S1, '0' after '1' us, '1' after 3 us;
```


Datoteke

- veza između VHDL dizajna i programske okoline
- služi za učitavanje i spremanje ispitnih vektora i sl.

Deklaracija datoteke:

```
file LogickoImeDatoteke: TipDatoteke is "FizickoImeDatoteke";
```

- **LogickoImeDatoteke** je ime pod kojim se datoteka prepoznaje unutar VHDL dizajna.
- **FizickoImeDatoteke** je ime datoteke pod kojim ju prepoznaje operacijski sustav.
- **TipDatoteke** opisuje tip objekata koji se nalaze u datoteci.

Primjer 14.

```
-- deklaracija datoteke  
file IzlazniPodaci: CjelobrojniTip is "d:\users\proj4\rez1.int";
```

- više o datotekama ⇒ vidi daljnji tekst

Zajedničko dosad spomenutim objektima

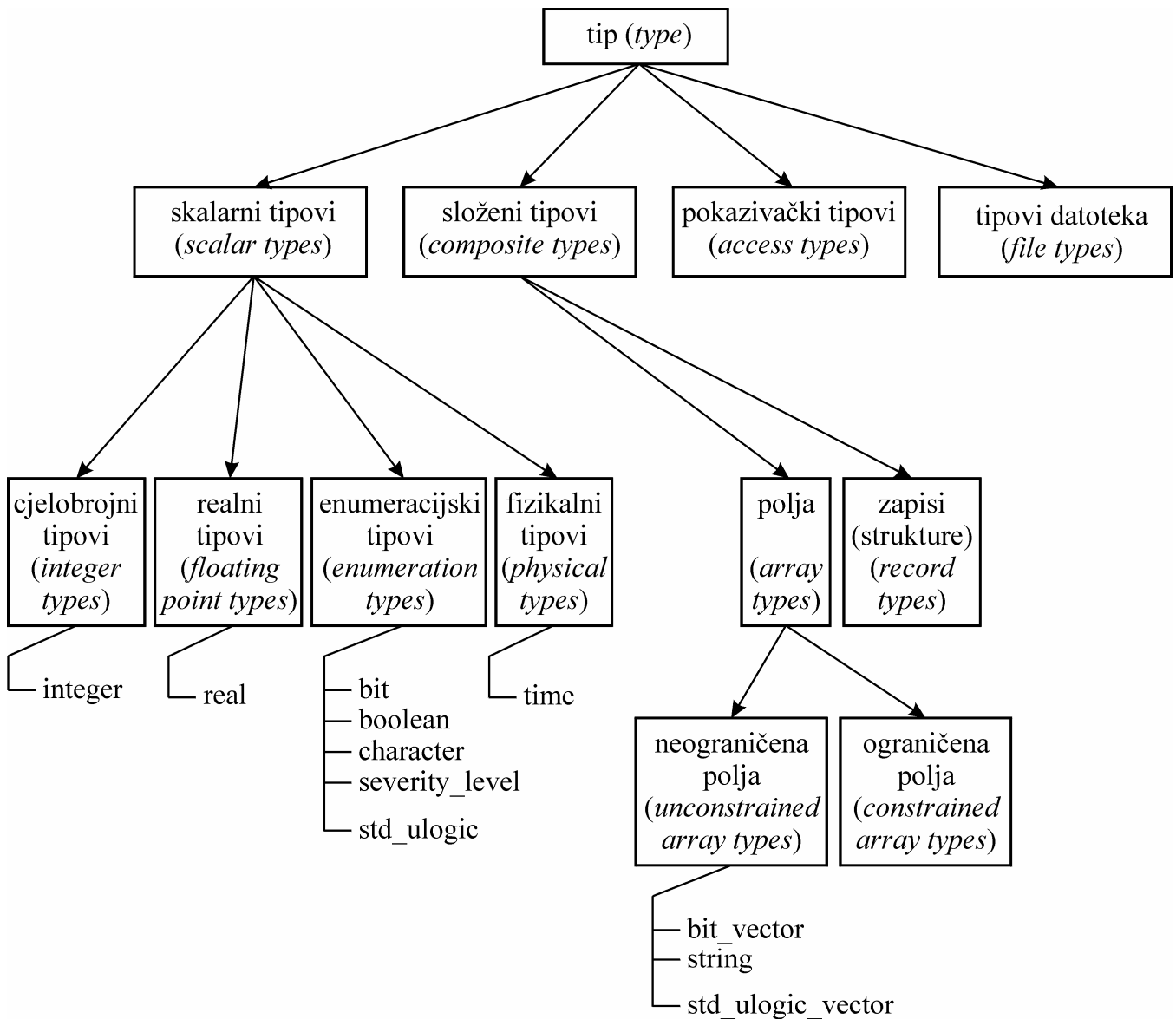
tip

⇒ operacije s pojedinim tipovima

Tipovi objekata

- tip (*type*) - definiraju skup vrijednosti pojedinog objekta

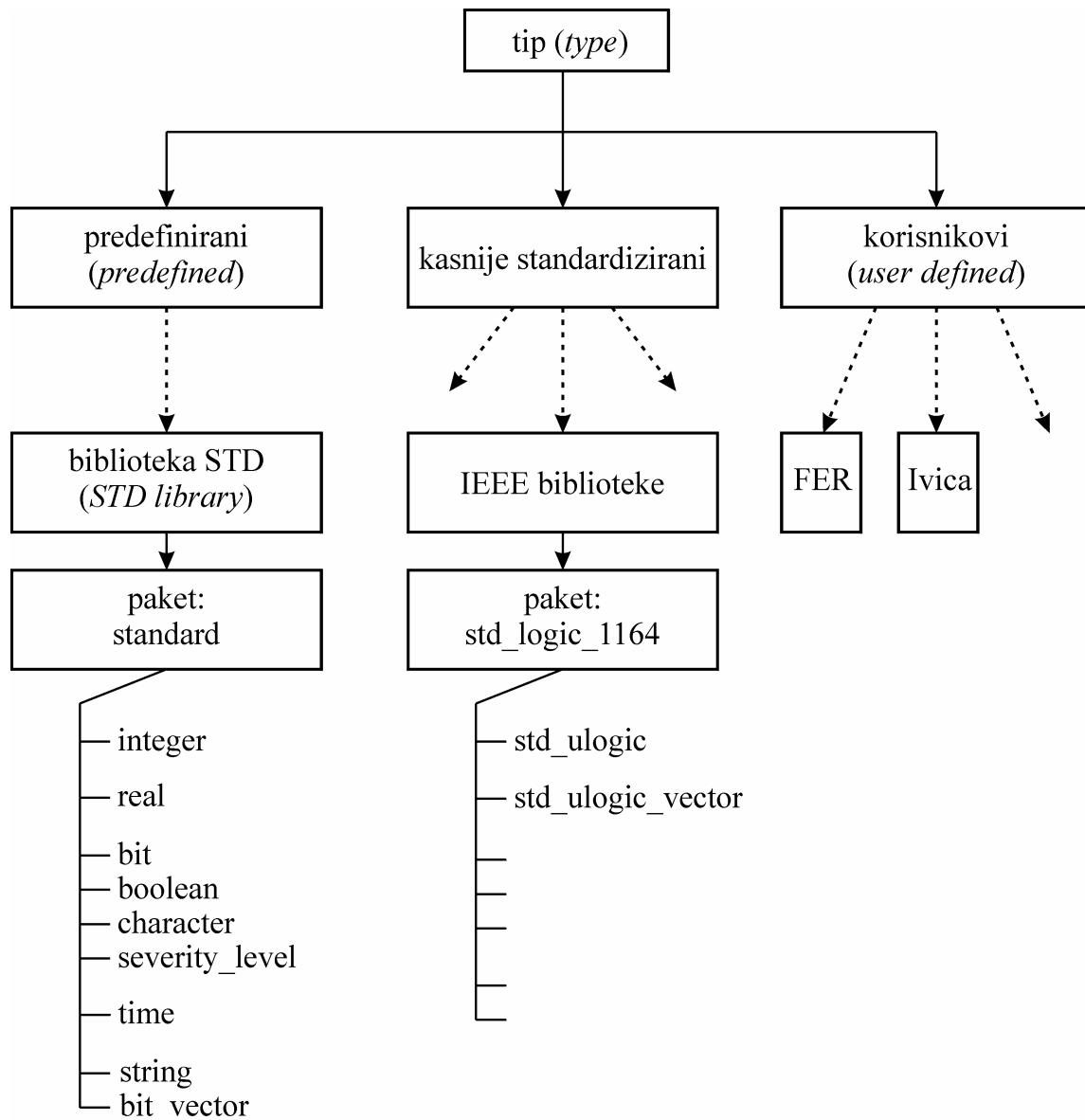
Pregled tipova

Uočiti:

- integer, real, bit, boolean itd. su imena tipova
- razlikovati *integer types* od integer
(integer je samo jedan tip koji pripada grupi cjelobrojnih tipova)

Standardni tipovi

Deklaracija novog tipa:

```
type ImeTipa is DefinicijaTipa;
```

- **ImeTipa** koristi se u deklaraciji objekta \Rightarrow vidi prethodni tekst (**TipVarijable**, **TipKonstante**, itd.)
- **DefinicijaTipa** opisuje dotični tip \Rightarrow vidi daljnji tekst

Skalarni tipovi objekata

Cjelobrojni tipovi

Deklaracija cjelobrojnog tipa:

```
type ImeCjTipa is range DonjaGranica to GornjaGranica;  
type ImeCjTipa is range GornjaGranica downto DonjaGranica;
```

- **DonjaGranica** i **GornjaGranica** su CIJELI brojevi (izrazi)
- vrijednost koja slijedi nakon **range** je predefinicirana vrijednost koja se uzima kao inicijalno stanje varijabli, konstanti i signala (vidi deklaracije konstanti i varijabli)

Primjer 15.

```
-- deklaracija novih tipova  
  
type BrojBodova is range 0 to 25;           -- rastuci interval  
type Ocjena is range 1 to 5;               -- rastuci interval  
type GodinaRođenja is range 1900 to 2100; -- rastuci interval  
  
type Odbrojavanje is range 10 downto 0;    -- padajuci interval
```

Primjer 16.

```
-- ISPRAVNA upotreba deklariranih tipova  
  
type Ocjena is range 1 to 5;               -- rastuci interval  
  
constant PadNaIspitu: Ocjena:= 1;  
constant Izvrstan: Ocjena:= 5;  
  
-- pocetna vrijednost ovih varijabli iznosi 1, jer nema ":=..."  
variable SeminarPeric: Ocjena;  
variable SeminarPetrovic: Ocjena;  
  
-- ispravno dodjeljivanje vrijednosti varijabli  
SeminarPeric:=Izvrstan; -- isto kao da pise SeminarPeric:=5;  
SeminarPetrovic:=PadNaIspitu;
```

Primjer 17.

-- NEISPRAVNA upotreba deklariranih tipova

```
type BrojBodova is range 0 to 25;
```

```
type Ocjena is range 1 to 5;
```

```
constant Dovoljan: Ocjena:= 2;
```

```
variable SeminarPeric: Ocjena;
```

```
variable BodovaPeric: BrojBodova:=0;
```

-- NEISPRAVNO jer je 26 izvan intervala tipa BrojBodova

```
BodovaPeric:=26;
```

-- ISPRAVNO jer je 2 cjelobrojna vrijednost unutar intervala

-- tipa BrojBodova

```
BodovaPeric:=2;
```

-- NEISPRAVNO jer je Dovoljan konstanta "pogresnog" tipa

```
BodovaPeric:=Dovoljan;
```

Predefiniran cjelobrojni tip

-- ovaj tip deklariran je u biblioteci STD, paketu STANDARD

```
type integer is range -2147483648 to 2147483647;
```

Uočiti

- predefinirana vrijednost tipa (*default value*) je broj koji slijedi nakon **range**
- dva različito deklarirana tipa se NE mogu "miješati" iako su oba npr. cjelobrojna
- **integer** je samo jedan naziv cjelobrojnog tipa koji je predefiniran !

Operacije nad cjelobrojnim tipovima

OPERATOR	PRIMJER	OPIS
+	x+y	2+3=5
-	x-y	2-3=-1
*	x*y	2*3=6
/	x/y	cjelobrojno dijeljenje zaokružuje se prema 0 12/6=2, 14/6=2, (-14)/6=-2, 14/(-6)=-2
**	x**y	2**4=16, 10**2=100 (y mora biti pozitivan, tipa integer)
mod	x mod y	x mod y = x - y*floor(x/y) , y ≠ 0 8 mod 3 = 2, 8 mod (-3) = -1 (-8) mod 3 = 1 (-8) mod (-3) = -2 (predznak rezultata je predznak od y)
rem	x rem y	x rem y = x - y*fix(x/y), y ≠ 0 8 rem 3 = 2 8 rem (-3) = 2 (-8) rem 3 = -2 (-8) rem (-3) = -2 (predznak rezultata je predznak od x)
abs	abs(x)	abs(4)=4, abs(-6)=6, abs(0)=0

- operandi i rezultat moraju biti ISTOG tipa
- **rem** i **mod** daju isti rezultat ako je sign(x)=sign(y)
- kod potenciranja, **integer** označava predefinirani, a ne proizvoljan cjelobrojni tip

Realni tipovi

- predstavljaju aproksimacije realnih brojeva

Deklaracija realnog tipa:

```
type ImeReTipa is range DonjaGranica to GornjaGranica;  
type ImeReTipa is range GornjaGranica downto DonjaGranica;
```

- **DonjaGranica** i **GornjaGranica** su REALNI brojevi (izrazi)
- vrijednost koja slijedi nakon **range** je predefinicirana vrijednost koja se uzima kao inicijalno stanje varijabli, konstanti i signala (vidi deklaracije konstanti i varijabli)

Primjer 18.

```
-- deklaracija novih tipova  
  
type SrednjaOcjena is range 2.0 to 5.0;           -- rastuci interval  
type OcitanjePoDanu is range 0.0 to 5000.0;      -- rastuci interval  
  
type RV is range 10.0 downto -10.0;              -- padajuci interval
```

Primjer 19.

```
-- ISPRAVNA upotreba deklariranih tipova  
  
type SrednjaOcjena is range 2.0 to 5.0;  
  
constant StariProsjek: SrednjaOcjena:= 4.99;  
  
-- pocetna vrijednost varijabli iznosi 2.0  
variable NoviProsjek, Razlika: SrednjaOcjena;  
  
-- ispravno dodjeljivanje vrijednosti varijabli  
Razlika:=NoviProsjek-StariProsjek;  
StariProsjek:=NoviProsjek;
```

Primjer 20.

```
-- NEISPRAVNA upotreba deklariranih tipova

type SrednjaOcjena is range 2.0 to 5.0;
type SrednjaOcjena1 is range 2.0 to 5.0;
type Ocjena is range 1 to 5;

variable Var1: SrednjaOcjena;
variable Var2: SrednjaOcjena1;
variable Var3: Ocjena;

-- NEISPRAVNO dodjeljivanje vrijednosti varijablama
Var1:=Var2;
Var1:=Var3;
```

Predefiniran realni tip

```
-- ovaj tip deklariran je u biblioteci STD, paketu STANDARD
type real is range -1.0E308 to 1.0E308;
```

Uočiti

- predefinirana vrijednost tipa (*default value*) je broj koji slijedi nakon **range**
- dva različito deklarirana tipa se NE mogu "miješati"
- **real** je samo jedan naziv realnog tipa, koji je predefiniran !

Operacije nad realnim tipovima

OPERATOR	PRIMJER	OPIS
+	x+y	2.0+3.0=5.0
-	x-y	2.0-3.0=-1.0
*	x*y	2.0*3.0=6.0
/	x/y	dijeljenje 12.0/5.0=2.4, (-12.0)/5.0=-2.4
**	x**y	2.3**4=23.4256, 10.0**2=100.0 (y mora biti tipa integer)
abs	abs(x)	abs(4.23)=4.23 abs(-6.8)=6.8 abs(0.0)=0.0

- operandi i rezultat moraju biti ISTOG tipa
- kod potenciranja, **integer** označava predefinirani, a ne proizvoljan cjelobrojni tip

Enumeracijski tipovi

- služi za opis signala simboličkim imenima

Deklaracija enumeracijskog tipa:

```
type ImeEnTipa is (Iden1, Iden2, Iden3, ...);  
                -- Iden oznacava identifikator (ime)  
type ImeEnTipa is ('Kar1', 'Kar2', 'Kar3', ...);  
                -- Kar oznacava karakter
```

- prva vrijednost u zagradi je predefiniрана vrijednost koja se uzima kao inicijalno stanje varijabli, konstanti i signala

Primjer 21.

```
-- deklaracija novih tipova  
  
-- dani u tjednu  
type Dani is (PON, UTO, SRI, CET, PET, SUB, NED);  
  
-- heksadecimalne znamenke  
type HexaBroj is ('0', '1', '2', '3', '4', '5', '6', '7', '8',  
                 '9', 'A', 'B', 'C', 'D', 'E', 'F');
```

Primjer 22.

```
-- ISPRAVNA upotreba deklariranih tipova  
  
type Dani is (PON, UTO, SRI, CET, PET, SUB, NED);  
type HexaBroj is ('0', '1', '2', '3', '4', '5', '6', '7', '8',  
                 '9', 'A', 'B', 'C', 'D', 'E', 'F');
```



```
variable Praznik: Dani:= UTO;  
variable Indikator: HexaBroj:='0';  
  
-- ispravno dodjeljivanje vrijednosti varijabli  
Praznik := NED;    -- NEMA navodnika  
Indikator := '9';  -- IMA navodnika
```

Predefinirani enumeracijski tipovi

-- ovi tipovi deklarirani su u biblioteci STD, paketu STANDARD

```
type bit is ('0', '1');
```

```
type boolean is (false,true);
```

```
type character is (  
    nul, soh, stx, etx, eot, enq, ack, bel,  
    bs,  ht,  lf,  vt,  ff,  cr,  so,  si,  
    dle, dc1, dc2, dc3, dc4, nak, syn, etb,  
    can, em,  sub, esc, fsp, gsp, rsp, usp,  
  
    ' ', '!', '"', '#', '$', '%', '&', ''',  
    '(', ')', '*', '+', ',', '-', '.', '/',  
    '0', '1', '2', '3', '4', '5', '6', '7',  
    '8', '9', ':', ';', '<', '=', '>', '?',  
  
    '@', 'A', 'B', 'C', 'D', 'E', 'F', 'G',  
    'H', 'I', 'J', 'K', 'L', 'M', 'N', 'O',  
    'P', 'Q', 'R', 'S', 'T', 'U', 'V', 'W',  
    'X', 'Y', 'Z', '[', '\', ']', '^', '_',  
  
    '`', 'a', 'b', 'c', 'd', 'e', 'f', 'g',  
    'h', 'i', 'j', 'k', 'l', 'm', 'n', 'o',  
    'p', 'q', 'r', 's', 't', 'u', 'v', 'w',  
    'x', 'y', 'z', '{', '|', '}', '~', del,
```

-- u nekim standardima ovdje postoji i nastavak, tj.
-- karakteri ciji je ASCII kod veci od 127);

```
type severity_level is (note, warning, error, failure);
```

Uočiti

- predefinirana vrijednost tipa (*default value*) je prva vrijednost u zagradi
- dva različito deklarirana tipa se NE mogu "miješati"
- predefinirani tipovi su: **bit**, **boolean**, **character**, **severity_level**

Ostali standardni enumeracijski tipovi

- često korišten paket, kompatibilan sa IEEE standardom 1164

Primjer 23.

- `std_ulogic` \Rightarrow modelira "stvarni" digitalni signal
- nužan je za pisanje fizički ostvarivog modela (*RTL model*)

```
-- ovaj tip deklariran je u biblioteci IEEE,  
-- paketu std_logic_1164
```

```
type std_ulogic is ( 'U', -- Uninitialized  
                    'X', -- Forcing Unknown  
                    '0', -- Forcing 0  
                    '1', -- Forcing 1  
                    'Z', -- High Impedance  
                    'W', -- Weak Unknown  
                    'L', -- Weak 0  
                    'H', -- Weak 1  
                    '-' -- Don't care );
```

Operacije s enumeracijskim tipovima

Relacije

OPERATOR	PRIMJER	OPIS
=	x=y	(jednako) 2 = 5 Praznik = NED
/=	x/=y	(različito) 2 /= 5 Indikator /= 'D'
<	x<y	2 < 5 character('b') < character('B')
<=	x<=y	2 <= 5 Praznik <= SUB
>	x>y	2 > 5 Praznik > NED
>=	x>=y	2 >= 5 Praznik >= PON

- operandi mogu biti **svi** (istovrsni) tipovi osim datoteka
- svi operatori u izlazu moraju biti istog tipa
- izlaz je uvijek tipa boolean, tj. false ili true

Logičke operacije

OPERATOR	PRIMJER	OPIS
and	x and y	'1' and '0' = '0', true and false = false
or	x or y	'1' or '0' = '1', true and false = true
nand	x nand y	'1' nand '0' = '1', true nand false = true
nor	x nor y	'1' nor '0' = '0', true nor false = false
xor	x xor y	'1' xor '1' = '0', true xor true = false
xnor	x xnor y	'1' xnor '1' = '1', true xor true = true
not	not y	not '0' = '1', not false = true

- operandi su tipa **boolean** ili **bit**
- svi operatori u izrazu moraju biti istog tipa

Primjer 24.

-- izrazi mogu biti složeni

```
variable a, b, c: bit;  
variable d: boolean;
```

```
d := (a and b) /= c;
```

Fizikalni tipovi

- služi za predstavljanje stvarnih fizikalnih veličina

Deklaracija fizikalnog tipa:

```
type ImeFizTipa is range DonjaGranica to GornjaGranica
    -- range GornjaGranica downto DonjaGranica
    units
        MjernaJedinica1;          -- osnovna jedinica
        MjernaJedinica2=Definicija; -- izvedena jedinica
        -- itd.
    end units ImeFizTipa;
```

- **DonjaGranica** i **GornjaGranica** su brojevi (izrazi)
- vrijednost koja slijedi nakon **range** je predefinirana vrijednost koja se uzima kao inicijalno stanje
- razlučivost jedinice jednaka je osnovnoj jedinici

Primjer 25.

```
-- deklaracija novog tipa

type Napon1 is range -1000.0 to 1000.0
    units
        uV;          -- mikrovolt
        mV = 1000 uV; -- milivolt
        V = 1000 mV;  -- volt
    end units Napon1;

-- deklaracija varijable

variable NaponNapajanja, U1,U2: Napon1;

-- ISPRAVNO dodjeljivanje vrijednosti varijabli

NaponNapajanja := 5 V; -- između 5 i V mora biti razmak
U1 := 982 mV;

-- NEISPRAVNO dodjeljivanje vrijednosti varijabli

U2 := 1001 mV; -- jer je izvan dopustenih granica
```

Primjer 26.

```
-- ilustracija razlucivosti

type Napon2 is range -1e8 to 1e8
  units
    uV;          -- mikrovolt
    mV = 1000 uV; -- milivolt
    V  = 1000 mV; -- volt
  end units Napon2;

variable U3: Napon2;

-- zaokruzivanje (odsjecanje) zbog razlucivosti

U3 := 3.456 uV;      -- bit ce zaokruženo na 3 uV
U3 := 0.123456789 V; -- bit ce zaokruženo na 0.123456 V
```

Predefiniran fizikalni tip

```
-- ovaj tip deklariran je u biblioteci STD, paketu STANDARD

type time is range -2147483647 to 2147483647;
  units
    fs;
    ps = 1000 fs;
    ns = 1000 ps;
    us = 1000 ns;
    ms = 1000 us;
    sec = 1000 ms;
    min = 60 sec;
    hr  = 60 min;
  end units time;
```

Uočiti

- predefinirana vrijednost tipa (*default value*) je broj koji slijedi nakon **range**
- razlučivost je određena osnovnom jedinicom

Podtipovi

- služe za opis objekata koji imaju točno određen skup vrijednosti
- podtip (*subtype*) izvodi se iz prethodno deklariranog osnovnog tipa (*base type*)

Deklaracija podtipa:

```
subtype ImePodtipa is ImeOsnovnogTipa range DoGr to GoGr;  
subtype ImePodtipa is ImeOsnovnogTipa range GoGr downto DoaGr;
```

- **DoGr** i **GoGr** su brojevi (izrazi)
- vrijednost koja slijedi nakon **range** je predefinirana vrijednost koja se uzima kao inicijalno stanje

Primjer 27.

```
-- deklaracija podtipa
```

```
subtype HI is integer range 0 to 15;  
subtype c4 is integer range 128 to 255;
```

Primjer 28.

```
-- deklaracija osnovnog tipa
```

```
type Napon1 is range -1000 to 1000  
  units  
    uV;           -- mikrovolt  
    mV = 1000 uV; -- milivolt  
    V  = 1000 mV; -- volt  
  end units Napon1;
```

```
-- deklaracija podtipa
```

```
subtype NaponSuma is Napon1 range 0 to 10 mV;
```

```
-- deklaracija varijable
```

```
variable SumUlaz1: NaponSuma;  
  -- s podtipom se radi kao i s osnovnim tipom
```

Paket "STANDARD"

```
-- Ovo je primjer paketa STANDARD. U praksi se moze naici na
-- manje razlike u odnosu na dani kod, ovisno o koristenom
-- standardu
```

```
package standard is
```

```
type integer is range -2147483648 to 2147483647;
type real is range -1.0E308 to 1.0E308;
-- preciznost ovisi o softvareu
```

```
type bit is ('0', '1');
type boolean is (false,true);
type character is (
    nul, soh, stx, etx, eot, enq, ack, bel,
    bs, ht, lf, vt, ff, cr, so, si,
    dle, dc1, dc2, dc3, dc4, nak, syn, etb,
    can, em, sub, esc, fsp, gsp, rsp, usp,

    ' ', '!', '"', '#', '$', '%', '&', '\'',
    '(', ')', '*', '+', ',', '-', '.', '/',
    '0', '1', '2', '3', '4', '5', '6', '7',
    '8', '9', ':', ';', '<', '=', '>', '?',

    '@', 'A', 'B', 'C', 'D', 'E', 'F', 'G',
    'H', 'I', 'J', 'K', 'L', 'M', 'N', 'O',
    'P', 'Q', 'R', 'S', 'T', 'U', 'V', 'W',
    'X', 'Y', 'Z', '[', '\', ']', '^', '_',

    '`', 'a', 'b', 'c', 'd', 'e', 'f', 'g',
    'h', 'i', 'j', 'k', 'l', 'm', 'n', 'o',
    'p', 'q', 'r', 's', 't', 'u', 'v', 'w',
    'x', 'y', 'z', '{', '|', '}', '~', del,

    -- u nekim standardima ovdje postoji i nastavak, tj.
    -- karakteri ciji je ASCII kod veci od 127
);
```

```
type severity_level is (note, warning, error, failure);
```

```
type time is range -2147483647 to 2147483647;
  units
    fs;
    ps = 1000 fs;
    ns = 1000 ps;
    us = 1000 ns;
    ms = 1000 us;
    sec = 1000 ms;
    min = 60 sec;
    hr = 60 min;
  end units;

subtype delay_length is time range 0 fs to time'high;

impure function now return delay_length;

subtype natural is integer range 0 to integer'high;
subtype positive is integer range 1 to integer'high;

type string is array (positive range <>) of character;
type bit_vector is array (natural range <>) of bit;

type file_open_kind is (
  read_mode,
  write_mode,
  append_mode);
type file_open_status is (
  open_ok,
  status_error,
  name_error,
  mode_error);

attribute foreign : string;

end standard;
```

Pretvorbe tipova

- pretvorba tipa (*type conversion*) koristi se kad se u istom izrazu različiti tipovi objekata
- rade se pretvorbe koje "imaju smisla" \Rightarrow tipovi moraju biti "slični"

Primjer 29.

```
-- pretvorba real -> integer
```

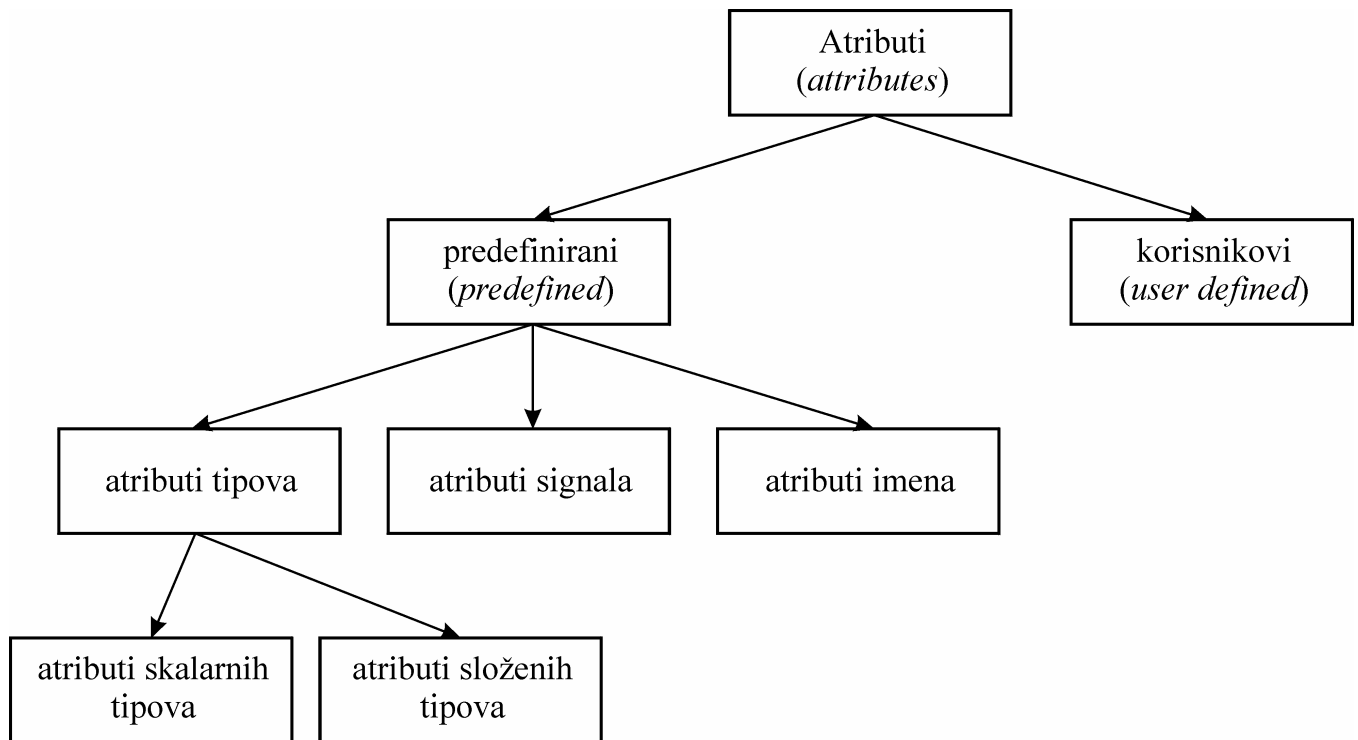
```
integer(3.14); -- dolazi do pogreske zbog zaokruzivanja
```

```
-- pretvorba integer -> real
```

```
real(725);
```

Atributi

Pregled atributa prema objektima na koje se odnose

Atributi tipova

- daju informacije o vrijednostima definiranim u tipu

Primjer 30.

```
-- vrijednosti atributa za dane tipove
```

```
type Ocjena is range 1 to 5;
```

```
-- vrijednosti atributa
-- Ocjena'left=1
-- Ocjena'right=5
-- Ocjena'low=1
-- Ocjena'high=5
-- Ocjena'ascending=true
```

Primjer 31.

```
-- vrijednosti atributa za dane tipove
```

```
type Napon1 is range -1000.0 to 1000.0
units
```

```
    uV;          -- mikrovolt
    mV = 1000 uV; -- milivolt
    V  = 1000 mV; -- volt
```

```
end units Napon1;
```

```
-- vrijednosti atributa
-- Napon1'left=-1000.0
-- Napon1'right=1000.0
-- Napon1'low=-1000.0
-- Napon1'high=1000.0
-- Napon1'ascending=true
-- Napon1'image(2 mV)="2000 uV"
-- Napon1'value("2 mV")=2000 uV
```

Primjer 32.

```
-- vrijednosti atributa za dane tipove

type SKUP_INSTRUKCIJA is (LOAD, ADD, SUB, MUL, DIV, NOP, STORE);
-- vrijednosti atributa
    -- SKUP_INSTRUKCIJA'pos(ADD)=1
    -- SKUP_INSTRUKCIJA'val(1)=ADD
    -- SKUP_INSTRUKCIJA'succ(ADD)=SUB
    -- SKUP_INSTRUKCIJA'leftof(ADD)=LOAD
    -- SKUP_INSTRUKCIJA'rightof(ADD)=SUB
```

Predefinirani atributi za skalarne tipove objekata

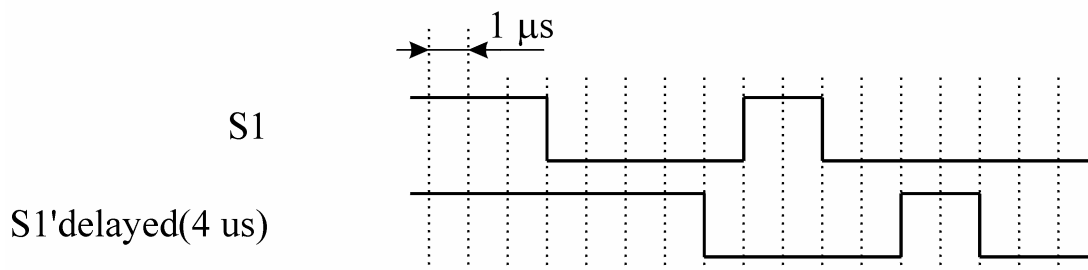
Atribut	Opis	Primjenjiv na tip
Tip'left	lijeva vrijednost u definiciji tipa	cjelobrojni realni enumeracijski fizikalni
Tip'right	desna vrijednost u definiciji tipa	
Tip'low	najmanja vrijednost u definiciji tipa	
Tip'high	najveća vrijednost u definiciji tipa	
Tip'ascending	true za rastući interval (to)	
Tip'image(x)	string koji predstavlja x	
Tip'value(s)	vrijednost objekta predstavljena stringom s	
Tip'pos(x)	pozicija vrijednosti x u definiciji tipa	cjelobrojni enumeracijski fizikalni
Tip'val(n)	vrijednosti na n -toj poziciji	
Tip'succ(x)	vrijednosti na prvoj većoj poziciji u odnosu na x	
Tip'pred(x)	vrijednosti na prvoj manjoj poziciji u odnosu na x	
Tip'leftof(x)	vrijednosti na prvoj lijevoj poziciji u odnosu na x	
Tip'rightof(x)	vrijednosti na prvoj desnoj poziciji u odnosu na x	

Atributi signala

- postoje dva tipa atributa signala
 - implicitni signali
 - vrijednosti određenih parametara signala

Primjer 33.

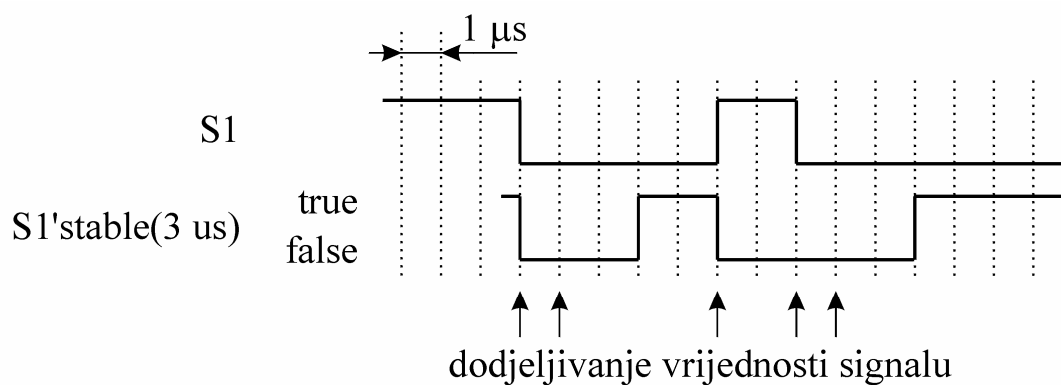
Signal'delayed(T)

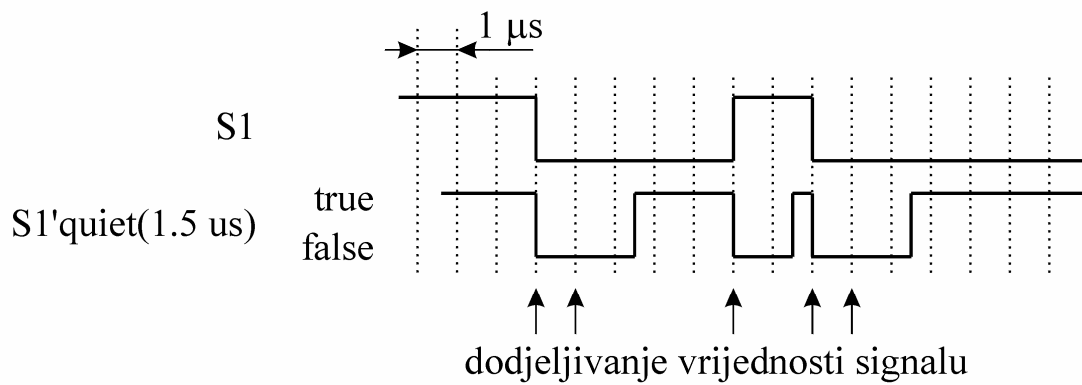
- **Signal'delayed(4 us)** predstavlja signal S1 pomaknut za 4 μs

Primjer 34.

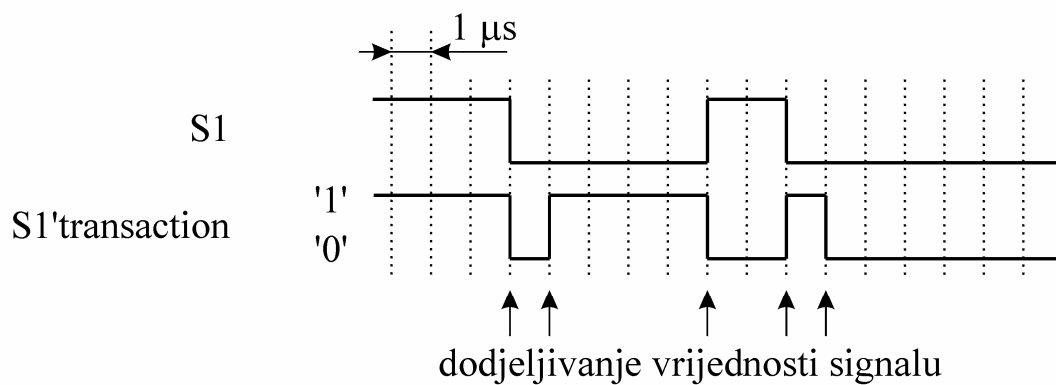
Signal'stable(T)

- **Signal'stable(3 us)** postaje **true** 3 μs nakon brida (promjene) signala S1

Primjer 35.**Signal 'quiet (T)**

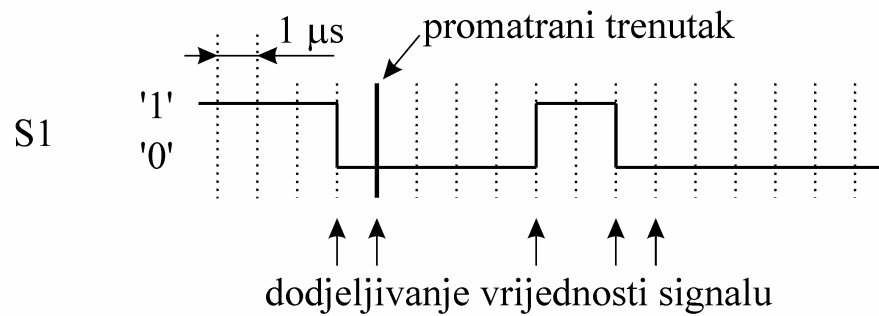
- **Signal'quiet(1.5 us)** postaje **true** 1.5 μs nakon dodjeljivanja vrijednosti signalu S1

Primjer 36.**Signal 'transaction**

- **Signal'transaction** mijenja stanje nakon svakog dodjeljivanja vrijednosti signalu S1

Primjer 37.

- atributi koji predstavljaju vrijednosti određenih parametara signala

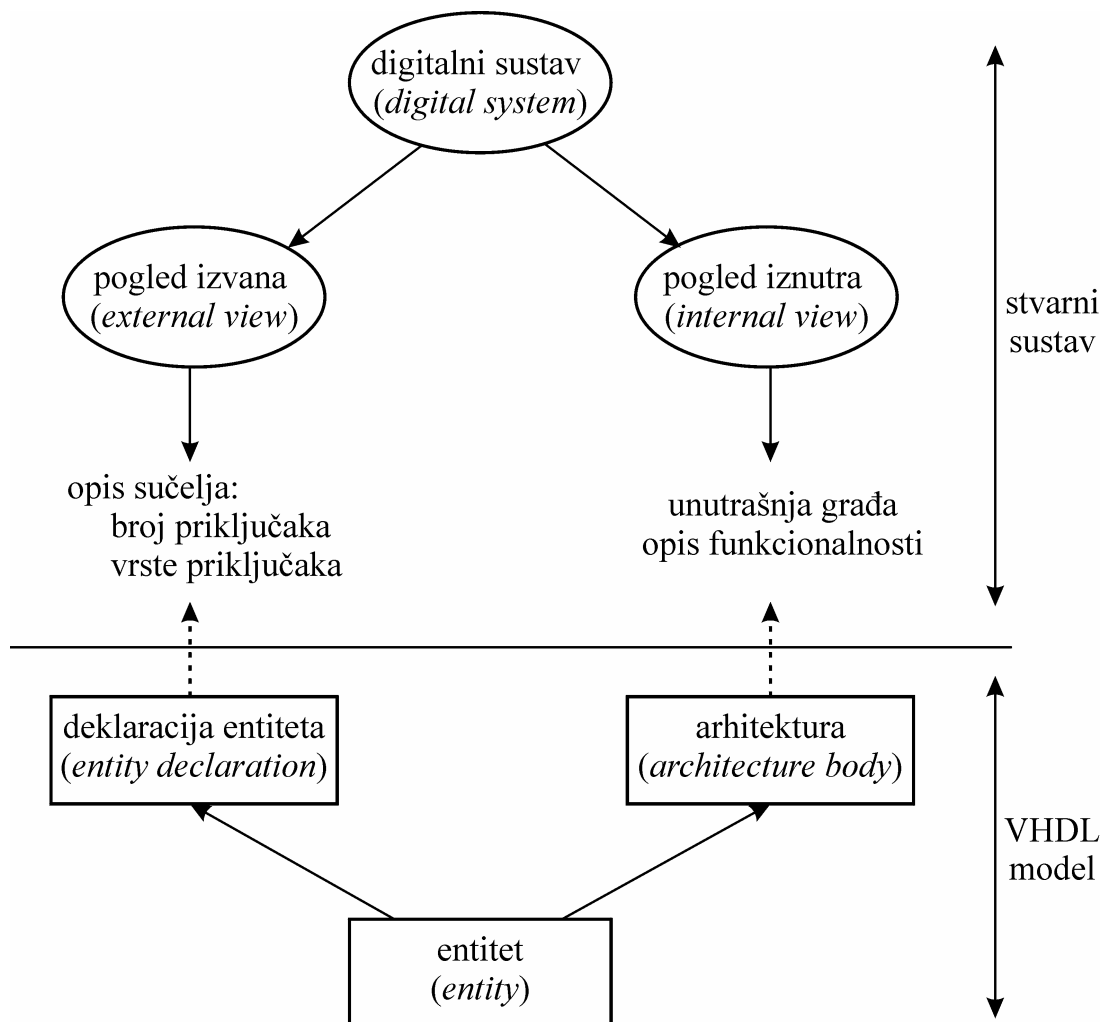
```
-- vrijednosti atributa

-- Signal'event      = false
-- Signal'active     = true
-- Signal'last_event  = 1 us
-- Signal'last_active = 1 us
-- Signal'last_value  = '1'
```

Predefinirani atributi signala

Atribut	Rezultat	Tip rezultata	Opis
Signal'delayed(T)	implicitni signal	isti tip kao Signal	signal pomaknut za vrijeme T (kašnjenje za T)
Signal'stable(T)	implicitni signal	boolean	true ako se tokom vremena T nije dogodila PROMJENA vrijednosti signala
Signal'quiet(T)	implicitni signal	boolean	true ako tokom vremena T nije bilo DODJELJIVANJE vrijednosti signalu (\leq)
Signal'transaction	implicitni signal	bit	alternira vrijednosti (<i>toggle</i>) '0' i '1' svaki put kad se signalu dodijeli vrijednost
Signal'event	skalar	boolean	true ako se u promatranom trenutku dogodila PROMJENA vrijednosti signala
Signal'active	skalar	boolean	true ako se u promatranom trenutku dogodilo DODJELJIVANJE vrijednosti signalu
Signal'last_event	vrijeme	time	vrijeme prije kojeg je došlo do posljednje PROMJENE vrijednosti signala
Signal'last_active	vrijeme	time	vrijeme prije kojeg je došlo do posljednjeg DODJELJIVANJA vrijednosti signalu
Signal'last_value	skalar	isti tip kao Signal	vrijednost signala prije njegove posljednje promjene

Građa VHDL modela

Osnovni oblik deklaracija entiteta

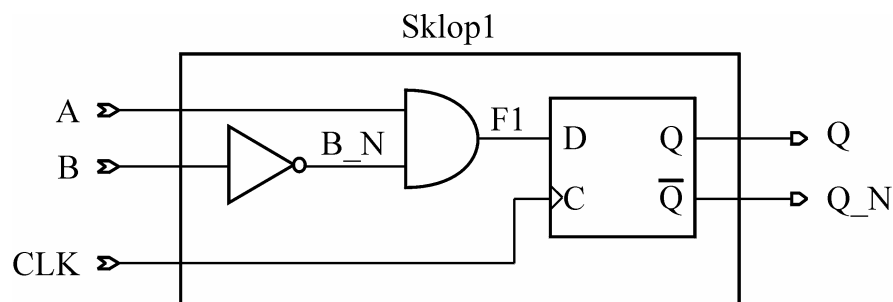
- služi za vanjski opis priključaka
- ne govori ništa o funkcionalnosti entiteta

Osnovni oblik deklaracije entiteta:

```
entity ImeEntiteta is
  port (
    ImePina1: ModPina1 TipPina1:= PocetnoStanje1;
    ImePina2, ImePina3: ModPina23 TipPina23:= PocetnoStanje23;
    -- itd.
    ImePinaN: ModPinaN TipPinaN:= PocetnoStanjeN -- bez ;
  );
end entity ImeEntiteta;
```

- **ModPina** može biti
 in
 out
 inout
 buffer

Primjer 38.


```
-- deklaracija entiteta

entity Sklop1 is
  port ( A, B : in bit;
         CLK  : in bit;
         Q    : out bit;
         Q_N  : out bit);
end entity Sklop1;
```


Arhitektura

- opisuje unutrašnjost sustava
- razlikujemo dva pristupa pisanju arhitektura (vidi uvodna poglavlja)
 - opis ponašanja (*behavioral modeling*)
⇒ temeljen na ravnopravnim jednadžbama i slijednom opisu
 - opis veza između podsustava (*structural modeling*)
⇒ opis strukture (lista spajanja, *net-list*)

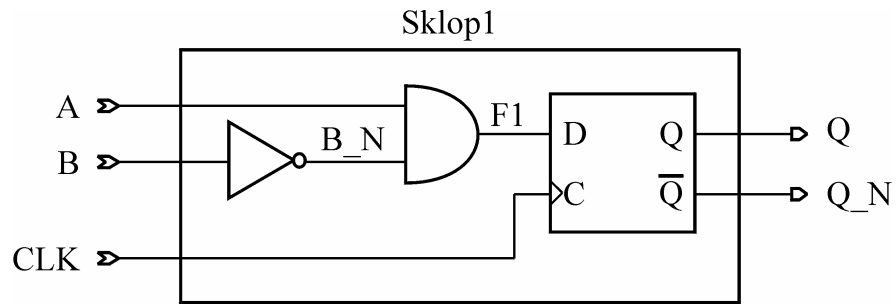
Osnovna građa arhitekture

-- Oblik arhitekture koja predstavlja opis ponašanja sustava.

```
architecture ImeArhitekture of ImeEntiteta is
    -- deklaracije lokalnih tipova i objekata
        -- tipova
        -- konstanti
        -- signala
        -- komponenata
        -- itd.
        -- NE MOGU SE DEKLARIRATI varijable
begin
    -- Opis sustava.
    -- Linije u ovom bloku predstavljaju RAVNOPRAVNE jednadzbe.
    -- Npr.:
        -- dodjeljivanje vrijednosti signalu
        -- proces
        -- blok
        -- opis spajanja komponente
        -- poziv potprograma
        -- zahtjev za provjeru
end architecture ImeArhitekture;
```

Uočiti

- arhitektura predstavlja niz ravnopravnih jednadžbi (izraza)
 - ⇒ IZVRŠAVAJU SE PARALELNO
 - ⇒ redoslijed jednadžbi (izraza) u tijelu arhitekture je PROIZVOLJAN
- opis strukture je također građen od ravnopravnih jednadžbi (izraza)

Primjer 39.

-- arhitektura koja opisuje ponasanje sklopa

```
architecture OpisPonasanja of Sklop1 is
    signal B_N, F1: bit;
begin

    -- jednađzbe i proces obrađuju se PARALELNO

    B_N <= not B;

    F1 <= A and B_N;

    process (CLK) is -- za proces vidi slijedeca poglavlja
    begin
        if ( CLK='1' ) then
            Q <= F1;
            Q_N <= not F1;
        end if;
    end process;

end architecture OpisPonasanja;
```

Proces

- služi za opis funkcionalnosti
- proces se izvodi slijedno

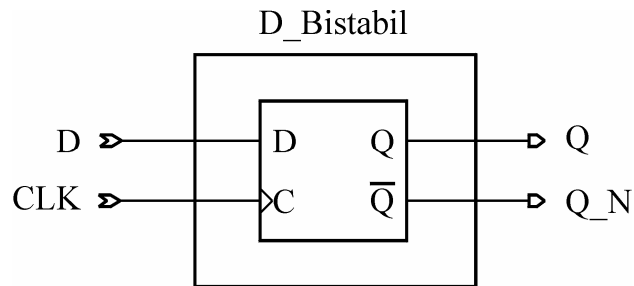
Osnovna građa procesa

-- Oblik procesa.

```
labela: process (AktivacijskiSignal1, AS2, ...) is
    -- deklaracije lokalnih tipova i objekata
    -- tipova
    -- konstanti
    -- varijable
    -- itd.
    -- NE MOGU SE DEKLARIRATI signali
begin
    -- Opis procesa.
    -- Linije u ovom bloku su SLIJEDNI izrazi.
    -- Npr.:
    -- dodjeljivanje vrijednosti signalu
    -- dodjeljivanje vrijednosti varijabli
    -- uvjeti
    -- petlje
    -- odgoda izvršavanja
    -- poziv potprograma
    -- zahtjev za provjeru
end process labela;
```

- aktiviranje procesa
 - ako postoji aktivacijska lista (*sensitivity-list*)
 - ⇒ krene automatski na početku simulacije
 - ⇒ kad dođe do kraja, proces stane i čeka novu aktivaciju (odgađanje (*suspend*))
 - ⇒ nova aktivacija je promjena vrijednosti barem jednog aktivacijskog signala
 - ako ne postoji aktivacijska lista
 - ⇒ krene automatski na početku simulacije
 - ⇒ stane kad naiđe na uvjet za odgodu, "**wait** uvjet"
 - ⇒ kad se ispuni uvjet, nastavi dalje
 - ⇒ kad dođe do kraja, krene iz početka

Primjer 40.


```
-- deklaracija entiteta
```

```
entity D_Bistabil is
  port ( D    : in  bit;
         CLK  : in  bit;
         Q    : out bit;
         Q_N  : out bit);
end entity D_Bistabil;
```

```
-- primjer arhitekture koja koristi proces
```

```
architecture PonasanjeDB of D_Bistabil is
```

```
begin
```

```
  process (CLK) is
    -- lokalna varijabla
    variable TEMP: bit;
  begin
```

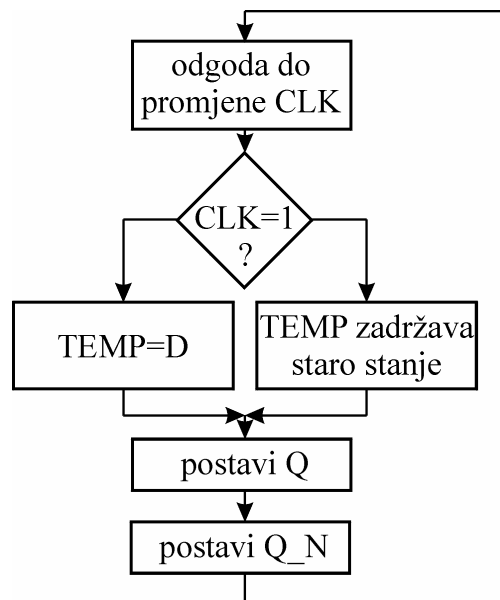
```
    -- sljedeći izraz 1
    if CLK='1' then
      TEMP := D;
    end if;
```

```
    -- sljedeći izraz 2
    Q <= TEMP;
```

```
    -- sljedeći izraz 3
    Q_N <= not TEMP;
```

```
  end process;
```

```
end architecture PonasanjeDB;
```


Što će učiniti simulator?

```

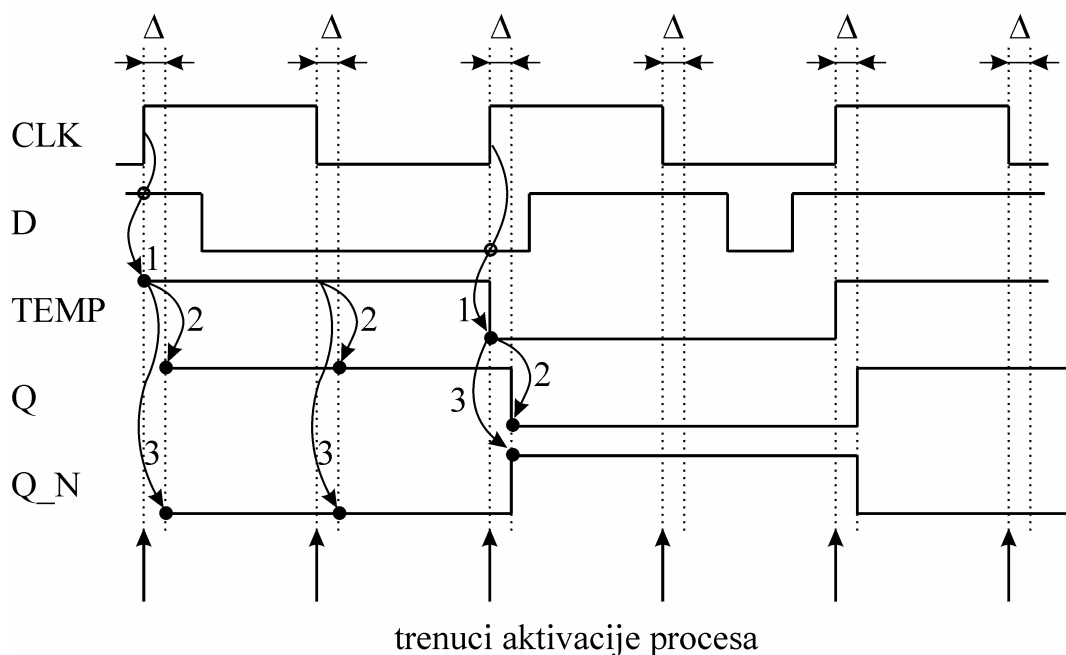
process (CLK) is
  -- lokalna varijabla
  variable TEMP: bit;
begin
  -- sljedeći izraz 1
  if CLK='1' then
    TEMP := D;
  end if;

  -- sljedeći izraz 2
  Q <= TEMP;

  -- sljedeći izraz 3
  Q_N <= not TEMP;

end process;

```


Uočiti

- kad se promijeni bilo koji argument procesa sve jednadžbe se "računaju" u tom trenutku, redom kojim su napisane
- pritom se vrijednosti varijabli mijenjaju u trenutku promjene ($:=$), a signala nakon vremena Δ ($<=$)

Napomene

- proces mora imati ili aktivacijsku listu ili barem jedan **wait**, ali NE OBOJE
- lokalne varijable zadržavaju staru vrijednost pri ponovnom aktiviranju procesa

Slijedni izrazi

- ispitivanje uvjeta
- odgoda izvršavanja
- petlje

Ispitivanje uvjeta

- **if** naredba
- **case** naredba

Ispitivanje uvjeta pomoću **if** naredbe

- koristi se za ispitivanje uvjeta
- uvjet može biti složen

Sintaksa **if** naredbe

```
labela: if BooleanIzraz1 then  -- labela nije obavezna
        -- slijedni izrazi

        elsif BooleanIzraz2 then
            -- slijedni izrazi

        elsif BooleanIzraz3 then
            -- slijedni izrazi

        -- itd.

    else
        -- slijedni izrazi

    end if labela;
```

Primjer 41.

Napisati VHDL model dvopoložajnog regulatora s histerezom, koji se koristi za regulaciju temperature. Ulazi u model su željena temperatura, izmjerena temperatura i histereza, a izlaz iz modela je kontrolni signal kojim se uključuje grijanje.

```
-- Dvopoložajni regulator temperature s histerezom

entity RegulatorTemperature is
    port (ZeljenaT, MjerenaT, Histereza: in integer;
          Grijanje: out bit);
end entity RegulatorTemperature;

architecture PrincipRad1 of RegulatorTemperature is
begin
    process (ZeljenaT, MjerenaT, Histereza) is
    begin
        if MjerenaT <= (ZeljenaT - Histereza) then      -- donji prag
            Grijanje <= '1';
        elsif MjerenaT >= (ZeljenaT + Histereza) then -- gornji prag
            Grijanje <= '0';
        end if;
    end process;
end architecture PrincipRad1;
```

Napomene:

- izraz koji se ispituje (**BooleanIzraz**) mora kao rezultat vraćati tip **boolean**
- **elsif** i **else** su opcionalni
- ugnježđivanje **if** naredbi je dozvoljeno, ali se ne preporučuje u fizički ostvarivim modelima
- naredbom **if-elsif** ispituju se redom uvjeti; kad se nađe na PRVI istinit (**true**), izvrše se odgovarajući slijedni izrazi, te prekine ispitivanje preostalih uvjeta

Ispitivanje uvjeta pomoću **case** naredbe

- koristi se za ispitivanje rezultata jedne operacije
- različiti rezultati uzrokovat će različite akcije

Sintaksa **case** naredbe

```
labela: case Izraz is                                -- labela nije obavezna

    when Izbor1 =>                                    -- ekvivalentno Izraz=Izbor1
        -- slijedni izrazi

    when Izbor2 =>
        -- slijedni izrazi

    when Izbor3 =>
        -- slijedni izrazi

    -- itd.

    when others =>                                    -- when others nije obavezno
        -- slijedni izrazi

end case labela;
```

- znak => označava preusmjerenje (*redirection*) na željene slijedne izraze
- ako pojedini slučaj izbora "ne radi ništa", tj. ne sadrži slijedne izraze, koristi se slijedni izraz **null**

```
when Izbor2 =>
    null;
when Izbor3 =>
    -- slijedni izrazi
```


Primjer 42.

Napisati VHDL model dekodera za pogon 7-segmentnog pokaznika ako se na njemu žele prikazivati dekadске znamenke. Pretpostaviti da su znamenke predstavljene BCD kodom.

```
-- Dekoder BCD u 7-segmentni pokaznik

entity bcd2pokaznik is
    port (BCD      : in  integer range 0 to 9;
          Pokaznik : out integer range 0 to 127);
end entity bcd2pokaznik;

architecture PrincipRada2 of bcd2pokaznik is
begin

    process (BCD) is
    begin
        case BCD is
            when 0 => Pokaznik<=126;      -- 1111110
            when 1 => Pokaznik<=12;       -- 0001100
            when 2 => Pokaznik<=91;       -- 1011011
            when 3 => Pokaznik<=31;       -- 0011111
            when 4 => Pokaznik<=37;       -- 0100101
            when 5 => Pokaznik<=55;       -- 0110111
            when 6 => Pokaznik<=119;      -- 1110111
            when 7 => Pokaznik<=28;       -- 0011100
            when 8 => Pokaznik<=127;      -- 1111111
            when 9 => Pokaznik<=63;       -- 0111111
        end case;
    end process;

end architecture PrincipRada2;
```

Primjer 43.

Napisati VHDL model cjelobrojne aritmetičke jedinice procesora kojom se izvršavaju zbrajanje, oduzimanje, množenje i dijeljene. Pretpostaviti da je enumeracijski tip koji opisuje skup instrukcija procesora deklariran u odgovarajućem paketu.

```
-- cjelobrojna aritmeticka jedinica

-- ovaj tip nalazi se u korisnikovom paketu:
-- type SkupInstrukcija is (LOAD,ADD,SUB,MUL,DIV,NOP,STORE);

entity aritmeticka_jedinica is
    port (Instrukcija : in SkupInstrukcija;
          A, B         : in integer;
          Rezultat     : out integer);
end entity aritmeticka_jedinica;

architecture PrincipRada3 of aritmeticka_jedinica is
begin

    process (Instrukcija) is
    begin
        case Instrukcija is
            when ADD => Rezultat<=A+B;
            when SUB => Rezultat<=A-B;
            when MUL => Rezultat<=A*B;
            when DIV => Rezultat<=A/B;
            when NOP => null;      -- ne radi nista
            when others => null;  -- ne radi nista
        end case;
    end process;

end architecture PrincipRada3;
```

Napomene

- slijedni izrazi mogu se koristiti samo UNUTAR PROCESA
 - ako se umjesto **case** koristi **if**, rezultat će funkcijski biti isti, ali se može razlikovati vrijeme potrebno za simulaciju
- ⇒ prije početka rada s nekim paketom potrebno se je upoznati sa svojstvima tog paketa

Odgoda izvršavanja

- koristi se za odgađanje procesa do ispunjenja zadanog uvjeta
- nakon odgode proces nastavlja s izvršavanjem

Oblici i sintaksa `wait` naredbe

```
-- ceka dok protekne zadano vrijeme
labela: wait for Vrijeme;

-- ceka dok se ne promjeni stanje barem jednog od
-- aktivacijskih signala
labela: wait on AktivacijskiSignali;

-- ceka do trenutka kad dani BooleanIzraz postane true
labela: wait until BooleanIzraz;

-- ceka zauvijek
labela: wait;

-- ceka dok se ne ispuni zadana kombinacija
-- dopustene su sve kombinacije on, until i for
labela: wait on AktivacijskiSignali
        until BooleanIzraz
        for Vrijeme;
```

Primjer 44.

```
wait for 10 ns; -- cekaj 10 ns
wait on A, B;   -- cekaj do promjene stanja signala A ili B
wait until RESET='0'; -- cekaj dok RESET postane neaktivan
wait;          -- cekaj zauvijek

-- Cekaj do promjene stanja signala CLK,
-- uz uvjet da u trenutku promjene CLKEN bude jednak 1.
wait on CLK until CLKEN='1';

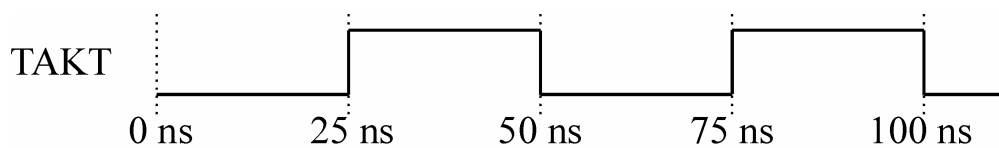
-- Cekaj do promjene stanja signala Ulaz42.
-- Ako se promjena ne dogodi u narednih 10 ms, idi dalje.
wait on Ulaz42 for 10 ms;

-- Cekaj do promjene stanje signala Ulaz42, uz uvjet
-- da u trenutku promjene ENABLE bude jednak 1.
-- Ako se promjena ne dogodi u narednih 10 ms, idi dalje.
wait on Ulaz42 until ENABLE='1' for 10 ms;
```

Primjer 45.

Pomoću odgovarajućeg procesa modelirati izvor signala takta frekvencije 20 MHz.

```
process is
begin
    TAKT <= '0';
    wait for 25 ns;
    TAKT <= '1';
    wait for 25 ns;
end process;
```

Primjer 46.

-- proces bez aktivacijske liste mora imati barem jedan wait

```
process is
begin
    -- slijedni izrazi
    wait on A, B; -- aktivacijski signali ne idu u zagrade
end process;
```

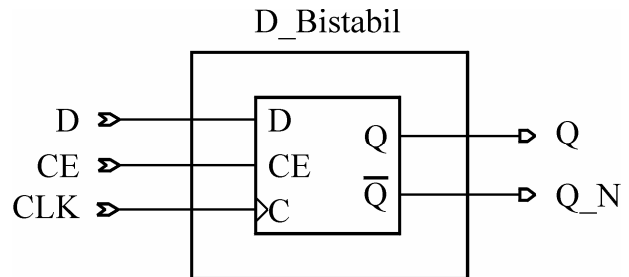
-- gornji proces ekvivalentan je slijedecem procesu

```
process (A, B) is
begin
    -- slijedni izrazi
end process;
```

Primjer 47.

Napisati VHDL model D bistabila opisanog slijedećom tablicom istinitosti

D	CE	CLK	Q_n	\overline{Q}_n
X	0	X	Q_{n-1}	\overline{Q}_{n-1}
0	1	\uparrow	0	1
1	1	\uparrow	1	0

-- Referentni model D_Bistabila s kontrolom upisa

```
entity D_Bistabil is
    port ( D      : in bit;
           CE      : in bit;    -- Clock Enable
           CLK     : in bit;
           Q       : out bit;
           Q_N     : out bit );
end entity D_Bistabil;

architecture bistabil_s_CE of D_Bistabil is
begin

    process is
    begin
        Q      <= D;
        Q_N <= not D;
        wait on CLK until (CLK='1' and CE='1');
    end process;

end architecture bistabil_s_CE;
```

Napomene:

- **wait for** se koristi u generiranju ispitnog okruženja
- **wait for** se ne koristi u opisu sklopovlja
 \Rightarrow ova naredba vremenski suspendira proces, a ne "gasi" sklop

Petlje

- tipovi petlji
 - *loop* - beskonačna petlja
 - *for loop* - petlja s određenim brojem prolaza
 - *while loop* - petlja s ispitivanjem uvjeta

Loop - beskonačna petlja

Osnovni oblik beskonačne petlje

```
labela: loop
    -- slijedni izrazi
end loop labela;
```

Primjer 48.

Napisati VHDL model generatora adresa za prozivnu tabelu (*look-up-table*). Generator na svom izlazu daje 16-bitnu adresu koja ponovo kreće od 0 nakon što dođe do posljednje adrese. Povećanje adrese izvesti na rastući brid signala takta.

```
entity GeneratorAdresa is
    port( CLK      : in bit;
          -- 16 bitna ROM adresa
          Adresa : out integer range 0 to 65535
        );
end entity GeneratorAdresa;

architecture GA_ReferentniModel of GeneratorAdresa is

begin

    process is
        variable Brojac: integer range 0 to 65535:=0;
    begin
        loop
            wait on CLK until (CLK='1'); -- cekaj rastuci brid CLK
            Adresa<=Brojac;
            Brojac:=Brojac+1; -- novo stanje programskog brojila
                           -- nakon 65535 slijedi 0
        end loop;
    end process;

end architecture GA_ReferentniModel;
```

For loop - petlja s određenim brojem prolaza

Osnovni oblik petlje

```
labela: for Parametar in Interval loop
    -- slijedni izrazi
end loop labela;
```

Primjer 49.

```
for I in 0 to 15 loop      -- I poprima vrijednosti od 0 do 15
    -- slijedni izrazi
end loop;

for I in 15 downto 0 loop -- I poprima vrijednosti od 15 do 0
    -- slijedni izrazi
end loop;

for I in integer loop      -- I poprima vrijednosti
                           -- od integer'low do integer'high
    -- slijedni izrazi
end loop;
```

Primjer 50.

```
type Dani is (PON, UTO, SRI, CET, PET, SUB, NED);
...
for D in Dani'PON to Dani'PET loop -- D poprima vrijednosti
                                   -- od PON do PET
    -- slijedni izrazi
end loop;

for D in Dani loop -- D poprima vrijednosti od PON do NED
    -- slijedni izrazi
end loop;
```

Uočiti

- **Parametar** ne treba eksplicitno deklarirati
- tip parametra određen je DISKRETNIM intervalom koji slijedi nakon **in**
- parametar se ne može mijenjati unutar petlje (ponaša se kao konstanta)

While loop - petlja s određenim brojem prolaza

Osnovni oblik petlje

```
labela: while Uvjet loop
    -- slijedni izrazi
end loop labela;
```

- petlja se izvršava dok je **Uvjet** ispunjen
- **Uvjet** je izraz koji daje tip **boolean**
- unutar petlje može se mijenjati neki parametar koji sačinjava uvjet

Primjer 51.

```
while Brojac<20 loop      -- kad se napuni gajba, izadi iz petlje

    Brojac:=Brojac+PristigleBocePiva;

    -- slijedni izrazi

end loop;
```


Exit - izlaz iz petlje

Sintaksa **exit** naredbe

-- bezuvjetni izlaz iz petlje

```
exit;  
exit labela;
```

-- uvjetni izlaz iz petlje

```
exit when Uvjet;  
exit labela when Uvjet;
```

- **Uvjet** je izraz koji daje tip **boolean**

Primjer 52.

-- Ilustracija izlaska iz jedne ili vise petlji
-- Ilustracija upotrebe labela

```
petlja1: loop  
    ...  
    exit;  -- izadi iz petlje  
    ...  
    petlja2: loop  
        ...  
        exit;  -- izadi samo iz unutrasnje petlje  
        ...  
        exit when C>0;  -- ako je C>0, izadi iz unutrasnje petlje  
        ...  
        exit petlja1;  -- izadi iz vanjske i unutrasnje petlje  
        ...  
        exit petlja1 when C>0;  -- ako je C>0, izadi iz obje petlje  
        ...  
    end loop petlja2;  
    ...  
end loop petlja1;  
  
nastavak: A<=B;  
...  
-- itd.
```

Napomena

- **exit** se može primijeniti na sve oblike petlji (**loop**, **for loop** i **while loop**)

Uočiti

- slijedeći izrazi su ekvivalentni

```
exit when Uvjet;
```

```
if Uvjet  
    exit;  
end if;
```

- izlaziti se može iz jedne ili više petlji istovremeno

Next - prekid tekućeg prolaza petlje

- **next** prekida tekući prolaz petlje i započinje novi prolaz

Sintaksa **next** naredbe

```
-- bezuvjetni prekid prolaza
```

```
next;  
next labela;
```

```
-- uvjetni prekid prolaza
```

```
next when Uvjet;  
next labela when Uvjet;
```

- **Uvjet** je izraz koji daje tip **boolean**

Primjer 53.

-- Ilustracija prekida tekuceg prolaza petlje

```
petlja: loop
    ...
    next;          -- kreni na novi prolaz petlje
    ...
    next when C>0;  -- ako je C>0, kreni na novi prolaz petlje
    ...
    next petlja when C>0; -- isto sto i prethodni next
    ...
end loop petlja;
```

Napomena

- treba IZBJEGAVATI prekid prolaza više petlji istovremeno (nepregledno je !!!)

Uočiti

- slijedeći izrazi su ekvivalentni

```
next when Uvjet;
```

```
if Uvjet
    next;
end if;
```

- **next** i **exit** imaju "jednaku" sintaksu

Kašnjenje

- Δ kašnjenje
- kašnjenje tipa **inertial**
- kašnjenje tipa **transport**

Kašnjenje tipa *inertial*

- služi za modeliranje kašnjenja digitalnih sklopova

Sintaksa kašnjenja tipa *inertial*

```
-- izlazni signal jednak je ulaznom zakasnjenom za Vrijeme
-- izlazni signal "potisnut" je ako je impuls kraci od Vrijeme
IzlazniSig <= inertial UlazniSig after Vrijeme;

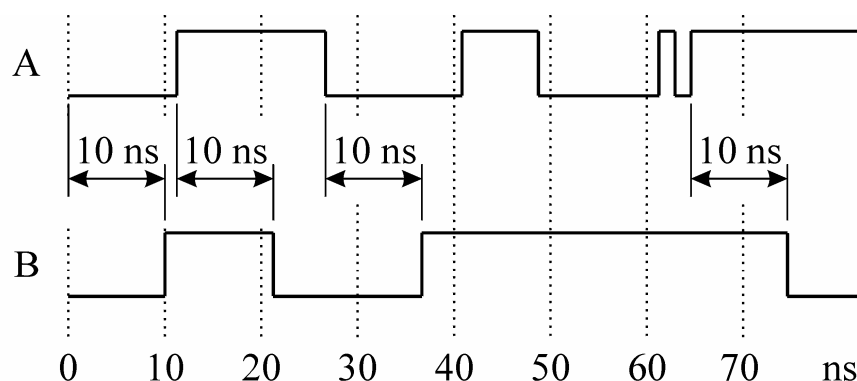
-- rijec inertial moze se izostaviti
IzlazniSig <= UlazniSig after Vrijeme;

-- izlazni signal jednak je ulaznom zakasnjenom za Vrijeme
-- izlazni signal "potisnut" je ako je impuls kraci od Vrijeme1
IzlazniSig <= reject Vrijeme1 inertial UlazniSig after Vrijeme;
```

Primjer 54.

```
-- pretpostavka da su A i B signali tipa bit

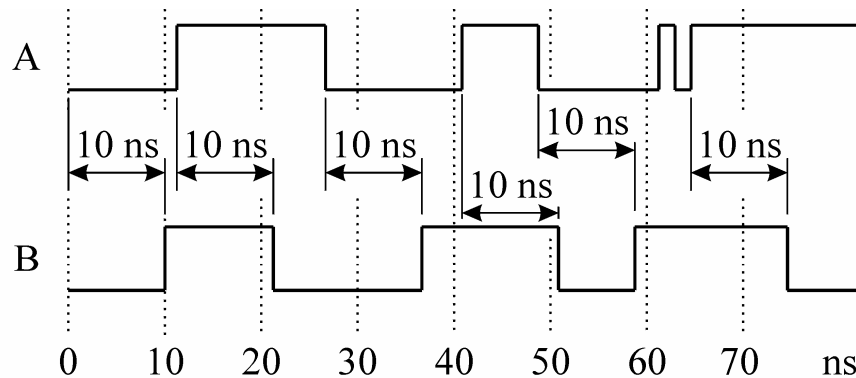
process (A) is
begin
    B <= inertial not A after 10 ns;
end process;
```


Primjer 55.

-- pretpostavka da su A i B signali tipa bit

```
process (A) is
begin
  B <= reject 5 ns inertial not A after 10 ns;
end process;
```


Uočiti

- kašnjenje tipa inertial ne "propušta" prekratke impulse
 ⇒ događaji moraju biti razmaknuti u vremenu više nego što je specificirano vrijeme
- slijedeći izrazi su ekvivalentni


```
B <= A after 10 ns;
B <= inertial A after 10 ns;
B <= reject 10 ns inertial A after 10 ns;
```
- kašnjenje za Δ se podrazumijeva


```
-- B <= A      znaci      B <= A after delta
```
- stanje signala B u trenutku $t=0$ određeno je inicijalnim stanjem (*default*) enumeracijskog tipa (u ovom slučaju je to bit)

Kašnjenje tipa *transport*

- "obično" kašnjenje; izlaz kasni za ulazom određeno vrijeme

Sintaksa kašnjenja *transport*

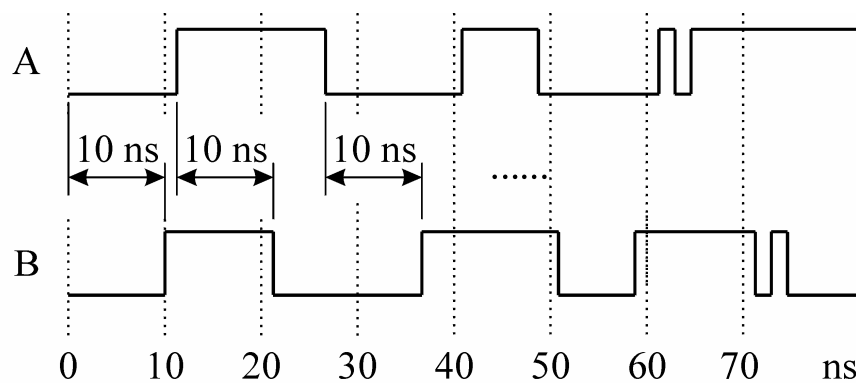
```
-- izlazni signal jednak je ulaznom zakasnjenom za Vrijeme  
-- nema potiskivanja bez obzira koliko su kratki impulsi
```

```
IzlazniSignal <= transport UlazniSignal after Vrijeme;
```

Primjer 56.

```
-- pretpostavka da su A i B signali tipa bit
```

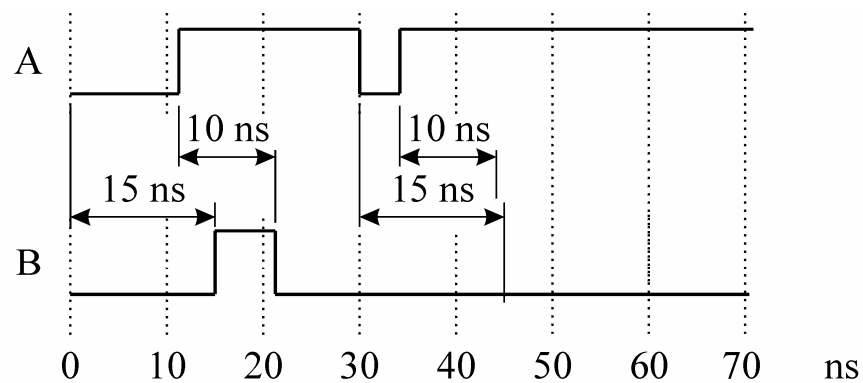
```
process (A) is  
begin  
    B <= transport not A after 10 ns;  
end process;
```


- obrada međusobno proturječnih zahtjeva

Primjer 57.

```
-- tHL razlicito od tLH  
  
-- pretpostavka da su A i B signali tipa bit  
  
process (A) is  
begin  
    if A='1' then  
        B <= transport not A after 10 ns; -- tHL  
    else  
        B <= transport not A after 15 ns; -- tLH  
    end if;  
end process;
```


Zahtjevi za provjeru

- služe za provjeru ispravnosti dizajna
 - funkcijska provjera
 - provjera vremenskih odnosa

Sintaksa zahtjeva za provjeru

```
labela: assert BooleanIzraz
        report "Ovo zelimo ispisati na ekranu simulatora"
        severity TezinaGreske;  -- note,warning,error,failure
```

- ako je **BooleanIzraz=false**, ispisuje se poruka i greška opisuje odgovarajućom težinom (vidi tip **severity_level**)
- ako je izostavljen **report**, ispisuje se "**Assertion violation.**"
- ako je izostavljen **severity**, uzima se **severity error**
- simulator se može podesiti da prekine simulaciju ovisno o postavljenoj vrijednosti **TezinaGreske**

Zahtjev za provjeru može biti izveden kao

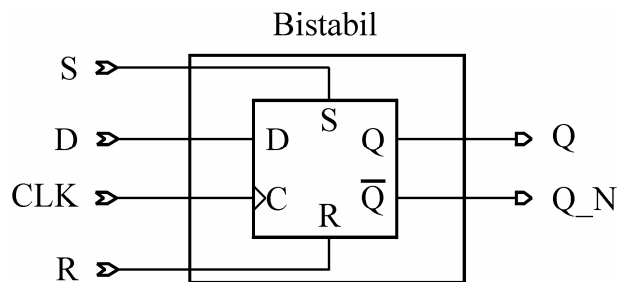
- dio procesa, tj. kao slijedni izraz
- jedna od ravnopravnih jednažbi

Primjer 58.

Napisati VHDL model D bistabila opisanog slijedećom tablicom istinitosti

S	R	D	CLK	Q _n	\overline{Q}_n
0	0	0	↑	0	1
0	0	1	↑	1	0
0	1	X	↑	0	1
1	0	X	↑	1	0
1*	1*	X	↑		

* zabranjena kombinacija


```

entity Bistabil is
    port ( CLK, D, R, S: in bit;
           Q, Q_N: out bit );
end entity Bistabil;

architecture OpisRada of Bistabil is
begin
    process is
    begin

        assert (not(R='1' and S='1'))    -- assert kao dio procesa
            report "Zabranjena kombinacija na bistabilu!"
            severity ERROR;

        if R='1' then                    -- "reset" bistabila
            Q    <= '0';
            Q_N <= '1';
        elsif S='1' then                 -- "set" bistabila
            Q    <= '1';
            Q_N <= '0';
        else                             -- upis u bistabil
            Q    <= D;
            Q_N <= not D;
        end if;

        wait until CLK='1';
        -- isto sto i wait on CLK until CLK='1';

    end process;
end architecture OpisRada;

```

Primjer 59.

U VHDL model dekodera za pogon 7-segmentnog pokaznika ugraditi provjeru pojave nule.

```
entity bcd2pokaznik is
    port (BCD      : in  integer range 0 to 9;
          Pokaznik : out integer range 0 to 127);
end entity bcd2pokaznik;

architecture PrimjerBCD of bcd2pokaznik is
begin

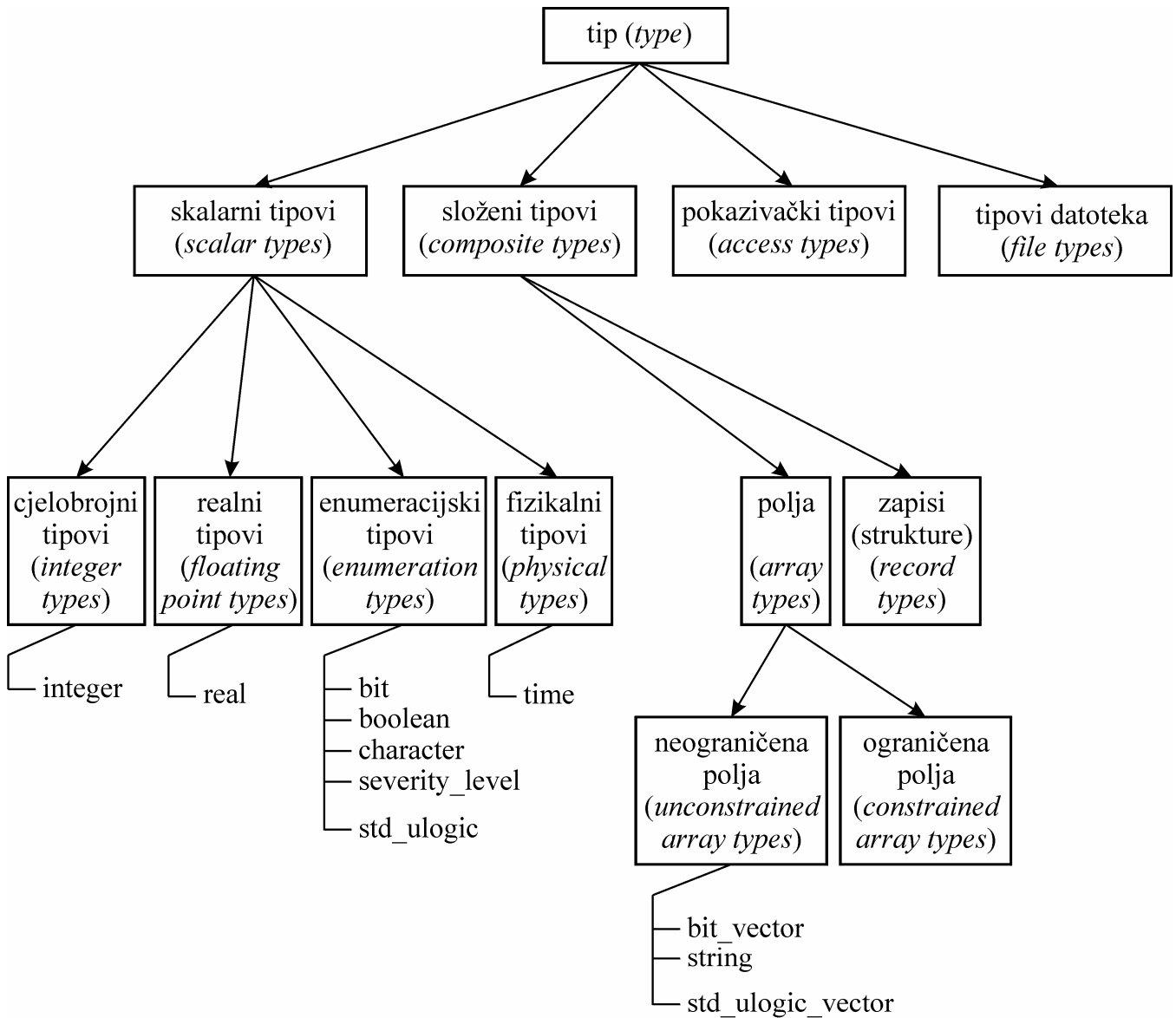
    -- assert kao ravnopravan izraz
    assert (not (BCD=0))
        report "Pojavio se BCD broj jednak nuli!"
        severity NOTE;

    process (BCD) is
    begin
        case BCD is
            when 0 => Pokaznik<=126;      -- 1111110
            when 1 => Pokaznik<=12;       -- 0001100
            when 2 => Pokaznik<=91;       -- 1011011
            when 3 => Pokaznik<=31;       -- 0011111
            when 4 => Pokaznik<=37;       -- 0100101
            when 5 => Pokaznik<=55;       -- 0110111
            when 6 => Pokaznik<=119;      -- 1110111
            when 7 => Pokaznik<=28;       -- 0011100
            when 8 => Pokaznik<=127;      -- 1111111
            when 9 => Pokaznik<=63;       -- 0111111
        end case;
    end process;

end architecture PrimjerBCD;
```

Složeni tipovi objekata

Pregled tipova

- polje - skup objekata istog tipa
⇒ npr. polje integera, polje bitova, i sl.
- zapis - skup objekata različitog tipa
⇒ npr. vrijeme, integer, bit

Polja

- prema dimenziji
 - jednodimenzionalna polja
 - višedimenzionalna polja
- prema veličini
 - neograničena polja
 - ograničena polja

Deklaracija tipa koji predstavlja **OGRANIČENO POLJE**:

```
type ImeTipa is
    array (TipIndeksa range DoGr to GoGr) of TipElementa;

type ImeTipa is
    array (TipIndeksa range GoGr downto DoGr) of TipElementa;
```

- **DoGr** i **GoGr** predstavljaju donju i gornju graničnu vrijednost indeksa
- **TipIndeksa** mora odgovarati DISKRETNOM SKALARNOM TIPU

Primjer 60.

```
-- deklaracija tipa polja, ako je indeks tipa INTEGER

type Sabirnica8 is
    array (0 to 7) of bit;           -- rastuci indeksi polja

type Sabirnica15d is
    array (15 downto 0) of bit;     -- padajuci indeksi polja

type Vektor is
    array (10 downto 1) of positive;
    -- vidi paket STANDARD u kojem se nalazi:
    -- subtype natural is integer range 0 to integer'high;
    -- subtype positive is integer range 1 to integer'high;

type CjelobrojnoPolje is
    array (0 to 15) of integer range 0 to 255;
```

Primjer 61.

```
-- dodjeljivanje vrijednosti POLJU BITOVA

type Sabirnica8 is
    array (0 to 7) of bit;          -- rastuci interval

variable InternaKontrola: Sabirnica8;

InternaKontrola(0) := '1';
InternaKontrola := "0101_0101"; -- _ se ignorira
InternaKontrola := ('0','1','0','1','0','1','0','1');
InternaKontrola := (3=>'0', 6=>'1', others=>'0');
```

- podaci se mogu unositi

```
B"0101_0101"    -- binarno
O"77"           -- oktalno
X"8F"           -- heksadecimalno
```

Primjer 62.

```
-- dodjeljivanje vrijednosti CJELOBROJNOM POLJU

type CjelobrojnoPolje is
    array (0 to 15) of integer range 0 to 255;

variable Memorija: CjelobrojnoPolje;

Memorija(6) := 33;
Memorija := (42,42,42,42,42,42,42,42,42,42,42,42,42,42,42,42);
```

- slično se radi i za ostale tipove polja

Primjer 63.

```
-- deklaracija tipa polja, ako je indeks ENUMERACIJSKOG tipa

type Ulazi is (UL0,UL1,UL2,UL3,UL4);
type BrojacImpulsa is
    array (Ulazi range UL2 to UL4) of natural;

variable BrojImpulsa: BrojacImpulsa;

BrojImpulsa(UL4) := 0;
BrojImpulsa(UL2) := BrojacImpulsa(UL2)+1;
```

Primjer 64.

Napisati VHDL model ROM memorije koja sadrži 16 riječi širine 8 bitova. Pretpostaviti da su izlazna pojačala na podatkovnim linijama uvijek otvorena.

```
entity ReadOnlyMemory is
    port ( ADR : in integer range 0 to 15;
          DATA : out integer range 0 to 255 );
end entity ReadOnlyMemory;

architecture ROM16x8 of ReadOnlyMemory is
begin

    process (ADR) is
        type ROM is array (0 to 15) of integer range 0 to 255;
        variable Program: ROM := (33,120,200,2,241,87,34,211,
                                   5,26,123,34,76,146,203,189);
    begin
        DATA <= Program(ADR);
    end process;

end architecture ROM16x8;
```

- slučaj koji obuhvaća stanje visoke impedancije podatkovnih linija izvodi se pomoću priključaka tipa `std_logic` (vidi daljnji tekst)

Deklaracija tipa koji predstavlja NEOGRANIČENO POLJE:

```
type ImeTipa is
    array (TipIndeksa range <>) of TipElementa;
```

- **TipIndeksa** mora odgovarati DISKRETNOM SKALARNOM TIPU
- oznaka <> označava da će **range** biti definiran kasnije (npr. u deklaraciji varijable)

Primjer 65.

```
-- deklaracija tipova koji predstavljaju neogranicena polja
```

```
type BlokBitova is
    array (natural range <>) of bit;
```

```
type BlokBajtova is
    array (natural range <>) of integer range 0 to 255;
```

```
-- deklaracija varijabli
```

```
variable UlazniRegistar: BlokBitova(0 to 7);
    -- varijabla UlazniRegistar je polje od 8 bitova:
    -- UlazniRegistar(0),...,UlazniRegistar(7)
variable Stog: BlokBajtova(15 downto 0);
    -- varijabla Stog je polje od 16 bajtova:
    -- Stog(15),..., Stog(0)
```

Predefinirani tipovi polja

```
-- ovaj tip deklariran je u biblioteci STD, paketu STANDARD
type string is array (positive range <>) of character;

type bit_vector is array (natural range <>) of bit;

-- ovaj tip deklariran je u biblioteci IEEE,
-- paketu std_logic_1164

type std_ulogic_vector is
    array (natural range <>) of std_ulogic;
```

Uočiti

- polja su opisana pomoću
 - indeksa
 - elemenata
- indeksi mogu biti BILO KOJEG SKALARNOG TIPA
- elementi mogu biti BILO KOJEG TIPA

Atributi polja

- Predefinirani atributi jednodimenzionalnih polja

Atribut	Opis
Tip'left	lijeva granica vrijednosti indeksa
Tip'right	desna granica vrijednosti indeksa
Tip'low	najmanja vrijednost indeksa
Tip'high	najveća vrijednost indeksa
Tip'range	interval indeksa
Tip'reverse_range	reverzirani interval indeksa
Tip'length	broj elemenata indeksa
Tip'ascending	true za rastući interval (to)

- atributi mogu biti primijenjeni ne samo na tip nego i na objekt

Primjer 66.

```
type Blok is array (7 downto 0) of integer range 0 to 255;

variable Stog: Blok;

-- vrijednosti atributa za varijablu Stog
-- Stog'left=7
-- Stog'right=0
-- Stog'low=0
-- Stog'high=7
-- Stog'range=7 downto 0
-- Stog'reverse_range= 0 to 7
-- Stog'length=8
-- Stog'ascending=false
```

Rad s komponentama

- služi za spajanje prethodno definiranih komponenata
- "ugradnja" komponente u model sastoji se od
 - deklaracije komponente (*component declaration*)
 - liste spajanja komponente (*component instantiation*)

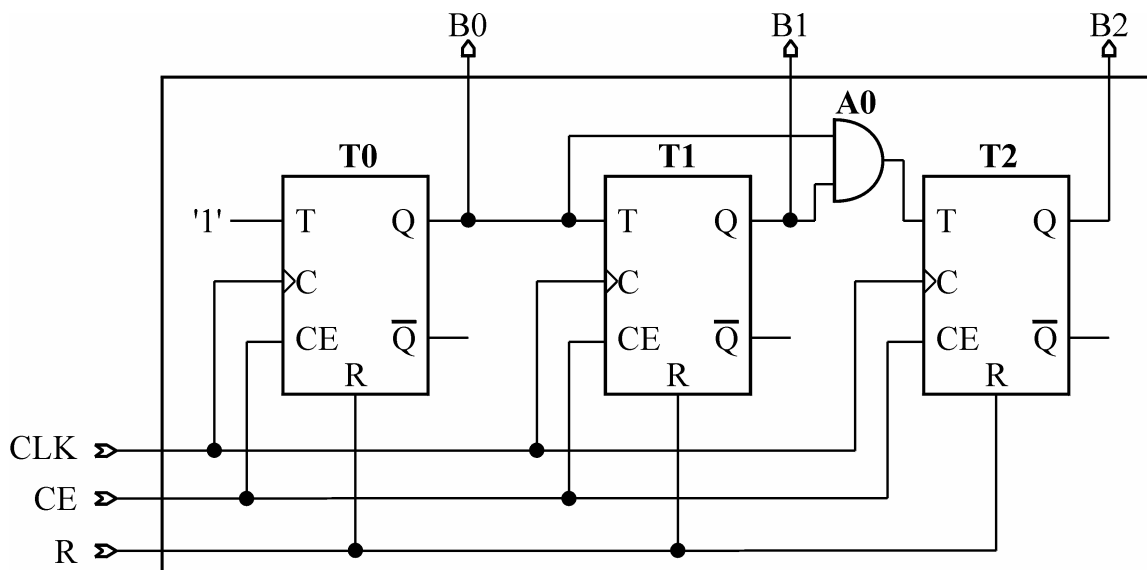
Osnovna sintaksa spajanja komponente u model

```
architecture SintaksaSpojaKomponente of X is
    .
    .
    -- DEKLARACIJA KOMPONENTE
    -- Ako se deklaracija nalazi u paketu koji je ukljucen
    -- kroz neku od biblioteka, ova deklaracija se izostavlja.
    component ImeKomponente
        port (OpisPrikljucaka);
    end component;
    .
    .
begin
    .
    .
    -- SPAJANJE KOMPONENTE
    labela: component ImeKomponente port map (ListaSpajanja);
    .
    .
end architecture SintaksaSpojaKomponente;
```

Primjer 67.

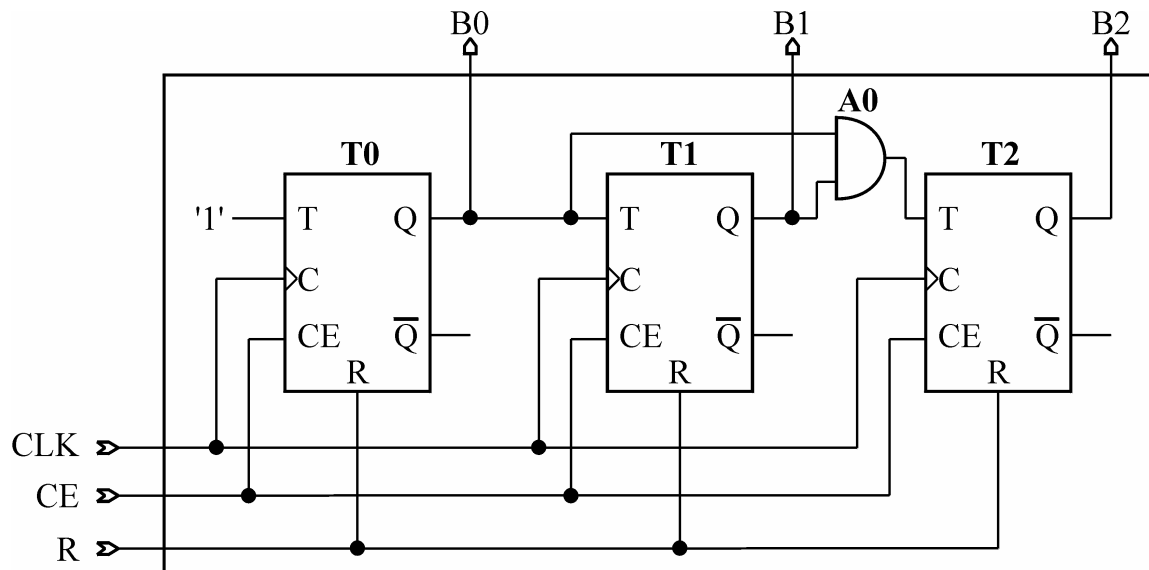
Napisati VHDL model 3-bitnog sinkronog brojila s kontrolom upisa i sinkronim brisanjem. Koristiti strukturni stil, uz korištenje postojećeg T-bistabila i dvoulaznih I vrata. Dani su shema sklopa i tablica istine T-bistabila.

T	R	CE	CLK	Q_n	\bar{Q}_n
X	1	X	\uparrow	0	1
X	0	0	X	Q_{n-1}	\bar{Q}_{n-1}
0	0	1	\uparrow	Q_{n-1}	\bar{Q}_{n-1}
1	0	1	\uparrow	\bar{Q}_{n-1}	Q_{n-1}


```
-- deklaracija brojila
```

```
entity Sinkrono_brojilo is
    port ( CE   : in  bit;
          CLK  : in  bit;
          R    : in  bit;
          B    : out bit_vector(2 downto 0) ); -- B(2) je MSB
end entity Sinkrono_brojilo;
```



```
-- arhitektura brojila
```

architecture Brojilo 3b of Sinkrono brojilo is

```

component T_Bistabil          -- radi na rastuci brid CLK
  port (
    T    : in  bit;
    CE   : in  bit;          -- CLK Enable
    C    : in  bit;
    R    : in  bit;
    Q    : out bit;
    Q_N  : out bit );

```

```
end component;
```

```
component AND2
  port ( A, B : in bit;
         Z    : out bit );
```

```
end component;
```

```
signal S1: bit;
```

```
signal Q : bit_vector(2 downto 0); -- Q(2) je MSB
```

begin

```
A0: component AND2 port map (Q(0),Q(1),S1);
    -- labela su ovdje obavezne
T0: component T_Bistabil port map ('1',CE,CLK,R,Q(0),open);
    -- open znaci da prikljucak nije spojen
T1: component T_Bistabil port map (Q(0),CE,CLK,R,Q(1),open);
T2: component T_Bistabil port map (S1,CE,CLK,R,Q(2),open);
```

B <= Q;

```
end architecture Brojilo_3b;
```

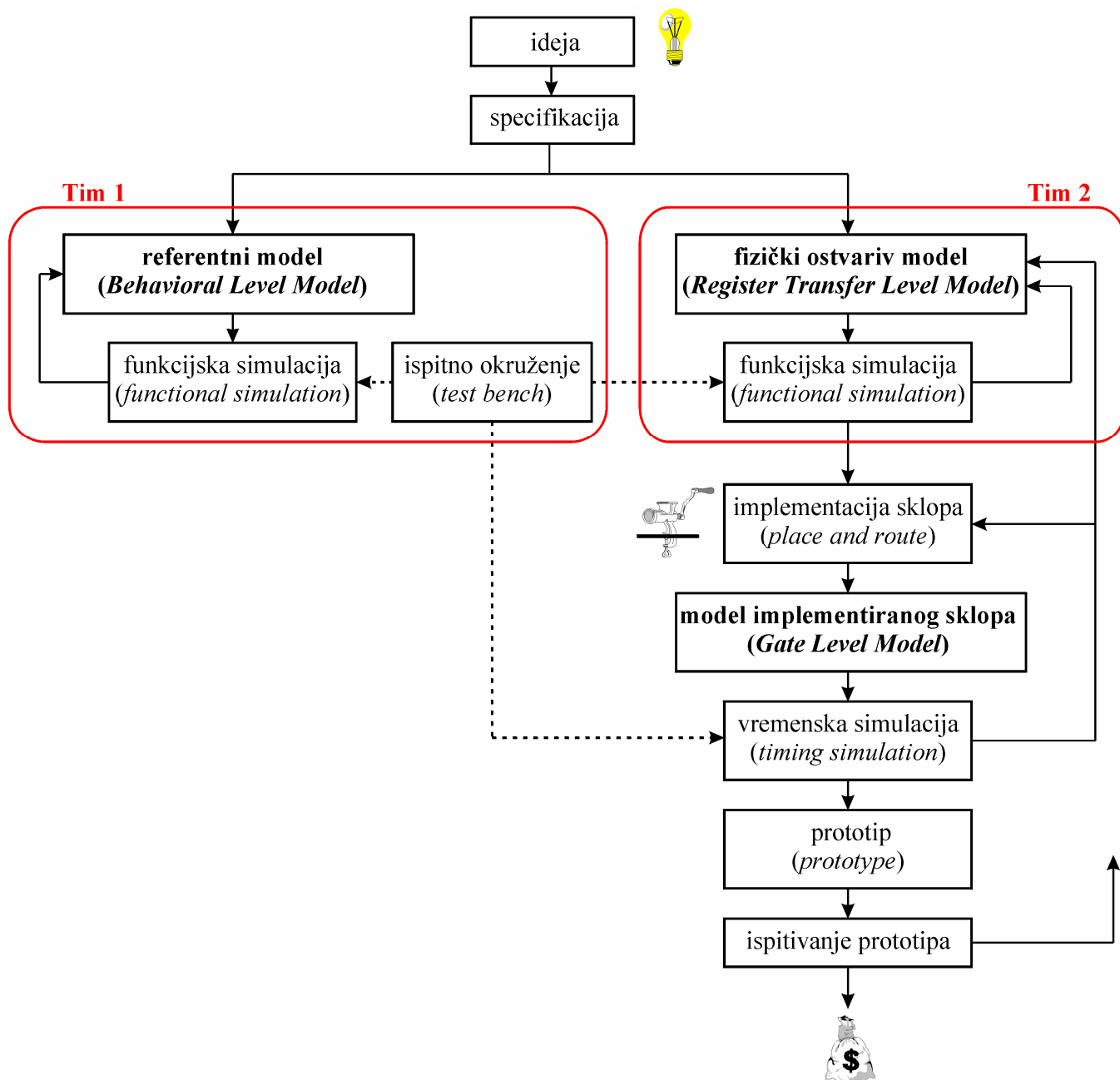
- drugi način spajanja komponente (preglednije)

-- Kod ovakvog spajanja prikljucci NE moraju ici po redu

```
A0: component AND2 port map (A => Q(0),  
                             B => Q(1),  
                             Z => S1);  
  
T0: component T_Bistabil port map (T    => '1',  
                                   CE    => CE,  
                                   C     => CLK,  
                                   R     => R,  
                                   Q     => Q(0),  
                                   Q_N  => open);
```

DIZAJN DIGITALNOG SKLOPOVLJA POMOĆU JEZIKA VHDL

Postupak razvoja

Dizajn digitalnog sustava

⇒ tokom razvoja potrebno je izraditi slijedeće VHDL modele

- referentni model (*Behavioral Model*)
 - ispitno okruženje (*Test Bench*)
 - fizičko ostvariv model (*Register Transfer Level Model*, RTL model)
-
- isto ispitno okruženje koristi se za referentni i RTL model
 - deklaracija entiteta za referentni i RTL model MORA biti jednaka
 - RTL model će poslužiti za realizaciju
- ⇒ koristiti priključke tipa **std_ulogic** ili ekvivalentne subtipove

Primjer 68.

Potrebno je "razviti" sklop invertora ako je on zadan statičkim i dinamičkim karakteristikama.

Input: A	Output: A_N
1	0
0	1

parameter	min	max	unit
tpLH	0	15	ns
tpHL	0	10	ns

Referenti model

- piše se na visokom stupnju apstrakcije
- ne vodi računa o stvarnom sklopovlju
- vrlo rijetko se može izravno implementirati

```
-- ***** KONTEKST *****

-- ovo treba jer je tu deklariran tip std_ulogic
library IEEE;                -- biblioteka
use IEEE.STD_LOGIC_1164.all; -- jedan paket iz IEEE biblioteke

-- Biblioteka STD, paket STANDARD i TEXTIO su uvijek uključeni,
-- pa ih ne treba ovdje navoditi.

-- ***** DEKLARACIJA ENTITETA *****

entity Invertor is
    port ( A    : in  std_ulogic;
           A_N   : out std_ulogic );
end entity Invertor;

-- ***** ARHITEKTURA *****

architecture REFERENTNI_MODEL of Invertor is
    constant tpLH_typ: time := 10 ns; -- prosjecna propagacija
    constant tpHL_typ: time := 5 ns;  -- prosjecna propagacija
begin
    process (A) is
    begin
        case A is
            when '0' =>
                A_N <= inertial (not A) after tpLH_typ;
            when 'L' =>
                A_N <= inertial (not A) after tpLH_typ;
            when '1' =>
                A_N <= inertial (not A) after tpHL_typ;
            when 'H' =>
                A_N <= inertial (not A) after tpHL_typ;
            when others =>
                A_N <= 'X';
        end case;
    end process;
end architecture REFERENTNI_MODEL;
```

Uočiti

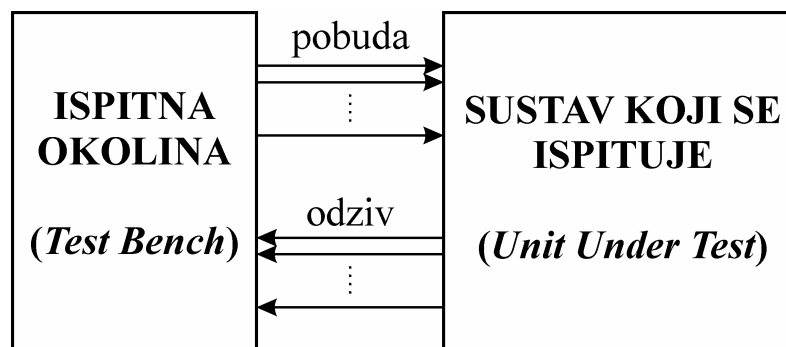
- propagacije u referentnom modelu nemaju utjecaj na funkciju
- propagacije se često dodaju zbog lakšeg uhadavanja ispitnog okruženja

Ispitno okruženje

- Nicklaus Wirth (computer scientist):

"Testing can reveal the presence of bugs, not their absence."

Spoj ispitnog okruženja i testirane komponente

Ispitno okruženje sadrži

- specifikaciju zahtjeva
- generiranje pobudnog signala
- spajanje (ugradnja) sustava koji testiramo
- provjeru ispravnosti

```
-- ***** KONTEKST *****  
  
-- ovo treba jer je tu deklariran tip std_ulogic  
library ieee;  
use ieee.std_logic_1164.all;  
  
-- Biblioteka STD, paket STANDARD i TEXTIO su uvijek ukljuceni,  
-- pa ih ne treba ovdje navoditi.  
  
-- ***** DEKLARACIJA ENTITETA *****  
  
entity Invertor_TB is  
    -- Nema prikljucaka jer je ovo "okolina"  
    -- koje se na spaja dalje.  
end entity Invertor_TB;
```

```
-- ***** ARHITEKTURA *****

architecture ProvjeraRada of Invertor_TB is

    component Invertor
    port ( A    : in  std_ulogic;
          A_N   : out std_ulogic );
    end component;

    signal D, D_N: std_ulogic;

    -- ===== SPECIFIKACIJA ZAHTJEVA. =====
    constant tpLH_max: time := 15 ns; -- maksimalna propagacija
    constant tpHL_max: time := 10 ns; -- maksimalna propagacija

begin

    -- ===== GENERIRANJE POBUDNOG SIGNALA. =====
    D <= '0', '1' after 40 ns,
        '0' after 100 ns, '1' after 150 ns,
        '0' after 210 ns, '1' after 290 ns;

    -- === SPAJANJE KOMPONENTE (SUSTAVA) KOJA SE TESTIRA. ===
    -- Mora postojati labela uut sto znaci Unit Under Test.
    uut:component Invertor port map (D, D_N);

    -- ===== PROVJERA ODZIVA TESTIRANE KOMPONENTE. =====
    -- PRETPOSTAVKA: trajanja '0' i '1' u pobudnom signalu su
    --                puno veka od propagacija
    process (D_N) is
    begin

        if ( (D_N = '1') or (D_N = 'H') ) then
            assert ( D'last_event <= tpLH_max )
                report "Propagacija L->H je veka od dopustene!"
                severity FAILURE;
        elsif ( (D_N = '0') or (D_N = 'L') ) then
            assert ( D'last_event <= tpHL_max )
                report "Propagacija H->L je veka od dopustene!"
                severity FAILURE;
        end if;

    end process;

end architecture ProvjeraRada;
```

Uočiti

- entitet ispitnog okruženja nema ulaznih niti izlaznih priključaka
- ispitivana komponenta MORA imati labelu "**uut**" ("**dut**" ili sl. - ovisi o simulatoru)
- ispitivanje odziva se izvodi pomoću naredbe **assert**
- isto ispitno okruženje koristi se i za testiranje RTL modela

Fizički ostvariv model

- primarna namjena je implementacija
- razmjerno nizak stupanj apstrakcije
- kod pisanja RTL modela sagledavaju se konkretni zahtjevi koje postavlja tehnologija
- podložan intenzivnoj optimizaciji tokom razvoja

```
-- ***** KONTEKST *****

-- ovo treba jer je tu deklariran tip std_ulogic
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.all;

-- Biblioteka STD, paket STANDARD i TEXTIO su uvijek ukljuceni,
-- pa ih ne treba ovdje navoditi.

-- ***** DEKLARACIJA ENTITETA *****

entity Invertor is
    port ( A      : in  std_ulogic;
           A_N    : out std_ulogic );
end entity Invertor;

-- ***** ARHITEKTURA *****

architecture RTL_MODEL of Invertor is
begin

    A_N <= not A;

end architecture RTL_MODEL;
```

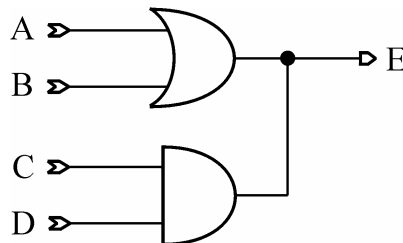
Napomene

- U praksi je referentni model jednostavniji i lakši za razumijevanje nego RTL model. Ovdje to nije slučaj jer se radi o trivijalnom primjeru.
- Kod kombinacijskih funkcija referentni i RTL model ne razlikuju se bitno.

Pogon signal iz više izvora

Problem

Kako odrediti vrijednost signala kad "istú žicu pogoni više sklopova"?


```
architecture Ilustracija of VisestrukiIzvor is
begin
    .
    .
    .
    -- dva "driver-a" pogone jedan signal
    E <= A or B;
    ...E <= C and D;
    .
    .
    .
end architecture Ilustracija;
```

Rješenje

- da bi se odredila vrijednost signala E, potrebno je definirati takozvanu
rezolucijsku funkciju

⇒ više o rezolucijskim i drugim funkcijama - vidi kasnija poglavlja

- do sada smo spominjali enumeracijske tipove iz IEEE Standarda 1164

```
type std_ulogic is ('U','X','0','1','Z','W','L','H','-');

type std_ulogic_vector is
    array (natural range <>) of std_ulogic;
```

⇒ nazivi imaju slijedeće značenje

```
std_ulogic           => Standard Unresolved Logic
std_ulogic_vector    => Standard Unresolved Logic Vector
```

- IEEE Standard 1164 sadrži i slijedeće enumeracijske tipove

```
-- ovi tipovi deklarirani su u biblioteci IEEE,  
-- paketu std_logic_1164
```

```
subtype std_logic is resolved std_ulogic;
```

```
type std_logic_vector is array ( natural range <> ) of std_logic;
```

⇒ ovi nazivi imaju slijedeće značenje

std_logic ⇒ *Standard ~~Unresolved~~ Logic*

std_logic_vector ⇒ *Standard ~~Unresolved~~ Logic Vector*

Što znači "resolved"?

- **resolved** je ime rezolucijske funkcije
- funkcija **resolved** je deklarirana i definirana na slijedeći način:

```
-- deklaracija  
function resolved ( s : std_ulogic_vector ) return std_ulogic;
```

- funkcija **resolved** prema tabeli određuje vrijednost signala koji se pogoni iz više izvora

```
constant resolution_table : stdlogic_table := (
```

```
--  -----  
--  |  U    X    0    1    Z    W    L    H    -    |  
--  -----  
--  ( 'U', 'U', 'U', 'U', 'U', 'U', 'U', 'U', 'U', 'U' ), -- | U |  
--  ( 'U', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X' ), -- | X |  
--  ( 'U', 'X', '0', 'X', '0', '0', '0', '0', '0', 'X' ), -- | 0 |  
--  ( 'U', 'X', 'X', '1', '1', '1', '1', '1', '1', 'X' ), -- | 1 |  
--  ( 'U', 'X', '0', '1', 'Z', 'W', 'L', 'H', 'X' ), -- | Z |  
--  ( 'U', 'X', '0', '1', 'W', 'W', 'W', 'W', 'X' ), -- | W |  
--  ( 'U', 'X', '0', '1', 'L', 'W', 'L', 'W', 'X' ), -- | L |  
--  ( 'U', 'X', '0', '1', 'H', 'W', 'W', 'H', 'X' ), -- | H |  
--  ( 'U', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X', 'X' ) -- | - |  
--  );
```

- tijelo funkcije **resolved**

```
function resolved ( s : std_ulogic_vector ) return std_ulogic is
    variable result : std_ulogic := 'Z'; -- weakest state default
begin
    -- the test for a single driver is essential otherwise the
    -- loop would return 'X' for a single driver of '-' and that
    -- would conflict with the value of a single driver
    -- unresolved signal.
    if (s'LENGTH = 1) then
        return s(s'LOW);
    else
        for i in s'RANGE loop
            result := resolution_table(result, s(i));
        end loop;
    end if;
    return result;
end resolved;
```

Uočiti

- Ukoliko je signal E iz gornjeg primjera signal tipa **std_logic**, određivanje vrijednosti signala E događa se "samo od sebe".
- Svaki put kod obrade signala tipa **std_logic**, poziva se (u pozadini) funkcija **resolved**.
- Rad s objektom tipa **std_logic** za računalo je vremenski zahtjevniji nego npr. **std_ulogic**.

Napomene

- Implementacija na sklopovlju za potrebe simulacije uvijek vraća signale tipa **std_logic**. Da bi simulacija radila s prethodno napravljenim ispitnim okruženjem, PREPORUČUJE SE u deklaraciji entiteta koristiti tip **std_logic**.

Primjer 69.

Potrebno je razviti 4 bitno sinkrono brojilo čiji je rad opisan tablicom

R	CE	CLK	B _n
1	X	↑	0
0	0	X	B _{n-1}
0	1	↑	B _{n-1} +1

Pretpostaviti da najveća frekvencija takta iznosi svega 1 MHz. Tokom brojenja vrijeme od rastućeg brida takta do promjene stanja izlaza je kritično i iznosi maksimalno $tp_{CLK_B_max} = 15$ ns.

```
-- Tip modela: referentni
-- Sklop:      4-bitno sinkrono brojilo

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity Sinkrono_brojilo is
    port ( CE, CLK, R : in  std_logic;
           B           : out std_logic_vector(3 downto 0) );
end entity Sinkrono_brojilo;

architecture REFERENTNI_MODEL of Sinkrono_brojilo is
begin

    process is
        variable Brojac,Pomocna: integer range 0 to 15 :=0;
    begin
        wait until rising_edge(CLK);

        if ( To_X01(R)='1' ) then
            Brojac := 0;
        elsif ( To_X01(CE)='1' ) then
            Brojac := Brojac+1;
        end if;

        -- Pretvorba integera u std_ulogic_vector
        -- OVO JE SAMO PRIMJER I U PRAKSI SE IZVODI JEDNOSTAVNIJE.
        Pomocna := Brojac;
        for i in 0 to 3 loop
            B(i) <= To_stdulogic(bit'val(Pomocna rem 2));
            Pomocna := Pomocna/2;
        end loop;

    end process;

end architecture REFERENTNI_MODEL;
```

```
-- Tip modela: ispitno okruzenje
-- Sklop:      4-bitno sinkrono brojilo
-- Provjerava se vrijeme postavljanja brojila tokom brojenja

library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity sink_br_tb is
end entity sink_br_tb;

architecture ProvjeraRada of sink_br_tb is

    constant tpCLK_B_max: time := 15 ns; -- zadano u specif.

    component Sinkrono_brojilo
        port( CE, CLK, R : in std_logic;
              B           : out std_logic_vector(3 downto 0) );
    end component;

    signal CE, CLK, R: std_logic;
    signal B: std_logic_vector(3 downto 0);

begin

    -- === SPAJANJE KOMPONENTE (SUSTAVA) KOJA SE TESTIRA. ===
    uut: component Sinkrono_brojilo port map (CE,CLK,R,B);

    -- ===== GENERIRANJE POBUDNIH SIGNALA. =====
    CE <= '0', '1' after 160 ns;
    R <= '0', '1' after 50 ns, '0' after 150 ns;

    process is
    begin
        CLK <= '0';
        wait for 100 ns;
        CLK <= '1';
        wait for 100 ns;
    end process;
```



```
-- ===== PROVJERA ODZIVA TESTIRANE KOMPONENTE. =====
process is
    variable Brojac, Pomocna: integer range 0 to 15;
begin

    wait until rising_edge(CLK);
    wait for tpCLK_B_max;

    if R='1' then
        Brojac:=0;
    else
        Brojac := Brojac+1;  -- simulator brojila
    end if;

    -- Pretvorba integera u std_ulogic_vector
    Pomocna := Brojac;
    for i in 0 to 3 loop
        assert (B(i) = To_stdulogic(bit'val(Pomocna rem 2)))
            report "Ovaj sklop ne zna niti brojiti!";
        Pomocna := Pomocna/2;
    end loop;

end process;

end architecture ProvjeraRada;
```

```
-- Tip modela: RTL
-- Sklop:          4-bitno sinkrono brojilo

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.all;

entity Sinkrono_brojilo is
    port ( CE, CLK, R : in  std_logic;
           B           : out std_logic_vector(3 downto 0) );
end entity Sinkrono_brojilo;

architecture RTL_MODEL of Sinkrono_brojilo is

    component T_Bistabil    -- radi na rastuci brid CLK
        port ( T      : in  std_logic;
              CE      : in  std_logic;
              CLK     : in  std_logic;
              R       : in  std_logic;
              Q       : out std_logic;
              Q_N     : out std_logic );
    end component;

    signal S1,S2: std_logic;
    signal Q: std_logic_vector(3 downto 0);

begin

    S1 <= Q(0) and Q(1);
    S2 <= Q(0) and Q(1) and Q(2);
    T0: component T_Bistabil port map ('1',CE,CLK,R,Q(0),open);
    T1: component T_Bistabil port map (Q(0),CE,CLK,R,Q(1),open);
    T2: component T_Bistabil port map (S1,CE,CLK,R,Q(2),open);
    T3: component T_Bistabil port map (S2,CE,CLK,R,Q(3),open);

    B <= Q;

end architecture RTL_MODEL;
```

```
-- Tip modela: referentni i RTL
-- Sklop:      T bistabil

-- U ovom primjeru vidljivo je da se referentni model moze
-- uspješno koristiti u realizaciji kao RTL model.

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity T_Bistabil is
    port ( T      : in  std_logic;
          CE      : in  std_logic;
          CLK     : in  std_logic;
          R       : in  std_logic;
          Q       : out std_logic;
          Q_N     : out std_logic );
end entity T_Bistabil;

architecture OpisRada of T_Bistabil is
begin
    process (CLK) is
        variable QT:  std_logic := '0';
        variable QT_N: std_logic := '1';
    begin

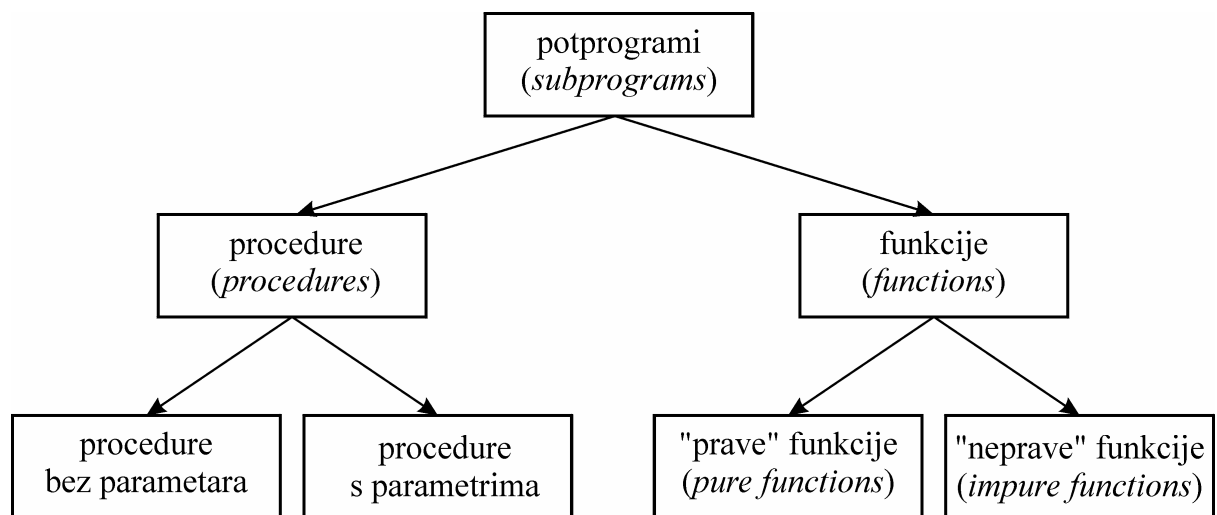
        if rising_edge(CLK) then
            if ( To_X01(R)='1' ) then
                QT := '0';
                QT_N := '1';
            elsif ( To_X01(T)='1' and To_X01(CE)='1' ) then
                QT := not QT;
                QT_N := not QT_N;
            end if;
            Q <= QT;
            Q_N <= QT_N;
        end if;

    end process;
end architecture OpisRada;
```

ORGANIZACIJA KODA

Potprogrami

- služe za razbijanje programa u manje cjeline koje obrađuju ciljani skup podataka (slično većini klasičnih programskih jezika)
- izbjegavanje višestrukog ponavljanja istog koda

Procedure

- procedura je skup slijednih izraza
=> procedura predstavlja generalizaciju izraza

Osnovna građa procedure BEZ parametara

```
-- DEKLARACIJA procedure

procedure ImeProcedure is
    -- deklaracije lokalnih tipova i objekata
begin
    -- slijedni izrazi
end procedure ImeProcedure;

-- POZIV procedure

labela: ImeProcedure;    -- labela nije obavezna
```

Primjer 70.

```
-- primjer procedure bez parametara

process (CLK) is

    variable a,b,c: integer;

    procedure KvadrirajZbroj is
        variable d: integer;    -- lokalna varijabla procesa
    begin
        d := a+b;
        c := d**2;
    end procedure KvadrirajZbroj;

begin

    -- razni slijedni izrazi
    KvadrirajZbroj;
    -- razni slijedni izrazi
    KvadrirajZbroj;
    -- razni slijedni izrazi

end process;
```

Osnovna građa procedure s parametrima

-- DEKLARACIJA procedure

```
procedure ImeProcedure
  (-- parametri
   KlasaPar1 ImePar1: ModPar1 TipPar1 := PocetnaVr1;
   -- itd.
   KlasaParN ImeParN: ModParN TipParN := PocetnaVrN)
  is
  -- deklaracije lokalnih tipova i objekata
begin
  -- slijedni izrazi
end procedure ImeProcedure;
```

-- POZIV procedure

labela: ImeProcedure(Par1,...,ParN); -- labela nije obavezna

- u deklaraciji procedure parametri su zadani na sličan način kao i priključci u deklaraciji entiteta
- ako se ne navede klasa parametra u modu **in**, podrazumijeva se da se radi o klasi **constant**
- ako se ne navede klasa parametra u mod **out**, podrazumijeva se da se radi o klasi **variable**

Primjer 71.

```
-- primjer procedure s parametrima
procedure ProvjeraVremena
  ( signal Ulaz,Izlaz: in std_logic;
    constant tPROPmax: in time ) is
begin
  if Izlaz'event then
    assert Ulaz'last_event < tPROPmax
      report "Kasnjenje je preveliko.";
  end if;
end procedure ProvjeraVremena;

-- poziv procedure
ProvjeraVremena(X,Y,tp_max);
```

Napomene:

- Procedura mora biti deklarirana unutar deklaracijskog dijela arhitekture ili procesa.
- Lokalne varijable u proceduri se kreiraju i inicijaliziraju kod SVAKOG poziva procedure (ZA RAZLIKU od procesa).
- Unutar procedure dopušteno je pozivati drugu proceduru.

Uočiti:

- Lokalne varijable procedure nisu "vidljive" izvan procedure.
- Procedura "vidi" objekte (signale, varijable, konstante) deklarirane izvan procedure => te objekte procedura obrađuje.
- Procedura završava izvršavanjem posljednjeg slijednog izraza ili izrazom **return**.

```
labela: return;    -- labela nije obavezna
```

- Osim kao slijedni izraz, procedura može stajati i kao ravopravni izraz.

Primjer 72.

```
-- Poziv procedure kao ravnopravan izraz:
```

```
ProvjeraVremena(X,Y,tp_max);
```

```
-- ekvivalentan je slijedecem procesu:
```

```
process is
begin
    ProvjeraVremena(X,Y,tp_max);
    wait on X,Y;
end process;
```

Funkcije

- služe za definiranje novih operacija koje se mogu koristiti u izrazima
=> funkcija predstavlja generalizaciju operatora

Osnovni oblik deklaracije funkcije

```
function ImeFunkcije
    (-- ulazni parametri
     KlasaPar1 ImePar1: in TipPar1 := PocetnaVr1;
     -- itd.
     KlasaParN ImeParN: in TipParN := PocetnaVrN);
    return TipRezultata is
    -- deklaracije lokalnih tipova, konstanti i varijabli
begin
    -- slijedni izrazi
    return Rezultat;
end function ImeFunkcije;
```

- Ulazni parametri funkcije NE SMIJU biti deklarirani kao klasa **variable**.
- Ako se ne navede klasa, podrazumijeva se da se radi o klasi **constant**.
- Ulazni parametar funkcije MORA biti tipa **in**. Ako on nije naveden eksplicitno, podrazumijeva se da je on tipa **in**.
- U funkciji MORA postojati barem jedan **return**.
- Vrijeme izvođenja funkcije je 0, a ne Δ (*zero simulation time*).

Primjer 73.

- Funkcije F1 i F2 su ekvivalentne. U njih se prenosi TRENUTNA vrijednost objekata A, B i C. Objekti A, B i C mogu biti bilo koje klase, tipa **integer**.

```
function F1(A,B,C: integer) return boolean -- itd.
function F2(constant A,B,C: integer) return boolean -- itd.
```

- U funkciju F3 prenosi se CIJELA povijest signala A, B i C. Objekti A, B i C moraju pripadati ISKLJUČIVO klasi **signal**, tipa **integer**.

```
function F3(signal A,B,C: integer) return boolean -- itd.
```

- Ovakva deklaracija funkcije nije dopuštena.

```
function F4(variable A,B,C: integer) return boolean -- itd.
```


Primjer 74.

```
-- Funkcija koja provjerava je li temperatura unutar zadanog
-- intervala.

function Grijanje(Temp, MinT, MaxT: integer) return integer is
begin
    if Temp < MinT then
        return (-1);
    elsif Temp > MaxT then
        return (1);
    else
        return (0);
    end if;
end function Grijanje;

-- Poziv funkcije
-- T1 može pripadati bilo kojoj klasi, tipu "integer"
...
Stanje1 := Grijanje(T1, 30, 32);
        -- Stanje1 pripada klasi "variable", tipu "integer".
...
Stanje2 <= Grijanje(T1, 30, 32);
        -- Stanje2 pripada klasi "signal", tipu "integer".
...
```

Modovi funkcija

- razlikujemo dva moda
 - **pure** - ("prave" funkcije) - izlaz ovisi isključivo o ulaznim i lokalnim parametrima (objektima)
 - **impure** - ("neprave" funkcije) - osim o ulaznim i lokalnim parametrima, izlaz ovisi i o nekim parametrima koji su deklarirani izvan funkcije

Navođenje moda u deklaraciji funkcije

- Deklaracija funkcije moda **pure**
pure function F1(..... -- itd.
- Ako mod nije naveden, podrazumijeva se mod **pure**
function F2(..... -- itd.
- Deklaracija funkcije moda **impure**
impure function F3(..... -- itd.

- Funkcija moda **pure** pokazana je u prethodnom primjeru.

Primjer 75.

```
-- Primjer rada funkcije moda impure.  
-- Paljenje lampe ovisno o pozadinskoj rasvjeti i nekom senzoru.  
  
process is  
  
    variable PozadinskaRasvjeta: integer;  
  
    impure function Svjetlo(Senzor1, Prag: integer) return bit is  
    begin  
        if (PozadinskaRasvjeta+Senzor1) > Prag then  
            return ('1');  
        else  
            return ('0');  
        end if;  
    end function Svjetlo;  
  
begin  
  
    PozadinskaRasvjeta := 5;  
    Lampa <= Svjetlo(7,10);      -- daje '1'  
    .  
    .  
    PozadinskaRasvjeta := 2;      -- daje '0'  
    Lampa <= Svjetlo(7,10);  
  
end process;
```

Uočiti

- Za isti skup ulaznih parametara funkcija moda **pure** uvijek daje isti rezultat. Kod funkcije moda **impure** to nije slučaj.
- Funkcije su poopćeni operatori. Smiju se koristiti i u slijednim izrazima i u ravnopravnim izrazima.

- U nastavku su dane često korištene predefinirane i standardne funkcije u obliku
 - ime i opis funkcije
 - biblioteka i paket koje je potrebno učitati
 - deklaracija funkcije
 - primjer korištenja funkcije

Predefinirane funkcije

- **now** Funkcija koja vraća vrijeme proteklo od početka simulacije.

```
-- biblioteka STD, paket STANDARD => učitava se automatski

impure function now return delay_length;

assert (NOW < 1 us)
  report "Uspjesno završen prvi strojni ciklus."
  severity NOTE;
```

Neke standardne funkcije

- **rising_edge** Funkcija za detekciju rastućeg brida signala. Rastući brid je prijelaz iz '0' ili 'L' u '1' ili 'H'.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

FUNCTION rising_edge (SIGNAL s : std_ulogic) RETURN BOOLEAN;

wait until rising_edge(CLK);
```

- **falling_edge** Funkcija za detekciju padajućeg brida signala. Padajući brid je prijelaz iz '1' ili 'H' u '0' ili 'L'.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

FUNCTION falling_edge (SIGNAL s : std_ulogic) RETURN BOOLEAN;

if falling_edge(CLK) then
  -- slijedni izrazi
end if;
```

- **To_******* Funkcije za pretvorbu objekta tipa **std_logic** odnosno **std_logic_vector** u objekt tipa **bit** odnosno **bit_vector**, i obratno.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

FUNCTION To_bit (s : std_ulogic; xmap : BIT := '0')
    RETURN BIT;
FUNCTION To_StdULogic (b : BIT) RETURN std_ulogic;
FUNCTION To_bitvector (s: std_logic_vector; xmap: BIT := '0')
    RETURN BIT_VECTOR;
FUNCTION To_StdLogicVector (b : BIT_VECTOR)
    RETURN std_logic_vector;

if To_bit(R)='1' then
    Q <= '0';
    Q_N <= '1';
end if;
-- X je signal tipa std_logic_vector, Y je tipa bit_vector
X <= To_stdlogicvector(Y);
```

- **To_X01** Funkcije za pretvorbu objekata različitih tipova u tip **std_logic** odnosno **std_logic_vector**. Pretvorba ima oblik
'0', 'L' => '0';
'1', 'H' => '1'
ostalo => 'X'

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

FUNCTION To_X01 (s: std_logic_vector) RETURN std_logic_vector;
FUNCTION To_X01 (b: BIT_VECTOR) RETURN std_logic_vector;

-- A je objekt tipa std_logic_vector(3 downto 0)
wait until To_X01(A)="0101";
```

- **To_X01Z** Funkcije za pretvorbu objekata različitih tipova u tip **std_logic** odnosno **std_logic_vector**. Pretvorba ima oblik

'0', 'L' => '0';
'1', 'H' => '1'
'Z' => 'Z'
ostalo => 'X'

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

FUNCTION To_X01Z (s:std_logic_vector) RETURN std_logic_vector;
FUNCTION To_X01Z (b:BIT_VECTOR) RETURN std_logic_vector;

-- A je objekt tipa std_logic_vector(3 downto 0)
wait until To_X01Z(A)="00ZZ";
```

- **conv_std_logic_vector** Funkcija za pretvorbu objekta tipa **integer** u **std_logic_vector**. Pri tome je vektor predstavljen nizom '0' i '1'.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_ARITH.ALL;

function CONV_STD_LOGIC_VECTOR(ARG: INTEGER; SIZE: INTEGER)
    return STD_LOGIC_VECTOR;

-- X je signal tipa std_logic_vector rezolucije 8 bita,
-- Y je objekt tipa integer
X <= conv_std_logic_vector(Y,8);
```

- **conv_integer** Funkcija za pretvorbu objekta tipa **std_logic_vector** u **integer**. Pretvorba ima oblik

'0', 'L' => '0';
'1', 'H' => '1'
ostalo => '0'

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_UNSIGNED.ALL;
-- Funkcija conv_integer nalazi se i u paketu STD_LOGIC_ARITH,
-- ali se razlikuje od iste u paketu STD_LOGIC_UNSIGNED.

function CONV_INTEGER(ARG: STD_LOGIC_VECTOR) return INTEGER;

-- X je signal tipa integer, Y je objekt tipa std_logic_vector
X <= conv_integer(Y);
-- Primjer: Y="1001" -> X=9 . Uociti da funkcija ne prepoznaje
-- predznak tj. dvojni komplement.
```

- **to_integer** Funkcija za pretvorbu predznacenog (s predznakom, tj. dvojni komplement) objekta tipa **std_logic_vector** u prirodni ili cijeli broj. Pretvorba ima oblik

'0', 'L' => '0';
'1', 'H' => '1'
ostalo => '0'

```
library IEEE;
use IEEE.NUMERIC_STD.ALL;
-- Paket NUMERIC_STD ne smije dolaziti zajedno s paketom
-- STD_LOGIC_ARITH.

-- U paketu NUMERIC_STD deklarirani su i tipovi
-- type UNSIGNED is array (NATURAL range <>) of STD_LOGIC;
-- type SIGNED is array (NATURAL range <>) of STD_LOGIC;
function TO_INTEGER (ARG: UNSIGNED) return NATURAL;
function TO_INTEGER (ARG: SIGNED) return INTEGER;

-- X je signal tipa integer,
-- Y je objekt tipa std_logic_vector
X <= to_integer(signed(Y)); -- pretvorba tipova je nuzna
-- Primjer: Y="1001" -> X=-7
X <= to_integer(unsigned(Y)); -- Primjer: Y="1001" -> X=9
```

Preklapanje (*overloading*)

- postoje funkcije koje imaju isto ime, ali različite tipove ulaznih parametara
=> tijela takvih funkcija su također različita
- razlikovanje funkcija obavlja se automatski, ovisno u tipu ulaznih parametara

Primjer 76.

```
FUNCTION To_X01 (s: std_logic_vector) RETURN std_logic_vector;  
FUNCTION To_X01 (b: BIT_VECTOR) RETURN std_logic_vector;  
  
B := To_X01(A);  
-- ako je A tipa std_logic_vector, bit ce pozvana prva funkcija  
-- ako je A tipa bit_vector, bit ce pozvana druga funkcija
```

- opisani postupak zove se preklapanje (*overloading*)

Paketi i biblioteke

- Što predstavlja dio VHDL koda koji smo uvijek uključivali u model?

```
library IEEE;  
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;
```

- za opis entiteta koriste se slijedeće cjeline (*design units*):
 - deklaracija entiteta (*entity declaration*)
 - arhitektura entiteta (*architecture body*)
 - deklaracija konfiguracije (*configuration declaration*)
 - deklaracija paketa (*package declaration*)
 - sadržaj paketa (*package body*)
- paketi služe za grupiranje komponenata, potprograma, tipova, konstanti i globalnih signala koji se koriste u nekom dizajnu
- deklaracija paketa sadrži vanjski pogled na jedinice koje grupiramo
- sadržaj paketa čine tijela jedinica koje grupiramo

Sintaksa paketa:

-- Deklaracija paketa

```
package ImePaketa is
    -- deklaracije tipova i subtipova
    -- deklaracija konstanti (sa ili bez dodjele vrijednosti)
    -- deklaracija signala
    -- deklaracije procedura i funkcija (samo sučelje)
    -- deklaracije komponenata
    -- itd.
```

```
end package ImePaketa;
```

-- Sadržaj paketa

```
package body ImePaketa is
    -- dodjela vrijednosti konstantama
    -- deklaracije procedura i funkcija (cijela tijela)
    -- itd.
```

```
end package body ImePaketa;
```

Primjer 77.

-- Primjer paketa

```
package uP_NARDS is
    type OP_CODE is (nop,load,store,add,sub);
    subtype ALU_OP_CODE is OP_CODE range add to sub;
    constant T_CLK: time := 10 ns;
    constant T_RESET: time;
    function ModifyPC(Offset, PC: integer) return integer;
end package uP_NARDS;
```

```
package body uP_NARDS is
```

```
    constant T_RESET: time := 100 ms;
```

```
    function ModifyPC(Offset, PC: integer) return integer is
        variable PC_tmp: integer;
```

```
    begin
```

```
        PC_tmp:= PC+Offset;
```

```
        return PC_tmp;
```

```
    end function ModifyPC;
```

```
end package body uP_NARDS;
```

Upotreba paketa:

- Paket ili više srodnih paketa uključuju se u korisničku biblioteku (*user library*). Ovu akciju obavlja programski paket s kojim radimo (project manager).
- Paket će se napraviti dostupnim nekom VHDL modulu pomoću naredbi **library** i **use**.

Sintaksa uključivanja paketa

```
-- Uključivanje dijela paketa u VHDL modul
library ImeBiblioteke;
use ImeBiblioteke.ImePaketa.ElementPaketaKojiUključujemo;

-- Uključivanje cijelog paketa u VHDL modul
library ImeBiblioteke;
use ImeBiblioteke.ImePaketa.ALL;
```

Primjer 78.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

-- Pretpostavimo da je paket uP_NARDS uključen u biblioteku
-- NARDS.
library NARDS;
use NARDS.uP_NARDS.ALL;  -- uključuje cijeli paket

entity uP is
  port (
    -- itd.
```

Primjer 79.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

library NARDS;
use NARDS.uP_NARDS.ModifyPC;  -- uključuje funkciju iz paketa

entity uP is
  port (
    -- itd.
```

Primjer 80.

- pretpostavimo da u nekom dizajnu koristimo gotovu komponentu SUMATOR
=> potrebno ju je deklarirati u deklaracijskom dijelu arhitekture

```
architecture OpisRada of ALU is

    -- DEKLARACIJA KOMPONENTE
    component SUMATOR
        port (A, B: in integer; S: out integer);
    end component;

begin
    -- ...
end;
```

- Deklaraciju komponente možemo uključiti u paket uP_NARDS1
- Paket uP_NARDS1 i komponentu (entitet) SUMATOR potrebno je uključiti u istu korisničku biblioteku, na primjer NARDS

```
package uP_NARDS1 is

    -- DEKLARACIJA KOMPONENTE
    component SUMATOR
        port (A, B: in integer; S: out integer);
    end component;

end package uP_NARDS1;
```

- Paket uP_NARDS1 potrebno je napraviti dostupnim u dizajnu pomoću naredbi

```
library NARDS;
use NARDS.uP_NARDS1.SUMATOR;

architecture OpisRada of ALU is

    -- DEKLARACIJA KOMPONENTE OVDJE NIJE POTREBNA

begin
    -- ...
end;
```

Komponente i konfiguracije

- Pretpostavimo da je u nekom projektu napravljeno mnogo komonenata (entiteta). Da bi se olakšalo snalaženje odnosno pronalaženje neke komponente, poželjno je srodne komponente grupirati u odgovarajuće korisničke biblioteke (*user libraries*). Ovu akciju obavlja programski paket s kojim radimo (project manager), prema uputama korisnika.
- Da bi tako grupirane komponente bile dostupne VHDL kodu, koriste se
 - **specifikacija konfiguracije**
 - ili
 - **deklaracija konfiguracije.**

Primjer 81.

- Pretpostavimo da su u entitetu SELECTOR korištene komponente INV i AND2 koje se nalaze u biblioteci KOMPONENTE

-- Primjer koristenja SPECIFIKACIJE KONFIGURACIJE.

```
architecture Arh1 of SELECTOR is
    component INV
        port (A: in BIT; Z: out BIT);
    end component;

    component AND2
        port (X,Y: in BIT; Z: out BIT);
    end component;

    -- SPECIFIKACIJA KONFIGURACIJE

    for I1: INV
        use entity komponente.INV;

    for A1, A2: AND2
        use entity komponente.AND2;

    signal TEMP: BIT;

begin

    I1: INV port map (B, TEMP);
    A1: AND2 port map (A, B, Z1);
    A2: AND2 port map (A, TEMP, Z2);

end architecture Arh1;
```

- Umjesto SPECIFIKACIJE KONFIGURACIJE pokazane u prošlom primjeru može se koristiti DEKLARACIJA KONFIGURACIJE.
- Deklaracija konfiguracije obično se stavlja iza tijela arhitekture.
- Deklaracija konfiguracije je složeniji, ali tehnički korektniji pristup.

Primjer 82.

-- Primjer korištenja DEKLARACIJE KONFIGURACIJE.

```
configuration Selector_cfg of Selector is

    for Arh1

        for I1: INV
            use entity komponente.INV;
        end for;

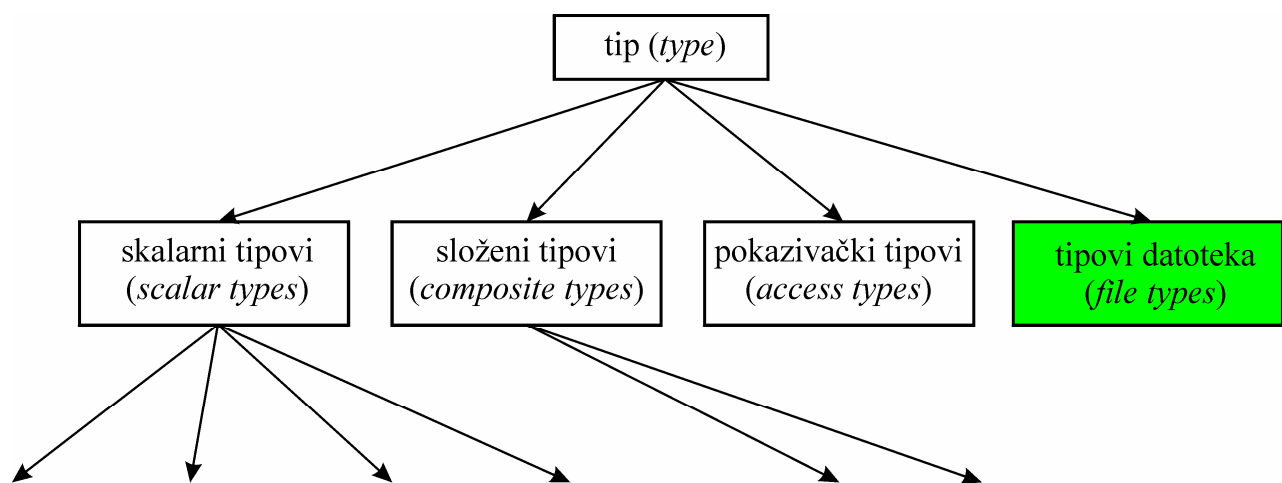
        for A1, A2: AND2
            use entity komponente.AND2;
        end for;

    end for;

end configuration Selector_cfg;
```

RAD S DATOTEKAMA

- Datoteke služe
 - kao izvor podataka koji se koriste u simulaciji
 - za spremanje rezultata simulacije
- Postupak deklaracije datoteke je sličan deklaraciji ostalih objekata
 1. deklarirati tip objekta, tj. tip datoteke

2. deklarirati objekt klase **file** , tj. datoteku

Sintaksa korištena kod deklaracija datoteka

-- DEKLARACIJA TIP

```
type ImeTipaDatoteke is file of TipObjekataUDatoteci;
```

-- DEKLARACIJA DATOTEKE

```
file ImeDatoteke: ImeTipaDatoteke;
```

```
file ImeDatoteke: ImeTipaDatoteke is "FizickoImeDatoteke";
```

```
file ImeDatoteke: ImeTipaDatoteke  
  open ModDatoteke is "FizickoImeDatoteke";
```

Predefinirani modovi datoteka

- definirani su tipom `file_open_kind`

```
-- ovaj tip deklariran je u biblioteci STD, paketu STANDARD
type file_open_kind is (read_mode, write_mode, append_mode);
```

Primjer 83.

```
-- Datoteke tipa Rezultat sadrzavat ce podatke tipa bit.
type Rezultat is file of bit;

-- Datoteka Dat1 bit ce tipa Rezultat. U VHDL modelu, datoteci
-- se pristupa preko njezinog (simbolickog) imena Dat1. Fizicko
-- ime datoteke "na disku" nije zadano, pa ce ga dodijeliti
-- operacijski sustav racunala na kojem se nalazi simulator.
file Dat1: Rezultat;

-- Datoteka Dat2 bit ce tipa Rezultat. U VHDL modelu, datoteci
-- se pristupa preko njezinog imena Dat2. "Na disku" ce podaci
-- biti premljeni u datoteci pod imenom Izlaz2Test.dat .
file Dat2: Rezultat is "Izlaz2Test.dat";

-- Datoteka Dat3 bit ce otvorena u modu "write", tj. u nju ce se
-- moći samo pisati.
file Dat3: Rezultat open write_mode is "Izlaz3Test.dat";

-- Ako ModDatoteke nije naveden, podrazumijeva se mod "read".
file Dat4: Rezultat open read_mode is "Pobuda.dat";
-- je isto sto i
file Dat4: Rezultat is "Pobuda.dat";
```

Čitanje iz datoteke

- koriste se implicitno deklarirana (ugrađena) procedura i funkcija za detekciju kraja

```
-- Čitanje iz datoteke jednog elementa.
procedure
  read(file f: ImeTipaDatoteke;
        value:out TipObjekataUDatoteci);

-- Provjera je li učitani element EOF (End of File).
function endfile(file f: ImeTipaDatoteke) return boolean;
```

Primjer 84.

```
-- CITANJE IZ DATOTEKE

process is

  -- Iz datoteke Ulaz_za_DAC.dat citat ce se integer-i.
  type Pobuda is file of integer;
  file FID: Pobuda open read_mode is "Ulaz_za_DAC.dat";

  -- Procitani integer-i bit ce spremljeni u polje DAC.
  -- Radi jednostavnosti primjera pretpostavit cemo da nikad
  -- nece biti vise od 1000 brojeva
  type PoljeIntegera is array (natural range <>) of integer;
  variable DAC: PoljeIntegera(0 to 999);

  variable i: integer;

begin

  for i in 0 to 999 loop
    if endfile(FID) then exit; end if; -- je li kraj datoteke?
    read(FID,DAC(i));
  end loop;
  -- .
  -- .
  -- .

end process;
```


Pisanje u datoteku

- koristi se implicitno deklarirana (ugrađena) procedura

```
-- Pisanje u datoteke jednog elementa.  
procedure  
  write(file f: ImeTipaDatoteke;  
        value:in TipObjekataUDatoteci);
```

Primjer 85.

```
-- PISANJE U DATOTEKU  
  
process is  
  
  -- U datoteku Memorija.dat upisat ce se integer-i koji  
  -- predstavljaju sadrzaj memorije.  
  type File_Bajt is file of integer range 0 to 255;  
  file FID: FileBajt open write_mode is "Memorija.dat";  
  
  -- Memoriju predstavlja polje M koje sadrzi 1024 bajta.  
  -- Sadržaj polja bit ce upisan u datoteku.  
  type MemorijaX8  
    is array (natural range <>) of integer range 0 to 255;  
  variable M: MemorijaX8(0 to 1023);  
  
  variable i: integer;  
  
begin  
  -- .  
  -- .  
  -- .  
  for i in 0 to 1023 loop  
    write(FID,M(i));  
  end loop;  
  -- .  
  -- .  
  -- .  
end process;
```

EksPLICITNO otvaranje i zatvaranje datoteke

- otvorena datoteka automatski se zatvara kad proces završi ili kad se on zauvijek suspendira pomoću
`wait;`
- moguće je i eksplicitno otvoriti odnosno zatvoriti datoteku pomoću implicitno deklariranih procedura

`-- Otvaranje datoteke.`

`procedure`

```
    file_open(file f: ImeTipaDatoteke;  
              FizickoImeDatoteke: in string;  
              ModDatoteke: in file_open_kind := read_mode);
```

`-- Zatvaranje datoteke.`

`procedure`

```
    file_close(file f: ImeTipaDatoteke);
```

Primjer 86.

`-- EKSPPLICITNO OTVARANJE I ZATVARANJE DATOTEKE`

`process is`

```
    -- Deklaracija tipa
```

```
    type Pobuda is file of integer;
```

```
    -- Deklaracija objekta tj. datoteke
```

```
    file FID: Pobuda;
```

```
        -- UOCITI: ovdje ne dolazi "open"
```

`begin`

```
    file_open(FID, "Ulaz_za_DAC.dat", read_mode);
```

```
    -- .
```

```
    -- .
```

```
    -- .
```

```
    file_close(FID);
```

`end process;`

Rad sa stringovima

- objekti različitih tipova mogu biti pohranjeni u tekstualnom (ASCII) formatu ili čitani iz tekstualnih datoteka
- pisanje i čitanje izvodi se pomoću procedura opisanih u biblioteci STD, paketu TEXTIO

Paket "TEXTIO"

-- Ovo je primjer deklaracije paketa TEXTIO. U praksi se može naći na
-- manje razlike u odnosu na dani kod, ovisno o korištenom standardu.

-- Deklaracija paketa TEXTIO.

```
package TEXTIO is
  type LINE is access string;
  type TEXT is file of string;
  type SIDE is (right, left);
  subtype WIDTH is natural;

  file input : TEXT open read_mode is "STD_INPUT";
  file output : TEXT open write_mode is "STD_OUTPUT";

  procedure READLINE(file f: TEXT; L:out LINE);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out bit; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out bit);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out bit_vector; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out bit_vector);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out BOOLEAN; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out BOOLEAN);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out character; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out character);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out integer; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out integer);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out real; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out real);

  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out string; GOOD:out BOOLEAN);
  procedure READ(L:inout LINE; VALUE:out string);
```

```
procedure READ(L: inout LINE; VALUE: out time; GOOD: out BOOLEAN);
procedure READ(L: inout LINE; VALUE: out time);

procedure WRITELINE(file f : TEXT; L : inout LINE);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in bit;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in bit_vector;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in BOOLEAN;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in character;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in integer;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in real;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0;
                DIGITS: in NATURAL := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in string;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0);

procedure WRITE(L : inout LINE; VALUE : in time;
                JUSTIFIED: in SIDE := right;
                FIELD: in WIDTH := 0;
                UNIT: in TIME := ns);

end;
```

NEKI ASPEKTI PRIMJENE JEZIKA VHDL

Revizija pojmov

- VHDL je objektno orijentiran jezik
- pojmovi se malo razlikuju od klasičnih pojmova u objektno orijentiranim jezicima
- objekt - svaka jedinica opisana tipom i vrijednostima
- tip - definira skup vrijednosti pojedinog objekta
- kod tipova razlikujemo
 - skalarne tipove
 - složene tipove
 - pokazivačke tipove
 - tipove datoteka
- postoje 4 klase (vrste) objekata
 - konstante (*constants*)
 - varijable (*variables*)
 - signali (*signals*)
 - datoteke (*files*)

Primjer 87.

```
-- DEKLARACIJA TIPa  
type Sabirnica is range 0 to 65535;  
  
-- DEKLARACIJA OBJEKTA  
variable Adresa: Sabirnica := 0;
```

↑ ↑ ↑ ↑

klasa objekt tip početna

objekta vrijednost

Generički entiteti

- entiteti čija svojstva ovise o tzv. generičkim konstantama
- služe pisanju familija istovrsnih sklopova s različitim svojstvima

Sintaksa deklaracije generičkog entiteta

```
entity ImeEntiteta is

    generic (
        GenKonstanta1: TipGenKonstante1;
        GenKonstanta2: TipGenKonstante2;
        -- itd.
        GenKonstantaM: TipGenKonstanteM
    );

    port (
        ImePina1: ModPina1 TipPina1:= PocetnoStanje1;
        ImePina2, ImePina3: ModPina23 TipPina23:= PocetnoStanje23;
        -- itd.
        ImePinaN: ModPinaN TipPinaN:= PocetnoStanjeN
    );

end entity ImeEntiteta;
```

- generičke konstante koriste se u arhitekturi kao obične konstante

Primjer 88.

Potrebno je napraviti model I vrata s proizvoljnim brojem ulaza.

```
-- Genericki model I vrata.

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity GenerickiAND is
    generic (N: positive);      -- broj ulaza I vrata
    port (A: in std_logic_vector(1 to N);
          B: out std_logic);
end entity GenerickiAND;

architecture OpisRada of GenerickiAND is
begin

    process (A) is
        variable i: positive;
        variable Pom: std_logic;
    begin

        Pom := '1';
        for i in 1 to N loop
            Pom := Pom and A(i);
        end loop;

        B <= Pom;

    end process;

end architecture OpisRada;
```

Primjer 89.

Korištenjem generičkog modela iz prethodnog primjera, napraviti model I vrata s 5 ulaza.

```
-- Primjer koristenja genericke komponente.  
-- Model I vrata s 5 ulaza.
```

```
library IEEE;  
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;  
  
entity and5 is  
    port (X: in  std_logic_vector(1 to 5);  
          Y: out std_logic);  
end entity and5;  
  
architecture OpisRada of and5 is  
  
    component GenerickiAND is  
        generic (N: positive);  
        port (A: in  std_logic_vector(1 to N);  
              B: out std_logic);  
    end component;  
  
begin  
  
    A0: component GenerickiAND generic map (5) port map (X,Y);  
  
end architecture OpisRada;
```


Automatsko generiranje ravnopravnih izraza

- služe za izbjegavanje ponavljanja ekvivalentnih ravnopravnih jednažbi
- čini kod preglednijim i lakšim za uhođavanje

Osnovna sintaksa generičkog izraza

```
Labela: for Indeks in DonjaGranica to GornjaGranica generate
begin
    -- ravnopravne jednažbe koje se ponavljaju
end generate;
```

Primjer 90.

Potrebno je napraviti VHDL model sklopa koji radi bit-po-bit I operaciju nad ulaznim riječima širine 32 bita.

```
-- Primjer automatskog generiranja ravnopravnih jednažbi

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity int_and is
    port ( A, B: in std_logic_vector(31 downto 0);
          C:      out std_logic_vector(31 downto 0) );
end entity int_and;

architecture OpisRada of int_and is
begin

    P1: for i in 0 to 31 generate    -- Labela je obavezna!
    begin
        C(i) <= A(i) and B(i);    -- ravnopravan izraz
    end generate;

end architecture OpisRada;
```

Uočiti:

- U slijednom izrazu za petlju tipa **for** nalazi se **loop** dok u ovom slučaju na tom mjestu stoji **generate**.
- U ovom slučaju **for** petlja NIJE slijedni izraz već samo zamjenjuje slijedeći skup jednačbi

```
C(0) <= A(0) and B(0);  
C(1) <= A(1) and B(1);  
-- .  
-- .  
-- .  
C(31) <= A(31) and B(31);
```

Napomena:

- Na sličan način može se koristiti i naredba **if**.

Ispisi poruka

- služe za ispis međurezultata tokom uhodavanja
- sintaksa je slična sintaksi zahtjeva za provjeru

Sintaksa naredbe za ispis poruka

```
report String1 & String2 & ... & StringN  
    severity TezinaPoruke;  -- note,warning,error,failure
```

- **severity** nije obavezan

Primjer 91.

```
report "Ovo zelimo ispisati na ekranu simulatora.";

report "Ispred ovog ce pisati WARNING." severity warning;

-- Ispis sadrzaja varijable A koja je tipa integer
report "Varijabla A= " & integer'image(A);
    -- (vidi attribute skalarnih tipova)
```

Uočiti:

- Znak & služi za povezivanje stringova.

Priključci tipa "inout"

- priključci u deklaraciji entiteta mogu biti u jednom od od modova
`in`, `out`, `inout`, `buffer`
- mod `inout` služi za modeliranje dvosmjernih (*bidirectional*) priključaka

Primjer 92.

```
-- Ilustracija upotrebe prikljucaka moda inout

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity RAM64kX8 is    -- RAM velicine 64k X 8
  port( RAMAddress: in std_logic_vector(15 downto 0);
        RAMData:    inout std_logic_vector(7 downto 0);
        R_N, W_N:   in std_logic);    -- Read_N, Write_N
begin
  -- assert moze stajati i u deklaraciji entiteta
  assert not (R_N = '0' and W_N = '0')
    report "R_N i W_N ne smiju biti aktivni istovremeno!"
    severity ERROR;
end entity RAM64kX8;

architecture OpisRada of RAM8 is
  signal InternalDataIN: std_logic_vector(7 downto 0);
  signal InternalDataOUT: std_logic_vector(7 downto 0);
begin

  -- U InternalDataIN cita se stanje prikljucka RAMData.
  -- Stanje tih prikljucaka odredjuju izvori signala koji ih
  -- pogone. U ovom slucaju vektor RAMData pogoni se
  --   "izvana" - to radi npr. procesor koji pise u RAM
  --   "iznutra" - u slucaju citanja RAM-a

  -- RAMData se pogoni "iznutra" kad je aktivan signal R_N .
  -- Kad on nije aktivan, "iznutra" treba "davati" signal 'Z'.

  RAMData<=InternalDataOUT when TO_X01(R_N)='0' else "ZZZZZZZZ";
  InternalDataIN <= RAMData;

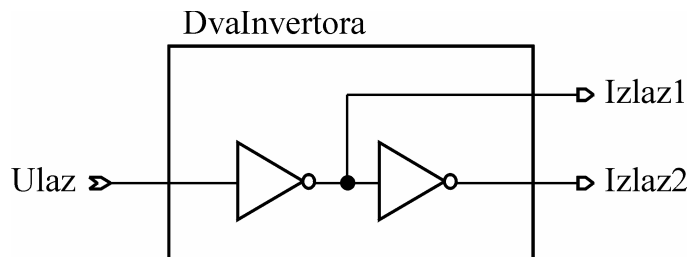
  process is
  begin
    -- Pohrana InternalDataIN i citanje InternalDataOUT u
    -- odnosno iz polja koje predstavlja memoriju
  end process;

end architecture OpisRada;
```

Priključci tipa "buffer"

- služe da bi se omogućilo spajanje pojedinih priključaka komponenata unutar entiteta s izlaznim priključkom tog entiteta, BEZ deklaracije novog signala

Primjer 93.

- Da bi se realizirao međusobni spoj invertora te priključka **Izlaz1**, potrebno je deklarirati "pomoćni" signal S1 kao što pokazuje slijedeći VHDL model:

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity DvaInvertora is
    port( Ulaz:    in  bit;
          Izlaz1:  out bit;
          Izlaz2:  out bit);
end entity DvaInvertora;

architecture OpisRada of DvaInvertora is

    component INVERTOR is
        port( A: in  bit;
              B: out bit);
    end component;

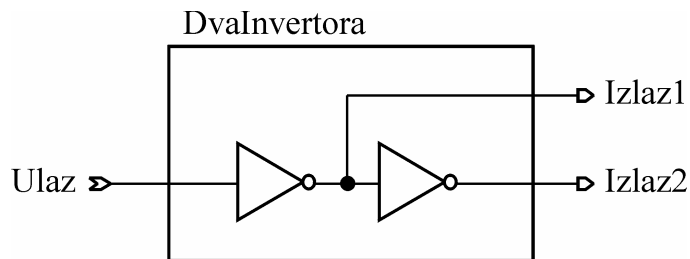
    signal S1: bit;

begin

    D1: component INVERTOR port map (Ulaz, S1);
    D2: component INVERTOR port map (S1, Izlaz2);

    Izlaz1 <= S1;

end architecture OpisRada;
```

Primjer 94.

- Da bi se realizirao međusobni spoj invertora te priključka **Izlaz1** BEZ "pomoćnog" signala S1, izlaz invertora, B, mora biti u modu **buffer**.
- Obzirom da se na priključak u modu **buffer** ne može spojiti s priključkom u modu **out**, potrebno je da i priključci **Izlaz1** i **Izlaz2** budu u modu **buffer**.

```
library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.ALL;

entity DvaInvertora is
    port( Ulaz:    in bit;
          Izlaz1:  buffer bit;
          Izlaz2:  buffer bit);
end entity DvaInvertora;

architecture OpisRada of DvaInvertora is

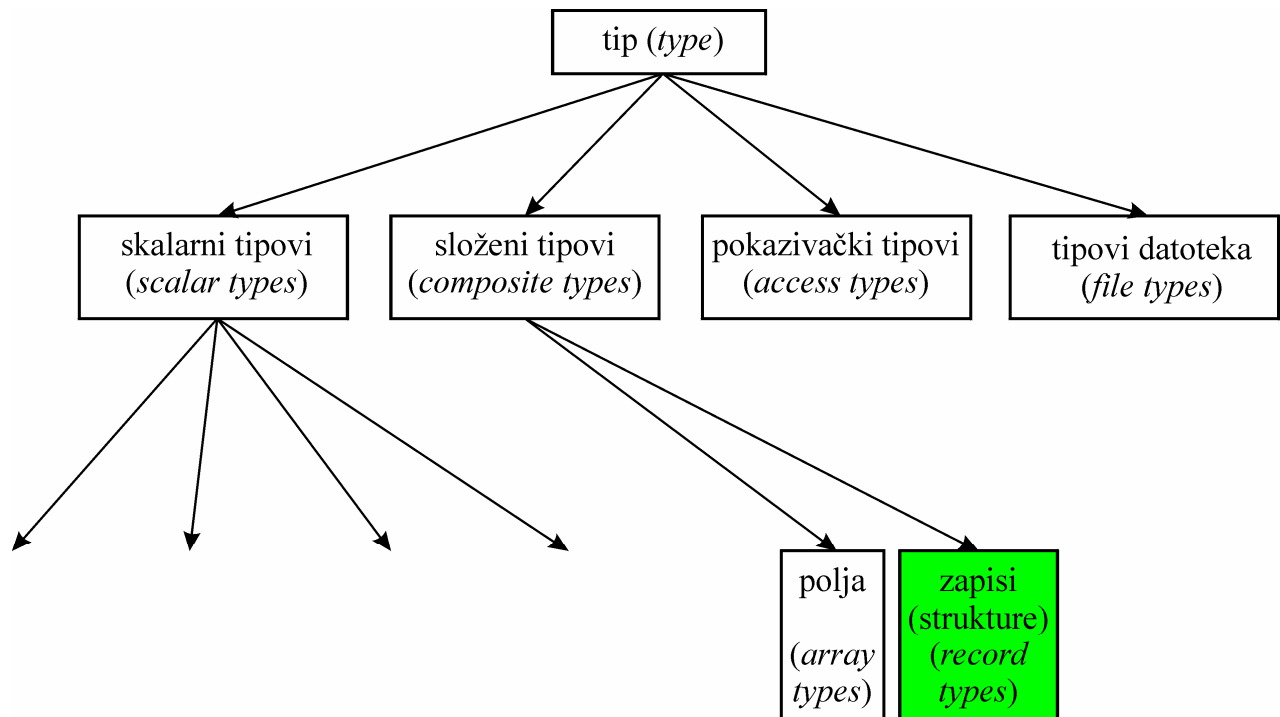
    component INVERTOR is
        port( A: in bit;
              B: buffer bit);
    end component;

begin

    D1: component INVERTOR port map (Ulaz, Izlaz1);
    D2: component INVERTOR port map (Izlaz1, Izlaz2);

end architecture OpisRada;
```

Zapisi

Osnovni oblik deklaracije zapisa:

```

type ImeZapisa is record
    ImeElementa1: TipElementa1;
    ImeElementa2: TipElementa2;
    -- itd.
    ImeElementaN: TipElementaN;
end record;
  
```

Primjer 95.

U modelu digitalnog sustava potrebno je pratiti pristup 8 bitnoj memoriji koja sadrži 64k riječi, te pohraniti trenutak pristupa, adresu i podatak. Potrebno je deklarirati tip zapisa koji sadrži tražene parametre.

```
-- Deklaracija tipa

type Rijec_u_memoriji is record
    TrenutakPristupa: time;
    Adresa: std_logic_vector(15 downto 0);
    Podatak: std_logic_vector(7 downto 0);
end record;

-- Deklaracija objekta

variable PrviPristup: Rijec_u_memoriji;

-- Dodjeljivanje vrijednosti

PrviPristup.TrenutakPristupa := now;

PrviPristup.Adresa := X"00FF";
PrviPristup.Podatak := X"AA";

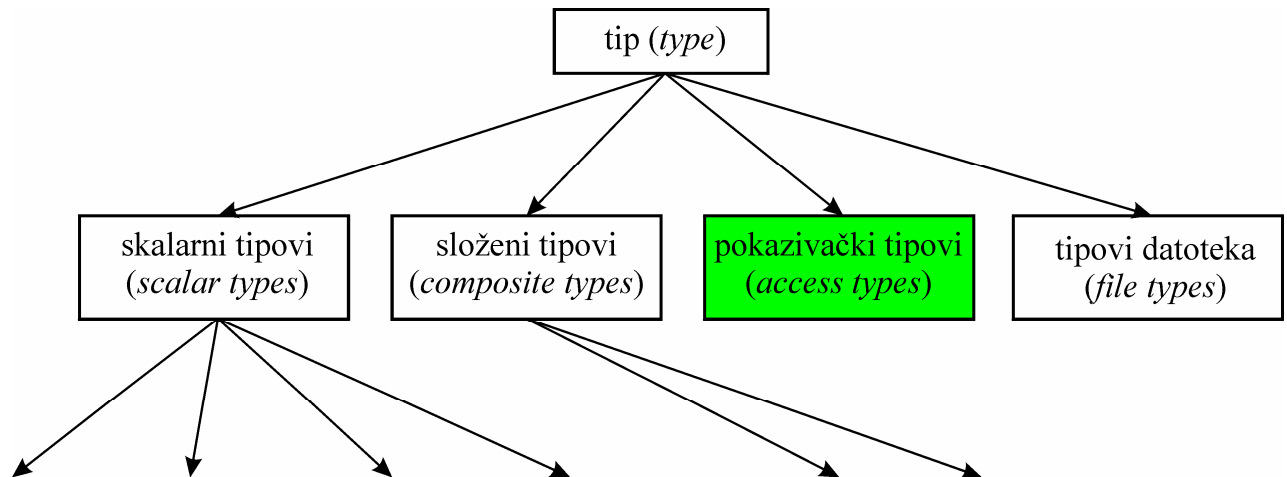
-- ili

PrviPristup := (now, X"00FF", X"AA");

-- ili

A := (15 downto 8 => '1', others => '0');
PrviPristup := (now, A, X"AA");
```


Pokazivački tipovi

- služe za kreiranje objekata u toku simulacije (za razliku od dosad pokazanog kreiranja objekata prije početka simulacije)

Osnovna sintaksa deklaracije i korištenja objekta pokazivačkog tipa:

```

-- DEKLARACIJA POKAZIVACKOG TIPa
type ImePokazivaca is access ImeTipa;
    -- pokazivac ce pokazivati na objekte tipa "ImeTipa";

-- ALOKACIJA NOVOG OBJEKTA
new ImeTipa;
    
```

Primjer 96.

```
-- DEKLARACIJA POKAZIVACKOG TIPAA
type PokazivacINT is access integer;

-- DEKLARACIJA POKAZIVACA
variable Pok: PokazivacINT;

-- ALOKACIJA NOVOG OBJEKTA
Pok := new integer;
      -- Kreiran je novi objekt tipa integer
      -- Njegova adresa dodijeljena je pokazivacu Pok

-- PRISTUP OBJEKTU PREKO POKAZIVACA
Pok.all := 123;
      -- Pok.all predstavlja objekt na adresi koju pokazuje POK

if Pok.all = 255 then
  -- .....
end if;
```

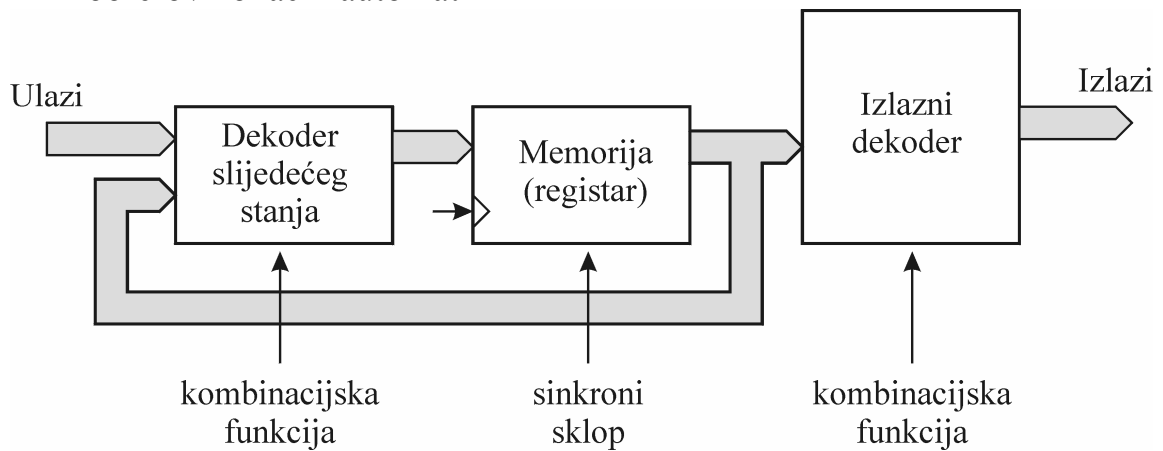
Napomena

- Ako vrijednost pokazivača nije navedena u deklaraciji pokazivača, ona iznosi **null**, što znači da pokazivač ne pokazuje ni na što.

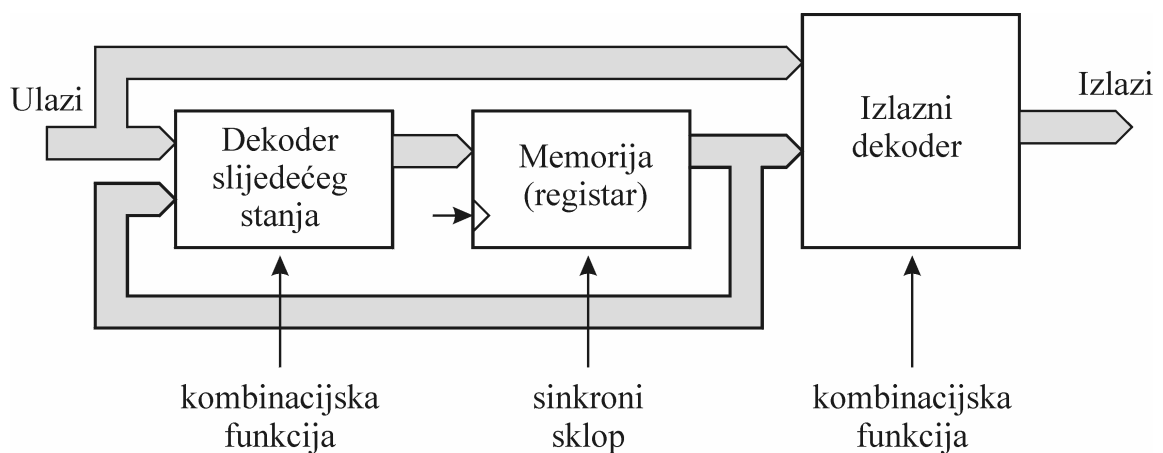
Primjer dizajna logičkih automata

- logički automati s konačnim brojem stanja
- *Finite State Machine (FSM)*
- dva tipa logičkih automata s konačnim brojem stanja (vidi PURS)

- Moore-ov konačni automat

- Mealy-ev konačni automat

Osnovni oblik pisanja logičkog automata

```
-- u deklaracijskom dijelu arhitekture:
type StanjaAutomata is (Stanje1,
                        Stanje2,
                        -- itd.
                        StanjeN);

signal TrenutnoStanje, SlijedeceStanje: StanjaAutomata;

-- u tijelu arhitekture
SinkroniDio: process (Takt, Reset)
begin
    if (Reset='1') then
        TrenutnoStanje <= PocetnoStanje;
    elsif (CLOCK'event and CLOCK = '1') then
        TrenutnoStanje <= SlijedeceStanje;
    end if;
end process;

KombinacijskiDio: process (TrenutnoStanje
                           Ulaz1,
                           -- itd.
                           UlazM)
begin
    case TrenutnoStanje is
        when Stanje1 =>
            -- jednadzbe izlaznog dekodera
            if ( Uvjeti ) then
                -- odredi slijedece stanje
            end if;
        when Stanje2 =>
            -- ...
            -- itd.
        when StanjeN =>
            -- ...
    end case;
end process;
```

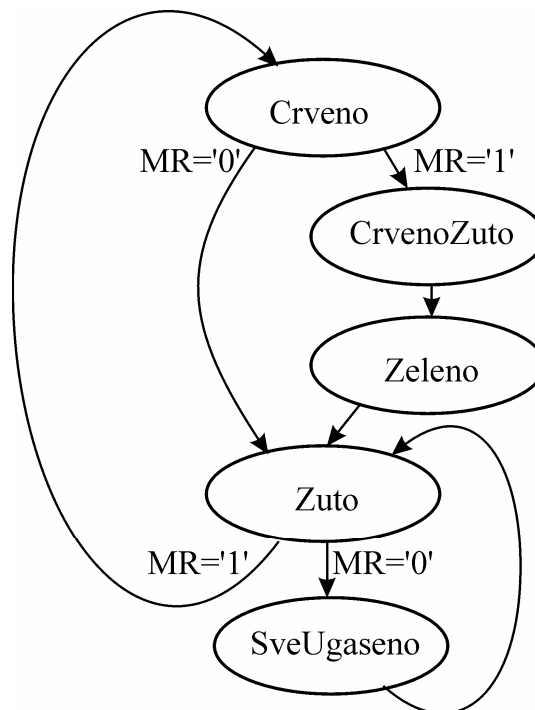
Primjer 97.

Potrebno je "razviti" sklop za pogon semafora. Sklop na svom izlazu mora dati signale za pogon crvene, žute i zelene svjetiljke. Ulaz u sklop je signal koji određuje jedan od dva moguća moda rada, tj redosljeda paljenja svjetiljki:

- mod 1: crveno, crveno i žuto, zeleno, žuto, crveno, itd.
- mod 0: žuto, ugašeno, žuto, itd.

Predvidjeti prijelaz iz moda 1 u mod 0 nakon crvenog odnosno zelenog svjetla. Povratak iz moda 0 u 1 izvesti kao povratak na crveno svjetlo. Radi jednostavnosti, pretpostaviti da sva stanja semafora traju jednako dugo.

- dijagram stanja našeg automata


```
--***** KONTEKST *****

library IEEE;
use IEEE.STD_LOGIC_1164.all;

--***** DEKLARACIJA ENTITETA *****

entity Semafor is
    port ( Semafor_CLK : in  std_logic;    -- sistemski takt
          Reset       : in  std_logic;    -- sinkroni reset

          MR          : in  std_logic;    -- mod rada

          CrvenaLED   : out std_logic;    -- pali CRVENO
          ZutaLED     : out std_logic;    -- pali ZUTO
          ZelenaLED   : out std_logic );  -- pali ZELENO
end Semafor;

--***** ARHITEKTURA *****

architecture RTL_model of Semafor is

    -- deniranje mogucih stanja semafora
    type StanjeSemafora is ( Crveno,
                             CrvenoZuto,
                             Zeleno,
                             Zuto,
                             SveUgaseno );

    signal TrenutnoStanje, SlijedeceStanje: StanjeSemafora;

begin

    -- SINKRONI DIO automata stanja.
    process (Semafor_CLK)
    begin
        if rising_edge(Semafor_CLK) then
            if To_X01(Reset)='1' then -- sinkroni reset automata
                TrenutnoStanje <= Crveno;
            else
                TrenutnoStanje <= SlijedeceStanje;
            end if;
        end if;
    end process;
end process;
```

```
-- KOMBINACIJSKI DIO automata stanja.
process (TrenutnoStanje, MR)
begin
    case TrenutnoStanje is
        when Crveno =>
            -- dodjeljivanje vrijednosti izlazima
            -- (izlazni dekođer)
            CrvenaLED <= '1';
            ZutaLED   <= '0';
            ZelenaLED <= '0';
            -- opis prijelaza između dva stanja
            -- (dekođer novog stanja)
            if To_X01(MR)='0' then
                SlijedeceStanje <= Zuto;
            else
                SlijedeceStanje <= CrvenoZuto;
            end if;
        when CrvenoZuto =>
            CrvenaLED <= '1';
            ZutaLED   <= '1';
            ZelenaLED <= '0';
            SlijedeceStanje <= Zeleno;
        when Zeleno =>
            CrvenaLED <= '0';
            ZutaLED   <= '0';
            ZelenaLED <= '1';
            SlijedeceStanje <= Zuto;
        when Zuto =>
            CrvenaLED <= '0';
            ZutaLED   <= '1';
            ZelenaLED <= '0';
            if To_X01(MR)='0' then
                SlijedeceStanje <= SveUgaseno;
            else
                SlijedeceStanje <= Crveno;
            end if;
        when SveUgaseno =>
            CrvenaLED <= '0';
            ZutaLED   <= '0';
            ZelenaLED <= '0';
            SlijedeceStanje <= Zuto;
        when others =>
            null;
        end case;
    end process;

end architecture RTL_model;
```